

1981/82:147

Torsdagen den 13 maj fm.

Kl. 12.00

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Folkpartiets partigrupp har som suppleant i konstitutionsutskottet under Daniel Tarschys ledighet anmält Sören Norrby och som suppleant i finansutskottet anmält Åke Persson.

Talmannen förklarade valda till

suppleant i konstitutionsutskottet

Sören Norrby (fp)

suppleant i finansutskottet

Åke Persson (fp)

2 § Justerades protokollen för den 5 innevarande månad.

3 § Svar på fråga 1981/82:362 om vissa invandrares militärtjänstgöring

Anf. 2 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Görel Bohlin har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder dels för att unga invandrare med dubbelt medborgarskap inte skall behöva göra militärtjänst i två länder, dels för att förhindra att invandrare från Turkiet för ut valuta från Sverige för att friköpa sig från militärtjänst i hemlandet.

Krav på att värnplikt fullgörs i såväl Sverige som i annat land kan uppkomma om en invandrare har s. k. dubbelt medborgarskap. En ledande princip i den svenska medborgarskapslagstiftningen och i dess tillämpning är att förhindra uppkomsten av dubbla medborgarskap. Sverige har anslutit sig till 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt

Torsdagen den
13 maj 1982

*Om vissa invand-
rares militärtjänst-
göring*

medborgarskap och om militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap. I enlighet härmed gäller sålunda att en svensk medborgare som har förvärvat medborgarskap i annan stat automatiskt förlorar sitt svenska medborgarskap och att den som vill bli svensk medborgare genom naturalisation som regel skall avsäga sig sitt tidigare medborgarskap. Dubbelt medborgarskap uppkommer emellertid i ett betydande antal fall på grund av att många stater inte medger förlust av medborgarskap i staten i fråga.

Enligt Europarådskonventionen skall den som är medborgare i två eller flera stater inte åläggas att göra militärtjänst i mer än en av dessa stater, och militärtjänsten skall göras i det land där vederbörande har varaktigt hemvist. Konventionen utgör således, såvitt gäller de anslutna staterna, ett effektivt instrument för att undvika att den som samtidigt är svensk medborgare och medborgare i annan stat skall behöva göra militärtjänst i mer än en stat. Det är dock flera medlemsstater i Europarådet som inte har ratificerat 1963 års konvention, bl. a. Turkiet, Grekland och Spanien, och därtill kommer att flera aktuella utvandringsländer inte är medlemmar i Europarådet. Mot bakgrund av att problemen i samband med dubbla medborgarskap har ökat i alla invandringsländer i Europa har Sverige nyligen i Europarådet begärt att denna fråga skall tas upp till behandling. Sverige verkar också för att de medlemsländer som inte har anslutit sig till konventionen skall göra det.

De svenska värnpliktsbestämmelserna står i överensstämmelse med de grundläggande principerna om undvikande av dubbel militärtjänstgöring. Enligt 5 § värnpliktslagen kan befrielse från tjänstgöring medges helt eller delvis för bl. a. den som genom naturalisation blivit svensk medborgare det kalenderår då han fyllt 25 år eller senare och för den som styrker att han har gjort militärtjänst utomlands.

Enligt turkisk lag kan vissa turkiska medborgare som bor utomlands mot erläggande av ett visst belopp bli frikallade från större delen av den tvååriga obligatoriska militärtjänstgöringen i Turkiet.

De svenska valutabestämmelserna syftar bl. a. till att reglera utförseln av valuta med hänsyn till målen för den svenska ekonomiska politiken. Riksbankens prövning skall ske mot denna bakgrund, och hänsyn till aspekter av det slag som aktualiseras i Görel Bohlins fråga kan sålunda inte beaktas vid bedömningen av ett valutaärende. En i Sverige bosatt utländsk medborgare har rätt att utan särskilt tillstånd föra ut högst 5 000 kr. i månaden av sin arbetsinkomst till sitt hemland. Är beloppet högre krävs tillstånd från riksbanken. Det är riksbanken som självständigt har att bestämma vilka föreskrifter om valutareglering som skall gälla inom de ramar som finns i valutalagen och valutaförordningen.

Anf. 3 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag tackar invandrarministern för svaret, som jag tycker är både utförligt och positivt.

Jag har i min hand ett brev från en ung invandrare. Han är gift med en svenska och har familj. Han har svenskt *och* turkiskt medborgarskap. De

Torsdagen den
13 maj 1982*Om vissa invand-
rares militärtjänst-
göring*

turkiska myndigheterna har nämligen vägrat att befria honom från det turkiska medborgarskapet. Han har kallats till militärtjänstgöring i Turkiet som tar två år. Tillsammans med den eventuella svenska militärtjänstgöringen blir det tre år. En vägran att efterkomma de turkiska myndigheternas kallelse innebär, enligt brevet, att han riskerar att för all framtid utestängas från Turkiet, där han har sina rötter och fortfarande har anhöriga och vänner.

Han har erbjudits att betala pengar till Turkiet för att slippa del av tjänstgöringen. Jag har här också turkiska försvarsministeriets fattade beslut om att erbjuda i andra länder arbetande turkar att köpa sig fria från militärtjänstgöring. Jag vet inte vilka konsekvenserna blir om denna invandrare inte betalar, men sannolikt kan han inte åka hem mer.

För de flesta, vare sig man är invandrare eller inte, är det här mycket pengar – 50 000 kr. plus kostnaden för resan ner för tjänstgöring under två–fyra månader, som ändå måste fullgöras.

Enligt valutabestämmelserna har en invandrare, som framgår av invandrarministerens svar, rätt att till hemlandet skicka 5 000 kr. per månad – ca 60 000 kr. på ett år – av sin arbetsinkomst. Märk väl att det skall vara pengar som han tjänat på *arbete* i Sverige. Hur många får per månad 5 000 kr. netto över efter skatt?

Detta kan tyckas vara Turkiets ensak, men jag kan inte hålla med om det. Vi har här ett socialt ansvar.

Vi har ca 18 000 turkar här i Sverige, många av dem unga män i aktuell ålder. Ofta har dessa män egna familjer i Sverige, som får svårt att klara sitt uppehälle under den tid på två–fyra månader då familjeförsörjaren inte finns i landet. Jag har också fått kontakt med ett par socialförvaltningar, som bekräftat vilka problem som kan uppstå i samband med de här utgifterna för att familjefadern

för det första skall slippa del av värnplikten i hemlandet,

för det andra ändå skall tjänstgöra i några månader och inte kan försörja familjen och

för det tredje skall företa den dyrbara resan till hemlandet.

Visst kan pengarna lånas upp och sedan återbetalas under något tiotal år – och det är väl också vad som sker. Men det är i så fall inte helt i enlighet med bestämmelserna, som förutsätter regelbunden avsättning från *arbetsinkomsten*.

Enligt en uppgift som jag har fått från militära myndigheter kan det röra sig om ett ökande antal unga män som får de här problemen.

Jag tycker som sagt att invandrarministerens svar är positivt, men jag vill ändå fråga invandrarministern hur hon ser på de sociala problem som följer i detta systems spår.

Anf. 4 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har, som Görel Bohlin sade, ganska utförligt besvarat frågan vilka möjligheter som f. n. finns att komma åt problemen. De möjligheterna är alltså ganska begränsade. Huvuduppgiften är att undvika

Torsdagen den
13 maj 1982

*Om åtgärder för
att förebygga syn-
skador på grund
av diabetes*

dubbla medborgarskap – det är det frågan egentligen gäller. I Sverige arbetar vi oförtrutet på att man skall komma fram till en ordning där man så långt detta är möjligt undviker dubbla medborgarskap. Som jag sade har vi alldeles nyligen på nytt rest frågan i Europarådet.

Det var bara ett par saker som Görel Bohlin sade som jag direkt vill ta upp. Görel Bohlin antydde, att om den person som det här gäller skulle resa hem och göra värnplikt där, skulle han behöva göra militärtjänst i två länder. Så är det icke. Om han skulle åka hem och göra sin värnplikt, kommer han icke att behöva göra militärtjänst i Sverige. Sverige har ratificerat den konvention som innebär att om militärtjänst görs i ett annat land, behöver man inte göra militärtjänst också i Sverige.

När det gäller riksbankens policy beträffande valutautförsel har regeringen alltså inte några konstitutionella möjligheter att påverka denna, eftersom riksbanken sorterar direkt under riksdagen och dessutom i hög grad är ett självständigt verk, som fastställer sina egna bestämmelser. Där har man alltså inte tagit hänsyn till vad de pengar skall användas till som man ger tillstånd till att föra ut. Jag är naturligtvis medveten om att det för de personer som det gäller kan vara problem, men de problemen kan bara lösas på det långsiktiga sätt som jag har redogjort för.

Anf. 5 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Jag har fått bekräftelse på att alla ansträngningar görs för att komma till rätta med dessa problem. För egen del måste jag säga att jag tycker det är stötande att det kan gå till på detta sätt, och jag är övertygad om att invandrarministern också tycker det. Det är otäckt att unga familjer och enskilda kommer i kläm på detta sätt.

Jag tackar som sagt för svaret, och jag utgår från att det arbetas vidare för att stoppa denna hantering.

Överläggningen var härmed avslutad.

**4 § Svar på fråga 1981/82:357 om åtgärder för att förebygga
synskador på grund av diabetes**

Anf. 6 Statsrådet KARIN AHRLAND:

Herr talman! Mårten Werner har frågat mig vilka åtgärder jag har för avsikt att vidta för att underlätta för diabetiker att i tid förebygga av sjukdomen betingade allvarliga synskador.

Synförsämring är tyvärr en vanlig komplikation efter lång tids diabetes. Patienter som får sjukdomen före 30 års ålder löper störst risk att få en grav näthinneförändring (retinopati) och allvarlig synnedsättning. Efter 25 års diabetes drabbas 80–90 % av patienterna av små punktvisa blödningar i näthinnan som en följd av blodkärlsförändringar. Dessa påverkar inte synförmågan märkbart men är en varningssignal. Som regel ökar kärlförändringar och blödningar med tiden, och synen sätts ned. Efter 30 års sjukdom

har ca 3 % av diabetikerna erhållit en allvarlig synskada till följd av blödningar i ögat.

Patienter med sådana synskador behandlas i dag främst med två metoder – fotokoagulation och glaskroppskirurgi.

Fotokoagulation innebär att man med hjälp av ljusstrålar åstadkommer en bränneffekt på näthinnan för att begränsa nybildning av blodkärl och förhindra blödningar. Den metoden används främst i förebyggande syfte för att förbättra patienternas utsikter att behålla synskärpan.

Möjligheter till fotokoagulation finns vid de flesta ögonkliniker i landet. Väntetid för behandling kan dock förekomma. Enligt de uppgifter som jag har fått finns möjlighet att inom landet få behandling med fotokoagulation, om detta bedöms vara lämpligt ur medicinsk aspekt. Några uppgifter har heller inte framkommit om att patienter söker sådan vård utomlands.

För en större blödning i glaskroppen, som försämrar ögats funktion, fanns det tidigare ingen lämplig behandling att erbjuda. Numera är det möjligt att i vissa fall operera bort den genomblödda glaskroppen genom s. k. glaskroppskirurgi. Väntetiderna för en sådan operation kan tyvärr fortfarande vara långa. Det kan förekomma att patienter söker sig utomlands för behandling. Socialstyrelsen avser att särskilt studera detta ämne i år.

Jag vill slutligen också peka på att det redan nu är möjligt att genom speciell diet och noggrann kontroll av ämnesomsättningen fördröja en näthinneförändring eller minska dess svårighetsgrad.

Det har alltså skett en snabb utveckling inom detta område under de senaste åren. Eftersom socialstyrelsen uppmärksammar problemen, finns det inte anledning att nu vidta några ytterligare åtgärder.

Anf. 7 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka för att herr talmannen gett mig tillfälle att ta emot svaret på denna fråga i stället för Mårten Werner, som är förhindrad att vara här.

Sedan vill jag naturligtvis också tacka statsrådet för svaret, kanske framför allt för den uttömmande redogörelse hon lämnade för behandlingsmetoderna fotokoagulation och glaskroppskirurgi. Jag fick emellertid inte något direkt svar på frågan. Statsrådet sade att möjligheter att få behandling med fotokoagulation finns vid de flesta ögonkliniker i landet och att väntetider kan förekomma. Men utnyttjar man den här möjligheten? Tillämpar man metoden i den utsträckning som är motiverad med tanke på det stora antal diabetesblinda som vi faktiskt har, framför allt bland personer i åldrarna mellan 30 och 50 år? Det gäller alltså här människor i produktiv ålder, och deras situation försvåras av att möjligheterna att få arbete är mindre än för de flesta andra handikappade.

Om situationen vore helt tillfredsställande, hade det ju inte funnits någon anledning för diabetikerna att anordna vare sig affischkampanjen för rätten att se eller någon särskild insamling. Jag undrar därför hur man utnyttjar möjligheterna till behandling med den här metoden. Clearar man mellan olika sjukhus eller olika regioner och skickar patienter till sjukhus där man

*Om åtgärder för
att förebygga syn-
skador på grund
av diabetes*

Torsdagen den
13 maj 1982.

*Om åtgärder för
att förebygga syn-
skador på grund
av diabetes*

har större möjligheter att ta emot dem och har mer erfarna och rutinerade läkare? Tydligt är att det inte fungerar som det skall, och därför vill jag ha ett mer uttömmande svar, som har direkt relation till den ställda frågan.

Anf. 8 Statsrådet KARIN AIIRLAND:

Herr talman! Först vill jag säga att jag i mitt svar försökte att reda ut begreppen på det här området, och jag redovisade att det faktiskt är fråga om två olika metoder. Jag undrar om inte Mårten Werner har missuppfattat situationen när det gäller vilken metod som man har väntekö till, men eftersom han inte är här skall jag inte ta upp någon debatt om detta.

Jag vill förklara för Blenda Littmarck att den metod som kallas fotokoagulation utnyttjas för alla som behöver behandlas med den och som den kan hjälpa. Tyvärr kan ingen av metoderna hjälpa alla. Den metod som kallas glaskroppskirurgi och som kanske är den som har föranlett Mårten Werners fråga är, som jag sade, en mycket ny metod. Den tillämpas ännu så länge bara vid några av de större sjukhusen i landet. Orsaken till det är, Blenda Littmarck, att resurserna fortfarande är mindre än vad som motsvaras av efterfrågan. Detta beror i sin tur på att metoden är relativt ny och att hittills endast ett fåtal ögonläkare har skaffat sig tillräckliga kunskaper för att kunna praktisera den. Det finns inte någon som helst ovilja i det här fallet från myndigheternas sida, så att man skulle vägra patienter att få behandling, men eftersom vi inte har tillräckligt många läkare med denna specialitet, så uppstår det väntetider. Det är därför socialstyrelsen nu skall studera detta, och ambitionen är naturligtvis att så många läkare som möjligt skall kunna skaffa sig den här utbildningen.

Blenda Littmarck frågade också om man i sådana här fall kunde flytta patienter mellan olika sjukhus i landet. Jag har fått uppgiften att det förekommer samarbete här mellan landstingen.

Anf. 9 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Tack så mycket! Statsrådet klarade ut en hel del frågor, inte bara för mig, utan även för andra. Man får väl nu hoppas att socialstyrelsen lägger på några extra kol när det gäller glaskroppskirurgin, eftersom det tydligen är behandlingen med den som den stora oron gäller.

Det finns en hel del annat man kan göra på det här området, som statsrådet också nämner. I svaret talas det om speciell diet, noggrann kontroll av ämnesomsättningen och sådant. Även på det området anses diabetikerna att de behöver ha mera hjälp. De kostar enligt uppgift 1,3 miljarder kronor om året, varav 570 milj. kr. är direkta vårdkostnader, som skulle kunna nedbringas, om man kombinerade dessa operativa ingrepp med en noggrannare behandling över huvud taget och med ögonbottensfotografering, som naturligtvis också är en profylax av värde.

Jag ber att få tacka för svaret än en gång.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1981/82:365 om hemkonsulenternas framtida verksamhet

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

*Om hemkonsu-
lenternas framtida
verksamhet*

Anf. 10 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Ingegärd Oskarsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att hemkonsulenternas rådgivande och uppsökande verksamhet kan fullföljas i minst samma omfattning som hittills.

Enligt beslut vid riksmötet 1978/79 skulle den regionala konsumentverksamheten på sikt riktas in på i huvudsak utredande, bevakande och kunskapsförmedlande uppgifter. En förutsättning för detta var bl. a. att kommunerna bygger ut sin konsumentverksamhet. Intill dess så har skett måste de regionala handläggarna till viss del arbeta med frågor som också ligger inom området för kommunernas kompetens.

Föredraganden framhöll i prop. 1978/79:57 om inriktning av den regionala konsumentpolitiska verksamheten att den regionala organisationen bara skall ge vägledning och information till konsumenter i kommuner som ännu inte har inrättat konsumentverksamhet.

När det gäller att förverkliga de besparingar som statsmakterna beslutar har länsstyrelserna hittills fått prioritera bland de arbetsuppgifter som de har att sköta.

Av de 39 hemkonsulenttjänster som finns i landet har enligt de uppgifter jag nyligen har inhämtat fem och en halv tjänst vakantsatts av besparingsskäl. Sådan vakantsättning har skett endast i län som har flera hemkonsulenttjänster. I något län utnyttjas f. n. en av de befintliga hemkonsulenttjänsterna även för andra uppgifter inom länsstyrelsen.

Länsstyrelserna är skyldiga att fullgöra de uppgifter som har ålagts dem inom den regionala konsumentverksamheten. Regeringen ser positivt på den verksamhet som hemkonsulenterna bedriver och har inte rekommenderat någon begränsning av den.

Länsstyrelsernas mångskiftande verksamhet och de olikheter som finns mellan länen har gjort det lämpligt att prioriteringarna får göras av de enskilda länsstyrelserna. Regeringen följer kontinuerligt effekterna av detta prioriteringsarbete och kan vidta åtgärder om så behövs.

Anf. 11 INGEGÄRD OSKARSSON (c):

Herr talman! Först ber jag att få tacka kommunministern för svaret på min fråga. Av svaret framgår ju att regeringen ser positivt på den regionala hemkonsulentverksamheten och inte har rekommenderat någon neddragning av denna i samband med besparingsarbetet ute på länsstyrelserna.

Såsom framgår av motiveringen har jag ställt den här frågan med anledning av den oroande utveckling som kan bli följd av många länsstyrelsernas agerande när det gäller hemkonsulenternas tjänster. I det besparingsarbete som sker på länsstyrelserna drabbas hemkonsulenternas verksamhet mycket hårt i många fall. Eftersom det i de flesta län endast finns en hemkonsulent, betyder varje timmes neddragning av tjänsten att viktig verksamhet drabbas. I län som har två hemkonsulenter är arbetet ofta upplagt så, att de båda

*Om hemkonsu-
lenternas framtida
verksamhet*

konsulenterna har arbetsuppgifter som kompletterar varandra.

Konsumentverket har också större möjlighet att lägga ut speciella projekt i de län där det finns två tjänster. Det gör att en neddragning även där betyder ett stort avbräck i verksamheten.

När riksdagen 1979 fastslog organisationen för hemkonsulenterna fanns det 39 tjänster. Målsättningen var då att stärka organisationen ytterligare. Ändringar sker snabbt. I dag finns det enligt uppgift 31,5 tjänster, och då är dessutom förändringar på gång som kan påverka denna siffra väldigt snabbt. I Mariestad t. ex. har länsstyrelsen enligt de uppgifter jag har fått beslutat flytta över den ena hemkonsumenten till skatteavdelningen från den 1 juli. I Västerås finns också risk för förändring som betyder neddragning. I Skara har man beslutat om indragning av en tjänst av två fr. o. m. den 1 juli. Detta är exempel på vad som sker just i dagarna.

Den här utvecklingen sedan 1979 betyder en 20-procentig minskning. Dessutom är det så att skrivhjälpens har minskat.

Detta är en oroande utveckling nu när konsumentrådgivning är viktigare än någonsin. I budgetpropositionen betonas också hur viktigt hemkonsulenternas arbete är, bl. a. som komplement till den kommunala verksamheten. När konsumentverket nu skall skära ned sin centrala verksamhet, är det nödvändigt att den regionala har möjlighet att fungera på ett tillfredsställande sätt. Samtidigt som man skär ned tjänster, skär man också bort kunskap, kunskap som är värdefull för oss konsumenter.

Intresset för konsumentinformation ökar också. Detta gäller t. ex. möjligheterna att föra ut ekonomiinformation, bl. a. till dem som får socialbidrag. Att lära sig att spara på rätt sätt är viktigt för alla. Arbetsuppgifter för hemkonsulenterna finns i överflöd och att skära ned deras möjligheter att utföra dem är verkligen ingen förnuftig åtgärd.

Jag skulle till slut vilja ställa en fråga som har att göra med att riksdagsbeslutet 1979 inte alldeles skall urholkas: Är kommunministern beredd att nu när man ser den utveckling som sker medverka till en förstärkning på detta område?

Anf. 12 TALMANNEN:

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att i frågedebatter får det första anförandet omfatta tre minuter, det andra två minuter och de efterföljande en minut.

Anf. 13 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag vill självfallet verifiera den betydelse som konsumentverksamheten har, särskilt den regionala konsumentverksamheten i den uppläggning som nu är föreskriven av riksdagen. Jag förstår också den oro som de kan hysa som intresserar sig för eller arbetar i verksamheten med den förändring som har skett i och med besparingsarbetet. Jag vill ändå säga att de förändringar som skett hittills har varit prioriteringar inom enskilda länsstyrelser. Som jag redovisade i svaret har indragningar skett endast där det varit mer än en hemkonsulent anställd.

Jag vill än en gång poängtera vad jag sade i mitt svar, nämligen att regeringen verkligen ser positivt på verksamheten. Självfallet bör den få möjlighet att drivas på den nivå som förutsatts i riksdagsbeslutet.

Även om prioriteringarna ligger på länsstyrelserna, får det bli så att också de förtroendevalda i länsstyrelsernas styrelser får ha en viss bevakningsupp-
gift när det gäller fördelningen av aktiviteterna inom länsstyrelsen. Det är min förhoppning att så sker.

*Om den svenska
glasindustrins till-
verkning av
dryckes-
förpackningar.*

Anf. 14 INGEGÄRD OSKARSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för detta.

I det svar som kommunministern gav står det också att regeringen följer effekterna av prioriteringsarbetet och att man är beredd att vidta åtgärder om så behövs.

Jag ser det som så allvarligt att jag tycker det är dags att nu vidta åtgärder för att inte 1979 års riksdagsbeslut när det gäller den regionala verksamheten helt skall urholkas.

Anf. 15 Kommunministern KARL BOO:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag hoppas att den diskussion vi nu har haft skall tränga ut till länsstyrelserna när det gäller den fortsatta prioriteringen inom länsstyrelserna.

Anf. 16 INGEGÄRD OSKARSSON (c):

Herr talman! Får jag då också säga att det är min förhoppning att trenden vänder, så att man i stället får möjlighet att förstärka den viktiga konsulentverksamheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1981/82:374 om den svenska glasindustrins tillverkning av dryckesförpackningar

Anf. 17 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Per Israelsson har frågat mig hur jag ser på framtiden för den del av den svenska glasindustrin som tillverkar dryckesförpackningar. Enligt frågeställaren hotas en del av de anställda vid Hammars glasbruk i södra Närke av avsked från sina arbeten till följd av minskad avsättning.

Den enda tillverkaren av dryckesförpackningar av glas i Sverige är PLM AB. Tillverkningen sker vid Hammars glasbruk i Örebro län. PLM tillverkar glasförpackningar vid ytterligare en fabrik, i Limmared i Älvsborgs län, med inriktning på förpackningar för livsmedel och medicinska ändamål. Totalt sysselsätter tillverkningen av förpackningsglas ca 800 personer, varav ca 400 vid Hammars glasbruk.

Konsumtionen av vin- och spritdrycker liksom av malt- och läskedrycker har minskat, vilket enligt vad jag har erfarit är en viktig orsak till att PLM

Torsdagen den
13 maj 1982

*Om den svenska
glasindustrins till-
verkning av
dryckes-
förpackningar*

ansett det nödvändigt att nu inleda MBL-förhandlingar om permittering av personal vid bl. a. Hammars glasbruk.

Statens industriverk har särskilt studerat förhållandena inom förpackningsglasindustrin. På uppdrag av regeringen gjorde industriverket en förstudie om branschen, vilken var klar hösten 1980. Verket har därefter fortsatt utredningsarbetet och i januari i år presenterat en rapport om förpackningsglasindustrin och konsekvenserna av retur användning och återvinning. Enligt rapporten kan efterfrågan på svenskt förpackningsglas väntas minska successivt under 1980-talet och leda till behov av omställningar inom förpackningsglasindustrin. Man kan dock räkna med att en betydande produktion av glasförpackningar behövs även på lång sikt.

Anf. 18 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det rör sig i det här fallet om 175 anställda som ställs utan jobb. Det kanske inte är någon katastrof på en större ort, där det kan finnas tillgång till alternativ sysselsättning, men på en liten ort, som Askersunds kommun, blir det svåra problem. Det kommer att betyda i det närmaste en fördubbling av den arbetslöshet som redan finns.

Det finns också redan nu problem i området. Munksjö AB har lagt ned sågen i Aspa, och fabriken i Olshammar går med lånade pengar mot en – kan man kanske säga – oviss framtid. Vieille-Montagne i Zinkgruvan, i närområdet, har haft bra med sysselsättning men hotar med neddragningar om myndigheterna ställer hårdare miljökrav.

I problemområdet södra Närke borde det vara billigare för samhället att så att säga stämma i bäcken.

Jag vill fråga industriministern om man kan utgå ifrån att PLM kommer att följa den s. k. Åslingdoktrinen och ta socialt ansvar i en region där det knappast finns andra jobb att tillgå inom rimligt pendelavstånd.

Måste inte också samhället bestämma sig för ett mer långsiktigt handlande i fråga om dryckesförpackningar? När kan man i så fall vänta sig ett sådant långsiktigt ställningstagande, så att industrin vet vad den skall rätta sig efter? Detta är också ett viktigt inslag i de förhandlingar som kommer med anledning av varslen om neddragning.

Vi måste bestämma oss för om vi skall ha aluminiumburkar, plåtburkar eller glas till dryckesförpackningar. Och jag har en känsla av att aluminiumburken, som nästan alla är mycket kritiska mot, har en roll i det här spelet som gäller utträngning av glasindustrin.

De anställda menar också att när det går att lansera ett pantsystem för aluminiumburkar borde det gå lika bra att lansera ett pantsystem för s. k. återglas, som då skulle kunna bli råvara för nya flaskor.

Det skulle vara intressant om industriministern mera konkret ville svara på de frågor som jag har ställt här i anslutning till min mer allmänna fråga, som jag lämnat skriftligt.

Anf. 19 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill betona att vi haft överläggning med Askersunds kommun och väl vet vilka problem av sysselsättningskaraktär som en nedläggning av en produktionslinje vid Hammars glasbruk innebär. Vi har också från industridepartementets sida utfäst oss att medverka inom de regionalpolitiska och småföretagspolitiska ramar som står till buds med att skapa alternativ sysselsättning. Frågan i dess vidare bemärkelse, dvs. den politik som styr användningen av förpackningar, anser jag kanske ligger utanför den här diskussionen. Där föreligger beslut som i princip reglerar utvecklingen när det gäller förpackningar, och politiken härvidlag kan såvitt jag förstår inte ändra situationen för Hammars glasbruk.

Anf. 20 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Industriministern ställer sig ju inte helt avvisande till att man kan vidta åtgärder med anledning av vad som inträffat. Går det att redan i dag säga någonting om vilken form av åtgärder det kan bli fråga om för en bekymrad kommun som Askersund? Kan det röra sig om att man skulle kunna etablera någon form av alternativ sysselsättning? Är det möjligt att i dag ge någon antydning om huruvida det inte bara kommer att röra sig om arbetslöshetskassa och AMS-jobb eller om det kan bli någon form av varaktig produktiv sysselsättning som skulle komma i stället, om den här neddragningen verkligen kommer till stånd?

Anf. 21 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Det är för tidigt att i dag lämna någon närmare redovisning. Det får bli en fråga som på sedvanligt sätt tas upp med kommun, företag, fack och regionala myndigheter. Sedan får det bedömas i vad mån särskilda insatser från statsmakternas sida erfordras.

Anf. 22 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Det går alltså inte att få något mera konkret svar. Men det svar jag har fått är att man i alla fall är beredd att göra någonting.

Jag får en känsla av att jag inte tackade för svaret. Det hör till gott skick att man gör det, och jag framför alltså nu ett tack.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1981/82:375 om prospektering av mineral i Bergslagen**Anf. 23** Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har frågat mig om regeringen avser att vidta åtgärder så att berörda inmutningar som LKAB har i Bergslagen inte kommer i utländsk besittning och att LKAB får erforderliga medel för att självt prospektera och exploatera fyndigheterna.

Jag vill först erinra om att det finns en lagstiftning som medger kontroll av utländska förvärv av bl. a. inmutningar här i landet. Behov av ytterligare åtgärder föreligger således inte.

Vad gäller nya medelstillskott till LKAB för prospektering och exploatering av mineralfyndigheter i Bergslagen är detta f. n. inte aktuellt. Pågående diskussioner mellan LKAB och andra intressenter, däribland British Petroleum (BP), om samverkan inom prospekteringsområdet är, enligt vad jag har erfarit, för LKAB:s del främst motiverat av en strävan att fullt utnyttja de prospekteringsresurser som företaget redan besitter.

Anf. 24 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Den hotbild som nu träder fram är att multinationella intressen – det brittiska BP – skall få leta malm och även etablera sig i svensk gruvnäring i Mellansverige. I så fall är det ju första gången på 70 år som ett utländskt bolag skall kunna utnyttja denna möjlighet. Det gäller alltså den multinationella jätten BP, som numera är ett av världens största gruvbolag med aktiviteter i Australien, på den amerikanska kontinenten, i Afrika och Europa.

I mineralpropositionen 99 har ju industriministern signalerat att den här dörren till svensk mineralutvinning är ganska öppen för utländska intressen. Det är väl där som man nu funderar på om man inte skall kunna gå in. Det är i så fall en helt felaktig politik, och det måste vara uttryck för en svensk handlingsförlamning, i stället för att vi gör någonting själva.

När BP visar det här intresset för de strategiska legeringsmetallerna i Mellansverige, så visar det också att de är brytningsvärda. Vi kan alltså ta hand om dem själva. Jag vill erinra om några ord som Hjalmar Branting sade 1897: "Där gäller det vad som finns nedlagt i våra berg, i det svenska folkets gemensamma jord, det gäller att på alla sätt låta detta komma det allmänna till godo." Så sade alltså Branting då. Det gäller i mycket hög grad nu när BP kommer in och försöker ta ifrån samhället någonting som samhället har inmutat via LKAB. Det gäller också ytterligare ett steg. Det är inte fråga om svenska privatbolag utan om utländska intressen.

Det ser ut som om LKAB:s kris utnyttjas av BP. Och vad som står på spel är inmutningarna i Mellansverige, som tydligen kan utförsäljas till högstbjudande.

Man kommer inte ifrån att det svar industriministern ger är – förlåt mig – ganska intetsägande, och tacket för svaret får sin inriktning som en följd därav.

Regeringen har sagt ett principiellt ja när det gäller tillstånd, och jag skulle vilja fråga: När kan det bli aktuellt med medelstillskott till LKAB? Vill inte regeringen ha en samordnad samhällelig utveckling av mineraltillgångarna i Mellansverige? Har inte LKAB de resurser som behövs?

Vad är det för resurser som LKAB saknar för att utnyttja sina egna tillgångar? Det kan inte vara kunnande. Det har företaget, såvitt jag förstår, eller åtminstone finns det i Sverige, så att samordning kan ske. Det tycker jag är en viktig fråga, eftersom det av de sista raderna i svaret framgår att

samverkan skulle vara motiverad av en strävan att fullt utnyttja de prospekteringsresurser som företaget redan besitter. – Vad är det för resurser som kan komma utifrån och som regeringen är så angelägen skall komma därifrån?

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Om prospektering
av mineral i
Bergslagen*

Anf. 25 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Om svaret var intetsägande, eller hur Lars-Ove Hagberg nu karakteriserade det, beror möjligen i någon mån på frågan.

Frågan ställs utan någon reell bakgrund. Det krävs nämligen särskilt tillstånd till inmutning för ett utländskt företag, men någon sådan ansökan från BP eller annat utländskt bolag föreligger inte. Skulle en sådan ansökan komma, får naturligtvis prövning ske på sedvanligt sätt.

Lars-Ove Hagberg har ställt sin fråga utifrån hypoteser, och då kan man inte gå in i en mer detaljerad diskussion. Det principuttalande som jag har gjort i mineralpolitiska propositionen gäller ju principen att man även inom gruvnäringen skall kunna dra nytta av utländsk teknologi i lämplig omfattning, men varje utländskt engagemang i Sverige kräver särskilt tillstånd, och vi har inte ens en ansökan ännu.

Anf. 26 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Jag har i frågan refererat till vad som är på gång mellan LKAB och BP. Det har inte dementerats av LKAB. Alltså är det ett reellt hot. Det har inte kommit in någon formell ansökan. Men jag har frågat om hur regeringen ser på det hot som föreligger i dag. Det har också litet att göra med vad den svenska regeringen och den svenska staten vill göra med LKAB. Vill man ge företaget resurser så att det självt eller tillsammans med andra svenska nationella företag kan bygga upp en egen organisation för utvinning av mineraltillgångarna i Sverige? Det är vad det handlar om, men den frågan får jag inget svar på. Den skall besvaras senare.

Får jag då bedöma svaret på följande sätt: Man har inte fått någon ansökan. Regeringen är ganska restriktiv till det som håller på att hända mellan LKAB och BP. Tänker regeringen på något sätt ingripa i tid eller skall vi vänta tills det blir någon typ av MBL-situation, där industriministern återigen kan säga att det pågår någon typ av förhandlingar, att regeringen inte skall gripa in i det läget utan avvakta till dess det hela är klart? Det är den vanliga modellen när vi ställer frågor om vad som skall hända.

Vad är det som regeringen har på sitt bord och nu har ansvar för? Regeringen har lagt fram en proposition. Här föreligger ett konkret fall – LKAB förhandlar med BP. Är det inte då motiverat att regeringen ger ett svar på frågan hur den ser på en sådan händelse?

Jag frågar återigen: Vad är det för resurser som samhället totalt i Sverige saknar och som BP kan ha?

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om distributionen
av morgontidningar
med riksspridning*

8 § Svar på fråga 1981/82:372 om distributionen av morgontidningar med riksspridning

Anf. 27 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Per Petersson har frågat mig om jag avser vidtaga någon åtgärd som ger möjlighet till att riksspridda morgontidningar även i fortsättningen kommer till läsarna i övre Norrland i samma tid som nu.

Sedan 1964 har Linjeflyg befordrat post och tidningar mellan Stockholm och Umeå åt postverket och Pressbyrån. 1968 utsträcktes flygningarna till Luleå.

I mars 1981 ansökte ett enskilt flygföretag om koncession för befordran av post och tidningar under förutsättning att överenskommelse kunde träffas med postverket och tidningarna. Någon sådan kom inte till stånd. I juni träffade postverket och tidningarna ett nytt treårsavtal med Linjeflyg om de aktuella transporterna. Man gjorde uppenbarligen den affärsmässiga bedömningen att det enskilda flygföretaget inte skulle klara kraven på hög servicenivå och regelbundenhet.

Som följd av att det särskilda stödet till flygdistribution av tidningar nu upphör – ett beslut som fattats efter nära kontakt med pressens egna organisationer – har tidningarna sagt upp avtalet med Linjeflyg. Enligt vad jag har erfarit pågår emellertid diskussioner mellan parterna om möjligheterna att sänka kostnaderna så att tidningarna till Norrland även fortsättningsvis kan flygdistribueras. Jag är för egen del beredd att positivt pröva en koncessionsansökan från ett annat flygbolag som grundas på en överenskommelse med tidningarna.

Anf. 28 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Jag utläser av svaret att kommunikationsministern delar min åsikt att det är av stort värde för dem som bor i norra Sverige att liksom andra svenskar snabbt få tillgång till riksspridda morgontidningar.

Skildringen i svaret av vad som hände när ett enskilt flygföretag ingav en koncessionsansökan skiljer sig från de uppgifter som jag har fått och som återgivits i bl. a. Dagens Nyheter av den 21 april. Enligt dem avstyrkte luftfartsverket den 6 maj denna ansökan med motiveringen att SAS och Linjeflyg redan innehar tillstånd att flyga gods på Norrlandslinjen, och regeringen följde den 25 juni det beslutet.

Det finns flygbolag – Lapplandsflyg, AMA Flyg och kanske också andra – som vill ha möjlighet att flyga gods, tidningar och post, bl. a. till och från övre Norrland. De har ledig nattkapacitet och räknar med att de kan göra det till en relativt låg kostnad. Men SAS och Linjeflyg har tydligen ensamrätt till detta reguljära flyg mellan Stockholm och övre Norrland.

Kommunikationsministern säger i slutet av sitt svar att han vet att det pågår diskussioner och att han hoppas att man kan sänka kostnaderna så att man även fortsättningsvis kan få tidningar med flyg till övre Norrland. Jag hoppas verkligen att de diskussionerna går i lås.

Det är inte bara fråga om tidningarna. Vi har sedan 150 år ett enhetligt brevporto och paketporto i Sverige. Om tidningsflyget upphör blir post med flyg antingen dyrare eller senarelagd. Jag hoppas verkligen att man från departementets sida säljer diskussionerna mellan parterna, där jag hoppas att postverket ingår – det är allmänt känt att Norrlandslinjerna är utomordentligt lönsamma linjer för både SAS och Linjeflyg.

Jag hoppas med andra ord att kommunikationsministern medverkar till att morgontidningarna kan komma till övre Norrland i fortsättningen på samma tid som nu.

*Om distributionen
av morgontidning-
ar med rikssprid-
ning*

Anf. 29 Kommunikationsministern CLAES ELMSTEDT:

Herr talman! Jag har redan i svaret givit uttryck för min mening i det avseendet.

Det var en passus i Per Peterssons inlägg som föranledde mig att begära ordet. Per Petersson drog in post, porto osv. Posten kommer att distribueras på vanligt sätt. Diskussionen nu gäller enbart tidningarna. Men det kanske var en felsägning av Per Petersson.

Anf. 30 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Det var ingen felsägning; det var ett påpekande av att vi i Sverige sedan 150 år har ett enhetligt porto för brev och paket. Om man tar bort tidningarna från postflyget, kommer det att innebära antingen att postverket får högre kostnader för sin postbefordran om den skall ske på samma sätt som nu eller också att posten till övre Norrland blir senarelagd.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:221 till civilutskottet

10 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1981/82:2543 och 2544 till arbetsmarknadsutskottet

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

11 § Anslag till riks-försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m.

Föredrogs socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:12 om anslag till riks-försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 31 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 32 BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Den allmänna försäkringen liksom också uppgifter inom andra delar av vårt sociala trygghetssystem handläggs av de allmänna försäkringskassorna. Frågor av detta slag är av stor betydelse för enskilda människor, och handläggning av ärendena kräver en god och personlig service. I olika undersökningar får också försäkringskassorna och deras personal ett gott betyg för sitt sätt att sköta sina uppgifter gentemot allmänheten.

Under den senaste tiden har regeringen riktat angrepp såväl mot det sociala trygghetssystemet som mot försäkringens administration. I budgetpropositionen om anslag till riks-försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna lämnar regeringen en rad förslag som får allvarliga konsekvenser för försäkringskassorna och helt uppenbart försämrar deras möjligheter att administrera försäkringarna och därmed ge hjälp och information åt allmänheten. Regeringsförslaget syftar till en omedelbar friställning av ett stort antal anställda, och detta har också skapat stor oro ute i kassorna.

Från socialdemokratiskt håll är vi starkt kritiska mot regeringsförslaget, som för nästa budgetår skulle innebära att antalet årsarbetare minskar med 1 200 personer eller 6 %. Vi menar att förslaget inte tillgodoser de krav som måste ställas på kassornas service gentemot allmänheten, inte minst i glesbygden. Slopandet av kontantutbetalningen av sjukpenning, som regeringen har genomdrivit, var också betänkligt. I det sammanhanget kan vi erinra om att Försäkringskassoförbundet har gjort den bedömningen att en övergång till post- och bankutbetalningar medför högre kostnader än ett bibehållet utbetalningssystem. Regeringsförslaget kan alltså få helt motsatt effekt. I stället för besparingar kan det leda till kostnadsökningar. Det visar att förslaget är dåligt genomtänkt. Vi anser i den socialdemokratiska gruppen att varje kassa själv bör få avgöra denna fråga, och det uttrycks i reservation nr 2.

I den socialdemokratiska motionen kom vi fram till slutsatsen att ett ytterligare belopp på 35 milj. kr. behöver anvisas till försäkringskassornas förvaltningskostnader. Det kan ske genom att en ny inkomstpost för kassorna, benämnd Ersättning från delpensionsfonden, förs upp med motsvarande belopp. Därigenom bör det också vara möjligt att undvika

uppsägningar av personal, vilket är en strävan från den socialdemokratiska utskottsgruppen. Det finns två aspekter på detta. Dels måste ju försäkringen fungera som det är tänkt från början, dels bör man inte göra fler människor arbetslösa i dagens situation.

På denna punkt har socialförsäkringsutskottet tillstyrkt det socialdemokratiska yrkandet om ett ytterligare anslag på 35 milj. kr., och därmed har utskottet också avvisat socialministerns förslag i budgetpropositionen. Man skall således inte behöva tillgripa personaluppsägningar, vilket annars hade blivit följden enligt regeringsförslaget. Vi har alltså lyckats övertyga den annars så slaviskt uppbundna borgerliga gruppen i utskottet.

Den socialdemokratiska gruppen är även kritisk mot den inriktning som regeringen gett arbetet med att ta fram en samlad rationaliseringsplan för kommande fyraårsperiod. Fr. o. m. budgetåret 1982/83 skulle personalbehovet successivt minska med 2 500 alternativt 4 000. Det märkliga är ju att man sätter ett mål utan att ta hänsyn till själva socialförsäkringssystemets funktion. Vi menar att en så omfattande minskning av personalen som äsyftas måste ha sin grund främst i en bedömning av kassornas arbetsuppgifter. Som utgångspunkt måste gälla vilka ärenden och övriga uppgifter som skall föras från kassorna eller fullgöras på annat sätt än f. n. Vi menar alltså att man måste lägga en socialpolitisk helhetssyn till grund för utredningsarbetet.

Det är också ett alldeles för snävt synsätt att bara se till kassornas förvaltningskostnader utan att beakta att man genom effektivare insatser inom kassorna kan uppnå besparingar – vilket också har påpekats i en nyligen utkommen skrift från Försäkringskassaförbundet.

Utän en sådan inriktning av arbetet som vi pekat på riskerar man att stå inför en omöjlig utredningssituation. Med den uppläggning av utredningsarbetet som socialministern har valt har man kommit i svår konflikt med den fackliga organisationen – Försäkringsanställdas förbund – samt med personalen. Det är i och för sig inte ovanligt hos den borgerliga regeringen att gå emot fackliga synpunkter och intressen – det har vi fått uppleva flera gånger under senare år – men det gör det här utredningsarbetet mycket svårt, det bör man inse i den borgerliga gruppen.

Det kan också tilläggas i det här sammanhanget att administrationen i försäkringskassorna kontinuerligt redan har förändrats och förbättrats. Ett system för ärendetidsmätning bidrar till att personaldimensioneringen är avvägd i förhållande till arbetsuppgifterna inom försäkringen. Kassornas användning av ADB har redan medfört rationaliseringar som motsvarar flera tusen årsarbetare.

Vad vi i den socialdemokratiska motionen har sagt om arbetet med att ta fram en samlad rationaliseringsplan för verket och försäkringskassorna bör ges regeringen till känna. Det har också den borgerliga gruppen till sist anslutit sig till, och det är klokt gjort.

Gentemot budgetpropositionen har två viktiga punkter i den socialdemokratiska motionen tillstyrkts, nämligen om ytterligare 35 milj. kr. för att förhindra uppsägningar i nuläget samt beträffande inriktningen av arbetet

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

med planen.

Nu kan man naturligtvis ifrågasätta denna skrivning och dagens beslut. Enligt Stockholms-Tidningen i dag kan vi notera att detta utredningsarbete så gott som redan är verkställt av riks-försäkringsverket. Det visar att man skall ta bort 4 000 anställda. Det skulle alltså innebära sämre service, längre väntetider och ibland t. o. m. försämrad ersättning. Förslaget skall nu behandlas av riks-försäkringsverkets styrelse den 27 maj och därefter lämnas till regeringen för eventuellt beslut. Man konstaterar att hårdast drabbas arbetsskade- och yrkesskedeförsäkringar. Här kan drygt 1 000 tjänster dras in. 830 tjänster kan försvinna från försäkringskassornas central- och lokalkontor, till priset av sämre ersättning till den försäkrade.

Man kan ju också fundera över andra moment i utredningen. Det heter t. ex. att arbetsgivaren skall överta administration och ansvar för sjuk- och rehabiliteringsfall. Den här förändringen, som kräver ett regeringsbeslut, ger en besparing med 500 tjänster.

Man undrar vad som är på gång när det gäller socialförsäkringssystemet i Sverige. Håller man inte på att skjuta sönder det totalt om man fortsätter så här?

I budgetpropositionen finns många märkliga ting när det gäller socialförsäkrings administration. Det mest uppseendeväckande är behandlingen av försäkringskassornas fonder för den obligatoriska sjukförsäkringen. Socialministern beslagtar fonder utan några som helst diskussioner med försäkringskassorna, som ändå utgör självständiga offentligrättsliga organ med egna styrelser. Just detta att kassorna har en juridisk status har man också slagit fast i propositionen. Likväl gör regeringen detta ingrepp.

Majoriteten i riks-försäkringsverkets styrelse har tidigare motsatt sig förslaget att avveckla fonderna på det sätt som nu sker. Försäkringskassoförbundets företrädare i utredningen motsatte sig också förslaget. Ändå genomför man nu förslaget, i uppenbar strid med motparten och också i strid med lagstiftningen.

De allmänna försäkringskassorna är, som sägs i propositionen, självständiga juridiska personer. Det skulle därför ha varit naturligt att socialministern, innan man tog ställning till fonderna, hade haft överläggningar med Försäkringskassoförbundet om fonderna och deras disposition. Detta har socialminister Söder totalt nonchalerat, vilket visar på en bristande respekt för den självständighet som kassorna har och som regeringen själv har slagit fast. Det är ett uppseendeväckande behandlingssätt, utan tidigare motsvarighet, så långt jag kan erinra mig.

I den socialdemokratiska gruppen har vi ifrågasatt statens rättsliga möjligheter att beslagta fonderna på det sätt som sker. Socialdemokraterna i konstitutionsutskottet har uttalat att det inte f. n. finns tillräckligt underlag för en bedömning av frågan. I reservation nr 2 till socialförsäkringsutskottets betänkande delar vi den uppfattningen, och vi kan följaktligen inte godkänna den borgerliga gruppens förslag att avveckla fonderna fr. o. m. den 1 juli i år. Vi vill erinra om att fondmedlen f. n. är låsta hos försäkringskassorna och att ranteavkastningen successivt läggs till kapitalet.

Naturligtvis motsätter vi oss också finansieringen av det ytterligare anslaget på 35 milj. kr. som finns med i utskottets betänkande. Där har vi alltså skiljaktliga bedömningar. Den borgerliga majoriteten föreslår att beloppet tas genom att en del av avkastningen av försäkringskassornas fonder redan nu tas i anspråk. I stället bör 35 milj. kr. komma från delpensionsfonden, vilket vi också föreslår från den socialdemokratiska sidan i utskottet. Det är logiskt och riktigt med hänsyn till att verket har att administrera delpensionsförsäkringen.

Jag vill peka på en annan osnygg sak som sker i detta betänkande beträffande fonderna. För att komma åt fonderna hos försäkringskassorna manipulerar den borgerliga majoriteten med lagstiftningen. 18 kap. 15 § AFL omtalar ändamålet för fonderna. Över en natt ändrar man nu lagstiftningen så att den överensstämmer med budgetpropositionens syftemål på denna punkt. Det gör man alltså för att skydda regeringens handlande. Det måste finnas personer även i den borgerliga gruppen som reagerar mot detta förfaringsätt. Det är ju märkligt annars.

I reservation nr 2 kan vi inte heller undgå att närmare kommentera det märkliga förfarandet när det gäller regeringens och även utskottsmajoritetens förslag till disposition av fondmedlen. I stället för att enligt vedertagna budgettekniska principer föra upp de tillgångar som skall tas från fonderna på statsbudgetens inkomstsida, tar man tillgångarna i anspråk för att reducera anslagsbeloppen till sjukförsäkringen och de allmänna försäkringskassorna. Anslagen kan följaktligen tas upp med motsvarande mindre belopp. Såvitt gäller anslaget till sjukförsäkringen ger detta sålunda sken av att det för nästa budgetår är möjligt att minska anslaget med 475 milj. kr. Vi menar att därmed blir redovisningen av kostnaderna för sjukförsäkringen missvisande, och vi reagerar mot det budgettekniska förfarandet.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 33 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Regeringens sparnit drabbar hårt och hänsynslöst på många områden. Hittills är det främst de grupper som mer än andra är hänvisade till och beroende av samhällets service och omsorg som drabbats av de borgerliga regeringarnas sparåtgärder – grupper som redan förut haft svårt att göra sig hörda och försvara sina intressen.

Ofta har besluten fattats på ett dåligt underbyggt material som inte gett garanti för de besparingar regeringen syftat till. Samma gäller de frågor som finns i socialförsäkringsutskottets betänkande som nu behandlas och som rör de allmänna försäkringskassorna. Flera motionärer har också ställt sig tvivlande till om regeringens schablonberäkningar i vad gäller sparförslag och sparade medel är hållbara, särskilt som besparingar på 2,1 % redan gjorts genom rationaliseringar av bl. a. administrationen genom användandet av datasystem. Försäkringskassan har alltså redan tagit hänsyn till den minskade ärendemängd som regeringen nu bl. a. använder som motivering för minskade anslag. Det har skett rationaliseringar som redan resulterat i en

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

personalbesparing motsvarande ca 4 000 årsanställda.

Man kan ju inte se personalbehovet isolerat från den funktion och de uppgifter som försäkringskassorna har att svara för. Uppgifterna har växt i takt med att nya ärendeområden kommit till eller lagts över till försäkringskassorna. Här kan nämnas barnbidrag och bidragsförskott, som kommunerna tidigare hade hand om, delpensioner, arbetsmarknadsstöd, utbildningsbidrag, arbetsskadeförsäkringar, bostadstillägg till folkpensionärer, utökad sjukkontroll, föräldraförsäkring m. m.

Med nya uppgifter och försäkringsärenden följer också ett ökat informationsbehov, som försäkringskassorna hittills kunnat fylla genom direktkontakten med försäkringstagarna. Den personliga informationen och hjälpen som den mänskliga kontakten med försäkringspersonalen gett kan inte ersättas av datamaskiner.

Hur viktig informationsdelen av försäkringskassornas verksamhet är visar ett färskt exempel, den nyligen genomförda försämringen av de kommunala bostadstilläggen till pensionärerna. Utan någon som helst information fick samtliga berättigade till bostadstillägg en minskning med 80 kr. vid aprilutbetalningen.

Försäkringskassorna invaderades av otåliga och oroliga pensionärer som ville ha besked om vad som var orsaken till det lägre beloppet. Detsamma hände i januari då många pensionärer i stället för den utlovade höjningen av pensionen fick ett lägre belopp än det som betalades ut i december månad. Det finns många exempel på hur särskilt glesbygdskassorna i landet i dag fungerar som en form av informationskontor eller social upplysningscentral som syns nödvändig för människor.

Vi inom vpk är liksom de försäkringsanställda negativa till att direktkontakten med försäkringstagarna försvåras genom sloandet av kassornas kontantutbetalning. Vi är inte övertygade om att det leder till minskade kostnader eller blir mindre personalkrävande, om kontakterna med försäkringstagarna i fortsättningen skall ske per post. Det kan i många försäkringsfall bli en långvarig procedur, innan ett försäkringsärende klaras ut. För den enskilde försäkringstagaren kan en fördröjning skapa svåra problem. De besparingar regeringen tror sig göra går då i stället till ökad administration, fler blanketter och ökad byråkrati.

Nu har utskottet enats om en anslagsförstärkning till försäkringskassorna med 35 milj. kr. utöver propositionen. Det är visserligen en framgång, vilket visar att utskottet inte varit okänsligt för den allmänna opinion som förekommit. Men de 35 miljonerna täcker bara ca 30 % av de av regeringen föreslagna besparingarna på 113 milj. kr. Även om de beräknas rädda 350 tjänster, är det otillräckligt för det totala behovet.

Enbart för försäkringskassan i Stockholms län, som enligt regeringens förslag skulle få en minskning med 21,6 milj. kr., beräknas preliminärt ett nettotillskott på 2 milj. kr. Det kan enligt kassan spara 15–20 årslöner av de 250–300 som måste bort. Stockholms län med 20 % av försäkringskassornas omsättning måste troligen avveckla 175 tjänster eller hälften av det antal som utskottets förslag till anslagsökning beräknas räcka till.

Denna matematik går självfallet inte ihop. Varsel har f. ö. redan gått ut – långt innan riksdagen genomfört sin behandling av anslagsfrågan och fattat sitt beslut – i första hand till de vikarier som är sysselsatta. Många med årslånga vikariat och med löfte om fasta anställningar får nu sluta när deras vikariat går ut.

Försäkringskassan är en typisk kvinnoarbetsplats. De som i första hand kommer att drabbas av nedskärningen är alltså kvinnor, i många fall ensamstående med barn. Kvinnor och ungdomar är redan i dag grupper som drabbats hårt av arbetslösheten, i stor utsträckning beroende på den ekonomiska situation som kommuner och landsting drabbats av genom de borgerliga regeringarnas ekonomiska politik. Kvinnornas arbetsmarknad krymper, och det blir allt svårare för de arbetslösa kvinnorna att komma ut på arbetsmarknaden igen.

Antalet nyanmälda platser i Stockholms län vad gäller administrativa tjänster har minskat med mer än 50 % från januari 1981 till samma månad i år. Utsikterna för nya jobb för de kvinnor det gäller är alltså inte stora. Frågan är då vad den ekonomiska vinsten av nedskärningen blir, om man räknar bort kostnaden för arbetslösheten. Till detta kommer sådana sociala konsekvenser som inte på samma sätt kan mätas i pengar.

Ett annat problem som blir en säker följd av nedskärningen är att många lokalkontor och filialexpeditioner dras in. Detta problem kommer hårt att drabba olika glesbygder. För även om socialministern hade förhoppningen att omorganisationen av kassarutinerna skulle kunna genomföras så, att försäkringskassornas service så långt som möjligt bibehålls vid mindre lokalkontor och filialexpeditioner, har denna omorganisation redan fått konsekvenser i detta avseende.

Vid en konferens i februari i år redovisades att nästan vart annat av försäkringskassornas glesbygdskontor kommer att läggas ner redan i sommar. Det var ett besked som gavs till riksförsäkringsverket av de 26 kassornas länsdirektörer. Orsaken var enligt deras mening regeringens sparplaner, som ger så snäva ekonomiska ramar att en nedläggning av lokalkontor blir nödvändig.

I t. ex. Jämtlands län – som är ett typiskt glesbygdslän – säger länsdirektören uppgivet: Om vi drar in sex kontor, sparar vi en halv miljon kronor. Kan vi dessutom få lika mycket av uppjusteringen av anslaget, kanske vi klarar prutningarna utan uppsägning av tjänster.

F. n. finns 450 lokalkontor och 135 filialexpeditioner. Om en stor andel av dessa försvinner, går också den sociala service som försäkringskassornas anställda i dag svarar för helt förlorad. Det gäller direkt information samt råd och hjälp vid ifyllandet av blanketter och ansökningar, vid felutbetalning etc. Antalet utslagna från arbetslivet ökar, och allt fler blir beroende av det sociala bidragssystem som finns. I stället för att informationsutflödet minskar borde det öka när behovet av information stiger.

Av utskottsskrivningen framgår att försäkringskassorna under 1970-talet tillförts en mängd nya arbetsuppgifter, som ställt ökade krav på administrationen. Att detta medfört en ökning av antalet anställda vid försäkringskas-

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

sorna är inte egendomligt – ökade krav medför behov av större insatser.

Utskottet anser det nu angeläget att genomföra rationaliseringar och besparingar inom administrationen. Men detta är ju vad som redan gjorts och som pågår. Administrationen har kontinuerligt förändrats och förbättrats. Genom tidsstudier – som väl är ett effektivt sätt – har ärendetider fastställts som underlag för personaldimensionering. Tidsstudier är ju ett mätinstrument som är vedertaget inom arbetslivet i övrigt.

De anställda motsätter sig inte ändringar i rationaliseringssyfte, men de motsätter sig åtgärder som drabbar socialförsäkringens innehåll och kassornas service. Där tycks man vara överens med utskottet, som säger: "Det är emellertid lika angeläget att administrationen av försäkringen fungerar på ett sätt som står i överensstämmelse med försäkringens intentioner. Inriktningen av rationaliseringsarbetet måste främst utgå från vilken personal som behövs för att på ett fullgott sätt fullgöra kassornas arbetsuppgifter."

Härom är alla överens. Men vad regeringen nu gör är att man omedelbart skär bort ekonomiska resurser, och därmed gör man det omöjligt att rationalisera på det sätt som alla är överens om. Konsekvenserna blir de jag har redovisat: stängda glesbygdskontor och försämrade service till försäkringstagarna, som blir fler och fler.

När nu utskottet förordat att en samrådsgrupp gör en allmän översyn för att ta fram en rationaliseringsplan – som krävs i en rad motioner, bl. a. från vpk – borde det vara tillräckligt i nuläget. Den föreslagna nedskärningen borde man vidare vänta med.

En rationaliseringsplan som utarbetas tillsammans med personalorganisationerna garanterar säkra och reella besparingar, vilket inte kan garanteras genom ett beslut som fattas med så dåligt underlag som det som nu föreligger. Försäkringskassorna svarar för en verksamhet som inte bara rör de anställda. Försäkringskassorna är serviceorgan för samtliga medborgare i samhället, och den funktionen måste de också kunna fylla i fortsättningen.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen 547, yrkandena 1 och 2, som innebär en ökning av anslaget med 113 milj. kr.

Anf. 34 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c):

Herr talman! När vi nu behandlar socialförsäkringsutskottets betänkande 1981/82:12 om anslag till riks-försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m. vill jag som företrädare för utskottsmajoriteten göra några kommentarer.

Inledningsvis vill jag konstatera att det råder stor enighet i utskottet om anslaget till försäkringskassornas administration. Det tycker jag att vi skall notera med tillfredsställelse.

Beträffande anslaget till riks-försäkringsverket och dess verksamhet är utskottet enigt om den totala summan. När det gäller finansieringen har dock socialdemokraterna avlämnat en reservation, och jag skall senare återkomma till denna. Vidare skall jag också något kommentera riks-försäkringsverkets framtida verksamhet.

När det gäller anslaget till försäkringskassorna är vi, som jag inledningsvis

konstaterade, överens i utskottet. Den här delen av ärendet har varit föremål för många aktiviteter, inte minst hos de organisationer som företräder de anställda vid kassorna. Det kan och bör man enligt min mening ha stor förståelse för, eftersom det gäller deras jobb. Det är förstäligt att de kan känna oro inför förändringar.

Vidare har det varit viktigt för utskottet att granska regeringens förslag för att kunna se vilka konsekvenser det skulle kunna få för kassorna, något som jag finner helt naturligt och föga uppseendeväckande. Jag anser att det måste vara utskottets viktigaste uppgift att bereda ärendena så, att riksdagen kan fatta de för verksamheten riktiga besluten.

I budgetpropositionen behandlas kassornas förändrade verksamhetsformer och arbetsuppgifter. Regeringen beslutade den 22 december 1981 att slopa kontanthantering vid kassornas lokalkontor. Det skulle enligt riksförsäkringsverkets beräkningar kunna medföra en minskning av antalet anställda vid kassorna med i runt tal 660 personer. Genom att regeringen gjorde bedömningen att man i största möjliga utsträckning borde försöka behålla filialkontoren, räknade man med att förändringar skulle innebära en minskning av antalet befattningshavare med 600 personer. En ändrad ärendevolymer och borttagandet av vissa arbetsuppgifter skulle också kunna innebära en viss reducering av personalen. Sammantaget beräknas att man skulle kunna göra en besparing på 700–800 årsarbetare, vilket skulle kunna medföra att anslaget reducerades i samma omfattning. I detta antal ingick också en minskning av antalet ärenden på grund av nedgången i sjuktalen och borttagandet av vissa arbetsuppgifter genom förändringar i lagen om allmän försäkring.

Det borde för de flesta vara självklart att om man minskar antalet ärenden, bör man också kunna minska antalet anställda. Det borde vara precis lika självklart som att man tidigare har ökat personalen när antalet ärenden ökat.

Herr talman! Det borde också vara givet för alla att personalbemanning i all verksamhet måste anpassas till det faktiska behovet. Lika självskrivet som att personalbemanningen vid kassorna genom åren har ökat i takt med att nya arbetsuppgifter tillförts kassorna borde det vara att personalen nu, när arbetsuppgifterna förändras, anpassas till den nivå arbetsuppgifterna kräver. Det sistnämnda har också varit vägledande för utskottet i dess arbete.

Även om utskottet har varit medvetet om svårigheterna att beräkna det exakta personalbehovet och därmed anslagsbehovet, har utskottet funnit att det förslag som regeringen redovisat i sin proposition inte är tillräckligt för att man skall kunna klara dessa förändringar och slippa avskeda personal hos försäkringskassorna. Utskottet har därför stannat vid en ökning med 35 milj. kr. av anslaget till personalkostnader för kassorna. Att utskottet har kommit till en annan slutsats än regeringen är i och för sig inte märkligt. Utskottet har genom uppgifter från försäkringskassorna helt enkelt fått ett bättre beslutsunderlag. Märkvärdigare än så är det inte.

När det gäller försäkringskassornas verksamhet har utskottet haft flera motioner att behandla som har tagit upp den framtida verksamheten.

Anslag till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m.

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Utskottet har också beaktat flera av dessa motioner. Under punkt 2 mom. 4 i betänkandet har utskottet redovisat sina förslag och synpunkter när det gäller rationaliseringen av socialförsäkringens administration. Utskottet har enhälligt beslutat ge regeringen till känna vad som har anförts i flera motioner.

Utskottet har där slagit fast att försäkringskassorna under det senaste decenniet tillförts en mängd nya arbetsuppgifter. Jag tycker att det är viktigt att markera detta. Samtidigt har antalet anställda inom försäkringskassorna ökat mycket kraftigt. Vidare har datatekniken redan nu möjliggjort stora rationaliseringar. Socialförsäkringens regelkomplex är i stora delar föremål för överväganden inom statliga utredningar eller inom regeringskansliet på grund av redan framlagda utredningsförslag. Självfallet anser utskottet det angeläget att man genomför rationaliseringar och besparingar även inom den allmänna försäkringens administration. Det är emellertid lika angeläget att administrationen av socialförsäkringen fungerar på ett sätt som står i överensstämmelse med försäkringens intentioner.

Här kan man läsa innantill i utskottsbetänkandet: "Inriktningen av rationaliseringsarbetet måste främst utgå från vilken personal som behövs för att på ett fullgott sätt fullgöra kassornas arbetsuppgifter. Det är väsentligt att beakta, att man genom effektiva insatser inom kassorna, t. ex. ökad kravverksamhet, kan uppnå totala besparingar inom försäkringen."

En icke fungerande administration kan också medföra ökade kostnader på olika delar inom försäkringen.

Det är också viktigt för det framtida arbetet att man beaktar hur fördelningen av ansvar och befogenheter inom socialförsäkringssektorn skall utföras. Här kan man peka på den utredning som för några år sedan tillsattes i samarbete med riksförsäkringsverket och Försäkringskassförbundet. Den har också framhållit möjligheterna att decentralisera uppgifter från riksförsäkringsverket till försäkringskassorna ute i länen. Det är lika viktigt att försäkringskassorna ute i länen prövar vilka uppgifter som kan flyttas från länskassorna till de olika lokalkontoren ute i landet. Det finns ett stort samförstånd om en sådan decentraliseringsinriktning, där man flyttar besluten så nära människorna som möjligt.

Utskottet har därför tagit för givet att dessa synpunkter beaktas i kommande utredningsarbete. Arbetet måste bedrivas i nära samarbete mellan riksförsäkringsverket, försäkringskassorna och de anställda. Det är helt naturligt kassorna och de anställda där som har den största erfarenheten av försäkringsarbete, när det gäller kontakter med de försäkrade. Deras kunskaper måste beaktas i det fortsatta utredningsarbetet.

Det är också viktigt – även om den frågan inte behandlas i detta betänkande – att den framtida utvecklingen av datoriseringen inom kassorna har en klar decentraliseringsprofil. Jag vill göra den markeringen, därför att det finns en socialdemokratisk motion som vill lägga fast att man skall behålla den centralisering av dataverksamheten som finns inom kassorna i dag.

Som jag har framhållit är utskottet enigt när det gäller anslaget till kassorna

och det fortsatta arbetet med översynen av försäkringskassornas administration.

Till utskottsbetänkandet har fogats två reservationer av de socialdemokratiska ledamöterna som jag något skall kommentera.

Under punkt 1 mom. 1 och 2 i betänkandet har reservanterna föreslagit att riksförsäkringsverket tillförs en inkomstpost från delpensionsfonden på 5 milj. kr. samtidigt som det totala anslaget till riksförsäkringsverket minskas med samma belopp.

Utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen med motiveringen att riksdagen bör vidhålla tidigare intagna ståndpunkter beträffande ersättningen till riksförsäkringsverket. Utskottsmajoriteten anser att det inte finns anledning till erinran mot regeringens förslag om medelsanvisning till riksförsäkringsverket. Reservation 2, under punkt 2 mom. 2 i betänkandet, gäller socialdemokraternas förslag om hur tillskottet på 35 miljoner till de allmänna försäkringskassorna, som vi är överens om, skall finansieras. Reservanterna vill att anslaget skall finansieras genom att en anslagspost på 35 miljoner från delpensionsförsäkringen förs upp under anslaget. Utskottsmajoriteten har i stället föreslagit att de 35 miljoner som skall tillföras kassorna skall tas från avkastningen av försäkringskassornas fonder på det sätt som föreslagits i utskottsbetänkandet.

I reservationen tas också upp frågan om avveckling av försäkringskassornas fonder. Det bör kanske påpekas att denna fråga har varit föremål för övervägande inom socialförsäkringsutskottet. I den socialdemokratiska motionen ifrågasätts lagligheten av att avveckla försäkringskassornas fonder på det sätt som regeringen har föreslagit. Utskottet skickade alltså motionen till konstitutionsutskottet, som också svarade att konstitutionsutskottets majoritet anser att det inte enligt regeringsformen föreligger hinder för att avveckla fonderna på det sätt som regeringen föreslagit. För att genomföra beslutet krävs dock ändring i lagen om allmän försäkring. Ett sådant förslag till ändring är fogat till utskottets betänkande.

Här kanske det finns anledning att påpeka att den socialdemokratiska motionen inte innehöll något förslag om att fonderna skulle vara kvar hos kassorna. Man föreslog bara att lagligheten skulle prövas. Två moderater har dock i en motion, 1981/82:1733, begärt att ytterligare utredning skall företas innan beslut fattas om förändring av fonderna. Denna motion har dock enhälligt avstyrkts av utskottet, vilket kanske bör noteras.

Det finns anledning att något ytterligare kommentera dessa fonder hos försäkringskassorna, eftersom andra talare säkert kommer att ta upp frågan om fonderna senare.

Fonderna, med den utformning de nu har, tillkom genom att överskott av finansieringen av den allmänna försäkringen fonderades hos kassorna i avsikt att de skulle användas för att utjämna kostnaderna hos kassorna mellan olika verksamhetsår. När vi nu har genomfört en annan ordning när det gäller finansieringen av kassornas administration är fondernas ändamål i detta avseende inte längre aktuellt. Den användning av avkastning av fonderna som föreslagits i detta betänkande kan sägas i viss mån överensstämma med

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

Anslag till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m.

Torsdagen den
13 maj 1982

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

grunden för fondernas nuvarande ändamål. Under senare år har fonderna efter särskilt beslut av riksförsäkringsverket kunnat användas till att bl. a. finansiera nya lokaler hos försäkringskassorna. Detta har helt naturligt medfört en minskad belastning på statsbudgeten. Flera av landets försäkringskassor har använt medel ur fonderna på detta sätt, och i en del fall har dessa medel helt tagits i anspråk.

I det nya lagförslag om fondmedlens användning som är fogat till utskottsbetänkandet kvarstår grundförslaget om medlens användning. Tidigare har riksförsäkringsverket beslutat om detta. Nu skall enligt förslaget fondens kapital och avkastning användas enligt bestämmelser som meddelas av regeringen.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, och jag yrkar avslag på de reservationer som är fogade till utskottsbetänkandet.

Anf. 35 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gustafs undvek mycket av den problematik som finns i det här ärendet, och han undvek att bemöta den väldigt skarpa kritik som har framförts från socialdemokratiskt håll, från försäkringskassorna och från det förbund där Arne Andersson själv är vice ordförande, nämligen Försäkringskassoförbundet.

Detta budgetärende är enligt vår mening mycket underligt i flera avseenden. Ytterst kan det få allvarliga konsekvenser för försäkringssystemet och för de anställda. Det dokument som Arne Andersson har i sin hand och som han fått från riksförsäkringsverket visar att försäkringskassorna drabbas hårt av förslagen. Detta gäller speciellt glesbygderna, i det avseendet att filialexpeditionerna helt försvinner. Filialexpeditionerna sysslar ju till stor del med kontantutbetalningar, och genom att man har avskrivit det systemet behövs naturligtvis inte dessa expeditioner, om man inte kan tillföra dem nya ärenden, och det torde vara tämligen svårt.

Vi menar att spareffekterna för samhället totalt sett är mycket tvivelaktiga. Den sparaktion som regeringen här har satt in är mycket underlig, och det finns enligt vår mening anledning att hysa tvivel om den. Avskedar man personal, blir det naturligtvis svårare att följa långtidssjuka, rehabiliteringsarbetet blir lidande, och likaså kravverksamheten. Vi kan konstatera att Arne Andersson och den borgerliga utskottsgruppen delvis har instämt i den kritiken från vår sida. Som Arne Andersson sade har vi nu, genom att den borgerliga utskottsgruppen har accepterat vårt förslag, uppnått enighet i utskottet om att anslå ytterligare 35 miljoner.

När det gäller den långsiktiga verksamheten och framtagandet av rationaliseringsplanen sade Arne Andersson att detta skall ske i nära samarbete med försäkringskassorna och Försäkringskassoförbundet. Enligt Stockholms-Tidningen för i dag är emellertid det arbetet redan nu nästan verkställt, och man kan därför undra vad den inviten innebar.

Beträffande fonderna vill jag säga att det här är fråga om ett märkligt

handlingssätt, vilket vi också har påtalat i vår reservation. Anrättningen blir inte mer aptitlig för att man ändrat lagstiftningen.

Anf. 36 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! När man lyssnar på Arne Andersson i Gustafs kan man naturligtvis instämma i att i tal är vi överens, men i handling skiljer vi oss åt.

Arne Andersson talar om oron för jobben och menar att man naturligtvis förstår denna oro och att man vill titta på konsekvenserna för försäkringskassorna. Han säger att det är svårt att beräkna personalbehov och anslagsbehov. Därför har man godtagit den föreslagna höjningen om 35 milj. kr. Samtidigt säger han att om antalet ärenden minskar, måste också personalen minska, därför att man måste utgå från de faktiska behoven. Också på den punkten är naturligtvis alla överens, men man kan inte först skära ned antalet anställda och sedan undersöka behoven, utan man måste göra precis tvärtom.

De försäkringsanställda har redovisat en lång lista över sådant som medfört ökade arbetsuppgifter för dem under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet. Listan upptar barnbidragsutbetalningar från kommunerna, som jag nämnde tidigare, utbetalning av kontant arbetsmarknadsstöd, utbetalning av utbildningsbidrag för de som genomgår AMS-utbildning, sänkning av pensionsåldern från 67 till 65 år, rörlig pensionsålder, delpension, övertagande av kommunernas handläggning av bidragsförskott samt krav av underhållsbidrag, decentralisering av arbetsskadehandläggningen till försäkringskassorna i samband med tillkomsten av lagen om arbetsskadeförsäkring, utvidgning av rätten till förtidspension, utbetalning av dagpenning till repetitionsutbildning, statskommunala bostadstillägg till folkpensionärer, nya statsbidragsbestämmelser som innebar höjning av kommunernas KBT-belopp, utökad sjukkontroll, kraftig utbyggnad av tillfällig vård av barn, utbyggd föräldraförsäkring i flera omgångar, havandeskapspenning, högkostnadsskydd för läkarbesök/inköp av läkemedel.

De försäkringsanställda menar att dessa arbetsuppgifter har medfört en mycket kraftig ökning av antalet ärenden, och det må vi väl ändå hålla med om. Måste man då inte ta hänsyn till detta i samband med bedömningen av personalbehovet? Är det så att det finns för mycket personal, får man väl i ett senare skede göra dessa besparingar. Frågan huruvida utbyggnaden av försäkringskassornas administration svarar mot de ökade arbetsinsatserna kan inte avgöras utan att man gör en fullständig översyn av verksamheten. Löpande rationaliseringsåtgärder har vidtagits. Försäkringskassorna är redan nu den mest datoriserade förvaltningen i Sverige. Det finns risk för att datoriseringen har gått så långt, att nödvändiga yrkeskunskaper för tillgodoseende av försäkringstagarnas berättigade krav gått förlorade. Det är väl inte någon önskvärd utveckling. Information ocli direkt upplysning måste också i fortsättningen vara en stor del av arbetsinsatsen för de försäkringsanställda. Därför kan vi inte avhända oss deras kunskaper.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Anf. 37 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c) replik:

Herr talman! Till Karin Nordlander vill jag bara säga att den uppräknig av nya arbetsuppgifter för försäkringskassorna som hon gjorde inte innehöll något nytt för mig. Jag känner väl till detta och sade också i mitt tidigare inlägg, att när man tillfört kassorna nya arbetsuppgifter, har man också tillfört dem ny personal. Den arbetstidsredovisning som försäkringskassorna lämnar har under senare år utlöst en personalökning. Om detta finns kanske inte mycket att tillägga.

Börje Nilsson tar åt sig äran för att utskottet är enigt om att tillföra personalbudgeten hos försäkringskassorna ytterligare 35 milj. kr. Vem äran skall tillkomma är för mig helt egalt. Huvudsaken är att anslaget tillförs 35 milj. kr. De som har tittat på behoven av förstärkningar för att slippa personalfriställningar är överens om detta. Börje Nilsson säger att socialdemokraterna strävar efter att slippa friställa personal, och då kan han väl passa på att berätta om vad socialdemokraterna föreslår i fråga om anslagstilldelning utöver vad ett enigt utskott föreslår. Det skulle vara intressant att få veta.

När det gäller den första etappen, som handlar om kontanthantering och de förändringar som jag berörde i mitt tidigare inlägg, föreligger det, såvitt jag förstår, stor enighet. Vad det inte föreligger enighet om är hur det hela skall finansieras. Det har vi berört, och det skall jag inte gå in på ytterligare.

Men vad jag något skulle vilja kommentera är det framtida rationaliseringsarbetet hos kassorna.

Börje Nilsson åberopade också den kritik som har framförts när det gäller regeringens förslag till förändringar. Jag berörde de här frågorna i mitt tidigare inlägg. Jag tycker också att det ibland tas beslut som man kanske borde ha funderat något mera över innan de fattades. I Försäkringskassoförbundet, som Börje Nilsson åberopade, har man sagt att man är beredd att delta i en översyn av försäkringskassornas administration. Men man har också sagt att det är angeläget att den här översynen sker på ett sådant sätt att inte de försäkrade blir lidande. Det tycker jag är mycket viktigt.

Sedan säger Börje Nilsson att han läst i någon tidning att det hela är klart. Jag tycker att detta är ett bevis på Börje Nilssons sätt att argumentera. Man bör ju ta reda på det faktiska förhållandet. Det är ju på det sättet – och det sade Börje Nilsson i sitt första inlägg – att riksförsäkringsverket skall ta hänsyn till detta förslag. Det skall också Försäkringskassoförbundet göra.

Anf. 38 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall kommentera Arne Anderssons i Gustafs inlägg bara på några punkter.

När det gäller anslaget på 35 miljoner fanns det alltså i vår motion, och det har utskottet enat sig om.

När det gäller ytterligare medel står det också att man får täcka detta om det behövs. Man skall inte i nuläget tillgripa friställning av personal.

Arne Andersson säger vidare att Försäkringskassoförbundet framfört att

man är beredd att delta i översynen av fonderna. Men nu kan vi konstatera att det ju inte blir någon översyn. Socialministern har lagt fram ett förslag som den borgerliga gruppen har accepterat. Här kör man igenom i kammaren att fonderna skall avvecklas. Någon översyn kommer alltså inte att ske.

Det finns många underligheter i budgetpropositionen i detta avseende.

På mig verkar det som om detta tillkommit i ren panik för att man skall kunna infria löftet gentemot moderaterna att spara 12 miljarder. Man skall alltså visa moderaterna att man kan dra in 12 miljarder.

Genomför man detta går det alltså ut över tryggheten för enskilda människor och över de anställda. Vi kan i dag ställa frågan: Vad händer nästa år när man skall spara ytterligare 12 miljarder, som det har sagts i kompletteringspropositionen? Moderaterna säger att man måste spara 30 miljarder. Vad kommer att ske med hela försäkringssystemet? Det är en viktig fråga som vi kan ställa oss i dag. Vart är vi på väg? Jag tror att vi måste ta den långsiktiga debatten.

Beträffande fonderna vill Arne Andersson inte ta någon debatt här. Det är ju underligt att regeringen inte diskuterat frågan med Försäkringskassaförbundet, innan regeringen fattade det här beslutet. Det måste väl ändå Arne Andersson tycka som är ordförande i en försäkringskassa och vice ordförande i Försäkringskassaförbundet. Han måste väl inse att det är rimligt att man tar upp överläggningar med motparten, innan man fattar ett beslut. Men socialministern och den borgerliga gruppen nonchalerar detta totalt och man visar ingen som helst respekt för den offentlighetsrättsliga ställning som försäkringskassorna ändå har.

Anf. 39 KARIN NORDLANDER (vpk) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gustafs anser det tydligen vara riktigt att man först rationaliserar bort personal och sedan bestämmer arbetsuppgifterna. 4 000 jobb skall bort under en fyraårsperiod. Det är nästan lika många som försäkringskassorna har ökat med under 1970-talet med de ökade arbetsuppgifter som vi är överens om att kassorna har fått.

Då måste man fråga om det stämmer med den avlastning av arbetsuppgifter som socialministern nu talar om i budgetpropositionen. Därom vet vi ingenting, eftersom det inte finns något utarbetat underlag för vad man kan kalla tillgång och efterfrågan. För att kunna göra en bedömning har flera motionärer efterlyst ett ordentligt underlag. Enligt socialdepartementet ankommer det på riksförsäkringsverket att efter samråd med Försäkringskassaförbundet utarbeta en rationaliseringsplan.

Men som det har nämnts här och som man kan läsa i pressen i dag skall regeringen den 1 juni få ett papper på hur de 4 000 jobben skall försvinna. Riksförsäkringsverket har tagit fram en rationaliseringsplan, sägs det, för hur det skall gå till. Den rationaliseringsplanen borde vi haft i dag, för att vi skulle ha kunnat läsa om försäkringskassornas budget och verksamhet innan vi startade debatten. Innan vi kastar ut dessa 4 000, till övervägande delen kvinnor, i arbetslöshet borde vi ta med de konsekvenser som det får ekonomiskt och i fråga om merarbete för försäkringskassorna. Annars finns

Anslag till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m.

Torsdagen den
13 maj 1982

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

det en risk för att de besparingar som man tror sig göra äts upp av ökade utgifter på annat håll. Eller är det så att avvecklingen av vårt sociala trygghetssystem blir underlaget för en avveckling också av försäkringskassorna?

I mitt förra inlägg hann jag aldrig säga att i en liten skrift som kommer från Försäkringskassförbundet sägs det att år 1980 utgjorde 2,4 % av de totalt 92 miljarder som kassorna administrerade administrationskostnader. Jag kan inte tycka att det är en stor summa – jag vet inte hur man skall bedöma det. Men det är på den lilla biten som man nu vill spara.

Personalen säger: Det finns möjlighet att nedbringa administrationskostnaderna, t. ex. genom att minska personalstyrkan – och det kan man göra genom att förenkla det ibland mycket krångliga regelsystem som kassorna har att följa. Men då måste man ju ändra regelsystemet först – alltså innan man minskar personalen och anslagen till kassaverksamheten.

Anf. 40 ARNE ANDERSSON i Gustafs (c) replik:

Herr talman! Karin Nordlander åberopar den skrift som har skrivits av försäkringskassdirektören i Stockholm Sven Bohman, och jag vill instämma i att det är en mycket bra skrift.

Karin Nordlander säger att regeringen, och nu också utskottet, tar bort personal, innan man börjar översynen. Det visar att Karin Nordlander har blandat ihop begreppen. Det som nu föreslås – det har jag också redovisat i mitt första inlägg – gäller arbetsuppgifter, som har försvunnit genom olika åtgärder och beslut. Jag skall inte återkomma till detta.

Nästa steg skall behandlas av riks-försäkringsverket och Försäkringskassförbundet, och då kommer naturligtvis skäligheten att prövas. Karin Nordlander har, precis som Börje Nilsson, i dag i någon tidning sett uppgifter om detta, vilka hon tror är riktiga. Jag har tidigare sagt och jag säger det än en gång: Det är viktigt att personalen hos kassorna är anpassad till det behov som finns och till den verksamhet som skall bedrivas.

Börje Nilsson vill ge sken av att det är skillnad mellan hans uppfattning och min uppfattning när det gäller anslaget till kassorna. Det är det inte. Det är fråga om samma belopp. Jag har inte hört Börje Nilsson föreslå något annat belopp.

Beträffande fonderna: Jag hade också den uppfattningen, innan frågan hade behandlats av konstitutionsutskottet, att försäkringskassorna är självständiga myndigheter och också disponerar sina fonder. Det var därför förslaget skickades till konstitutionsutskottet för prövning. Och konstitutionsutskottets majoritet har gett besked på den här punkten. Men jag är inte kapabel att bedöma om det är majoriteten eller reservanterna i konstitutionsutskottet som har rätt.

Sedan börjar Börje Nilsson diskutera sparprogram i övrigt och hur man skall leva upp till moderaternas krav. Men jag har ingen anledning att kommentera det, Börje Nilsson. Jag vill dock än en gång upprepa att socialdemokraterna inte hade något yrkande om att fonderna skulle vara

kvar hos kassorna. Socialdemokraterna yrkade att lagligheten skulle prövas, och det är vad utskottet har gjort.

Talmannen anmälde att Börje Nilsson och Karin Nordlander anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 41 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande som i dag behandlas gäller enligt rubriceringen anslag till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Men bakom rubriken döljer sig flera viktiga principiella frågeställningar.

Börje Nilsson har redan behandlat anslagsfrågan, och det finns ingen anledning för mig att tillägga särskilt mycket i denna del. Jag kan som ordförande i Försäkringskassoförbundet bara uttrycka min uppskattning över att utskottet föreslagit att försäkringskassornas administration skall tillföras ytterligare 35 milj. kr. Blir det också riksdagens beslut, vilket det finns anledning förmoda, hejdas ett betydande antal uppsägningar, som eljest skulle ha blivit ofrånkomliga.

Det är en stor tillgång att det i utskottet finns så många med kunskap om försäkringskassornas roll och arbetsförhållanden att propositionens utmanande karaktär i vart fall i detta avseende väsentligt hyfsats.

Det ekonomiska klimatet i landet är kärvt. Vi har all anledning att vara försiktiga med våra utgifter. Vi har skäl pröva om vi kan nå våra mål på ett billigare sätt än vad vi gör i dag, om vi kan bli effektivare även inom den offentliga verksamheten. Det måste också gälla socialförsäkring.

Försäkringskassorna har även medverkat till en sådan utveckling. Jag skall ge några exempel.

1. Försäkringskassoförbundet föreslog gemensamt med verket – men på eget initiativ – att socialförsäkringens administrationskostnader skulle budgetprövas. För att uppnå detta och öka kassornas självständighet föreslog vi införandet av en rambudget. Det var en budgetteknisk innovation för statsunderstödd verksamhet som kunde förtjäna prövas på andra områden. Den ökade kassornas ansvar och risker men också deras möjligheter att ordna verksamheten på ett ändamålsenligt sätt. Regeringen och riksdagen godtog förslaget.

2. Kassorna införde 1973 ett arbetsmätningssystem som knappast finns någon annanstans inom likartade områden. Med stöd av den omfattande ADB-användning, som förekommer i försäkringskassorna, räknar man samtliga ärenden som handläggs vid försäkringskassornas lokalkontor. Via s. k. ärendetider, som åsatts efter ingående och upprepade tidsstudier vid försäkringskassorna, omsätts arbetsvolymen till s. k. ärendetidsdagar. Dessa ärendetidsdagar jämförs sedan mot det faktiska antalet arbetade dagar netto i försäkringskassorna.

Man kan alltså jämföra ett direkt mått på prestationerna med ett direkt mått på insatt arbetstid. Det här systemet innebär att olika försäkringskassors produktivitet med relativt hygglig säkerhet har kunnat jämföras under

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

ett antal år. Det har naturligtvis inneburit ett kraftigt incitament för olika kassor att ständigt hålla ett vakande öga på sin egen produktivitet.

3. Kassorna har lojalt följt statsmakternas anvisningar om att minska kostnaderna med 2 % per år utöver den minskning som är en konsekvens av arbetsmätningssystemet.

4. Kassorna har lagt ned stort intresse på att ge riks-försäkringsverket tips om möjliga besparingar.

5. Såväl Försäkringskasseförbundet som Försäkringsanställdas förbund har förklarat sig beredda att tillsammans med riks-försäkringsverket pröva vilka möjligheter som kan finnas att bringa ner administrationskostnaderna.

I den debatt som följt på regeringens sparplan har jag konstaterat att både företrädare för regeringen och kanslihus-tjänstemän påpekat den kraftiga ökningen av antalet anställda inom socialförsäkringen. Man brukar säga att det ökat från 11 000 till 17 000 under 1970-talet. Genom dessa uttalanden har man underförstått velat antyda att det nog finns stora sparmöjligheter inom socialförsäkringen utan att det skulle drabba verksamheten på grund av att man har haft en sådan betydande ökning.

Att använda dessa siffror, utan att redovisa att de är en följd av de uppgifter som riksdag och regering lagt på kassorna, är minst sagt vilsedande. Ett företag är självfallet inte ineffektivt om man ökar antalet anställda från 10 000 till 20 000 – snarare förhåller det sig tvärtom.

För att ha någon mening i frågan måste man ta reda på vad företaget producerar. Det gäller också försäkringskassorna. Där går det faktiskt bra att göra det. Genom arbetsmätningssystemet kan vi konstatera att kassorna har just det antal anställda som motiveras av arbetsuppgifterna. Dessa uppgifter kan riks-försäkringsverket tillhandahålla dem som är intresserade.

Nu är det dessutom så lyckligt att en docent i företagsekonomi vid Stockholms universitet och en expert på offentlig förvaltning, Bernt Jonsson, i anslutning till ett konsultuppdrag på eget initiativ också har utarbetat en ren forskningsrapport. Han har nämligen bedömt att den här ärendetidsmätningen varit av så stor betydelse och haft sådana positiva effekter för kassornas produktivitetsutveckling att han anser den vara av principiell vikt för offentlig förvaltning över huvud taget, inte bara i vårt land utan allmänt.

Forskningsrapporten har ännu inte publicerats, men jag har fått tillgång till vissa resultat och slutsatser som kommer fram i rapporten. Forskningsrapportens sammanfattande slutsats är att ärendetidsredovisningen, och den produktivetsfrämjande konkurrens som den lett till mellan kassorna, har medfört att kassornas kostnader per ärendetidsdag räknat i fasta priser minskat med 5 % och kanske mer än 10 % varje år mellan åren 1973 och 1980, som är den studerade perioden.

Översatt till reda miljoner innebär detta att 1980 års förvaltningskostnader var minst 200 milj. kr. lägre än de sannolikt skulle ha varit utan ett system med arbetsmätning.

Detta säger ingenting om försäkringskassornas absoluta läge jämfört med

annan förvaltning inom den offentliga eller enskilda sektorn, men det visar klart och tydligt att försäkringskassorna stadigt har ökat sin produktivitet under en åttaårsperiod och till och med ökat produktiviteten mer än vad som har skett i svensk industri.

Den forskningsrapport som jag nu har åberopat kommer att publiceras i juni månad, och den kommer att bli ett värdefullt tillskott till det underlag som finns för diskussion av försäkringskassornas produktivitet.

Mot bakgrund av vad som framkommer i forskningsrapporten och med hänsynstagande till regeringens s. k. sparplaner och krav på utredningar av försäkringskassornas verksamhet skulle det faktiskt finnas anledning att fråga: Hur har det varit med produktiviteten i kanslihuset de senaste åren? Skulle vi kunna få veta det som en jämförelse med utvecklingen i försäkringskassorna?

Det är klart att det, mot bakgrund av vad jag här har redovisat, känns en smula skymfligt att regeringen beslutar uppdra åt riks-försäkringsverket att utreda vilka konsekvenser det skulle medföra om man skall minska antalet årsarbetare i försäkringskassorna med 2 500 alternativt 4 000 under en fyraårsperiod.

I personer räknat betyder det första alternativet mer än 3 000 och det andra mellan 5 000 och 6 000. Utredningen skall dessutom redovisas till den första juni i år.

Redan den besparing som ingår i det kommande budgetårets medelsanvisning får allvarliga konsekvenser för kassornas organisation. Det är inte svårt att inse vilka konsekvenser de angivna alternativen skulle få. Kassornas decentraliserade organisation kan icke upprätthållas. Samtliga filialexpeditioner måste sannolikt avvecklas och likaså de mindre lokalkontoren.

Det är enligt vår mening missriktat sparnit att ensidigt angripa socialförsäkringens administration. Den utgör inte ens 2,5 % av socialförsäkringens kostnader och över 97,5 % faller på verksamheten.

Låt mig belysa detta med ett exempel. Sedan mitten av 1970-talet har antalet sjukdagar minskat från ca 23 till 19 per invånare. Även för första kvartalet i år – över vilka jag i går fick del av statistik – noteras en kraftig nedgång av sjukdagarna.

Varje sjukdag beräknas kosta 600 milj. kr. Kostnaderna har alltså på dessa år minskat med över 2 miljarder kronor per år, dvs. i princip lika mycket som hela socialförsäkringens administration kostar.

Det vore naturligtvis inte rättvist att påstå att hela nedgången beror på försäkringskassornas insatser, men det är också orätt att göra gällande att de inte har del i denna positiva utveckling. Om vi försiktigtvis antar att en tredjedel beror på kassornas insatser och två tredjedelar på andra faktorer är det lätt att inse att det är en tvivelaktig åtgärd att dra ned socialförsäkringens kostnader genom att ta bort en tredjedel av de anställda. En sjukdag är större besparing än att minska personalen med 6 000 personer.

Låt mig redovisa ett annat exempel. 1977 övertog försäkringskassorna administrationen av bidragsförskotten från kommunerna. Till lägre kostnader har sedan dess – genom effektiv kravverksamhet – inbetalningen från de

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

underhållsskyldiga till staten ökat med närmare 300 milj. kr. per år och är nu uppe i 513 milj. kr. Om vi ökade resurserna med 100 nya tjänster kanske vi skulle få in 100 milj. kr. till för en kostnad av 10 milj. kr.

Låt mig bara antyda vilka ekonomiska och icke minst humanitära vinster som skulle kunna göras med ökade rehabiliteringsinsatser – för att inte tala om en effektivare handläggning av de långa sjukfallen.

Visst är det både klokt och nödvändigt att vara sparsam. Men det är den totala samhällsekonomiska effekten det gäller. På detta område skall man – det försäkrar jag – fundera två gånger innan man tar för givet att bästa effekt uppnås genom att göra fler arbetslösa.

Nog kan vi också effektivisera administrationen med bättre handläggningsrutiner och mer av tekniska insatser. Det har vi hållit på med länge – det visar inte minst den nämnda forskningsrapporten. Men framför allt gäller det att studera den totala verksamheten. Låt oss därför sitta ned i lugn och ro och studera vad vi kan göra för att minska socialförsäkringens totala kostnader utan att försämra situationen för dem som behöver en väl fungerande socialförsäkring.

Men viktigast av allt i detta sammanhang är att personalens och de förtroendevaldas motivation och engagemang bevaras. Det befrämjas vare sig av så yxhuggsliknande sparplaner som regeringen begärt eller av så kort utredningstid som regeringen ställt till förfogande.

Försäkringskassorna har sitt ursprung i Folkrorelsesverige. Människor slöt sig samman för att solidariskt försöka skapa den trygghet som det dåtida samhället inte kunde erbjuda. Efter hand som de samhälleliga resurserna växte och solidaritetstanken fick parlamentariskt fäste vidgades försäkringskassornas roll för att under senare år svara för uppemot en fjärdedel av hela den privata konsumtionen.

Självfallet påverkade denna våldsamma utveckling kassornas organisation och arbetsätt. Försäkringen finansierades från början genom egna avgifter och statsbidrag. 1931 bildades de erkända sjukförsäkringskassorna. Försäkringen var fortfarande frivillig, och finansieringen skedde fortfarande genom medlemsavgifter och statsbidrag. 1955 kom den allmänna försäkringen. Det ansågs i alla sammanhang självklart att de nya kassor som ersatte de gamla skulle överta de erkända kassornas fonder.

1961–1962 skedde en viss omorganisation. Avgiftssättningen skulle bestämmas av kassorna själva. En omläggning av sjukförsäkringens finansiering skedde 1974. Efter denna tidpunkt sker finansieringen till 85 % genom arbetsgivareavgifter och till 15 % med statliga medel.

Vid alla de förändringar som genomförts har det framstått som angeläget att bevara kassornas folkrorelsekaraktär och det starka lekmannainflytande som hela tiden präglat verksamheten.

Detta har varit en stor tillgång. De försäkrade har kunnat utgå från att deras försäkringsfrågor handlagts av lokala företrädare med kännedom om deras situation och bygdens förhållanden.

För att möjliggöra detta har verksamheten hittills bedrivits i stark decentraliserad form. Det är fortfarande angeläget att den sociala välfärden,

som i Sverige är mycket omfattande, inte får ta formen av datorstyrda postgiroblanketter utan att medborgarna känner och vet att det bakom denna sociala verksamhet finns människor av kött och blod med egna erfarenheter och med lokal kännedom som prövar deras angelägenheter. Denna förankring hos medborgarna av vår sociala verksamhet är en utomordentlig tillgång som vi skall vara rädda om.

Det är en decentraliserad organisation, god motivation, en engagerad personal och kassornas självständiga ställning som i hög grad gjort det möjligt att klara av en total omvandling av det sociala systemet på ett sätt som kunde vara ett föredöme för andra områden.

Jag har velat erinra om kassornas unika konstruktion i svensk samhällsverksamhet och betydelsen av kassornas frihet och självständighet, därför att vi nu finner inslag i regeringens politik som utgör ett hot mot en väl etablerad och väl fungerande verksamhet.

När finansieringen lades om för socialförsäkringen 1974 uppdrogs åt riksförsäkringsverket att i samråd med riksrevisionsverket utreda hur det skulle förfaras med kassornas fonder. Detta har sedermera skett och i utredningsarbetet deltog också statskontoret och Försäkringskassoförbundet. Utredningen tog god tid på sig.

Den 18 mars 1981 redovisade utredningen sitt resultat. Utredningens majoritet, som helt utgjordes av ämbetsverksrepresentanter, fann att fonderna tillhörde den allmänna sjukförsäkringen och att tillgångarna skulle upplösas och tillföras staten.

Försäkringskassornas representanter reserverade sig och föreslog att fonderna skulle vara kvar men ges en något annorlunda uppgift.

Riksförsäkringsverkets styrelsemajoritet följde reservanternas ståndpunkter.

Regeringen föreslår nu i sin proposition att kassornas fonder skall upplösas och tillgångarna överföras till statsbudgeten.

Konstitutionsutskottet har i sitt betänkande 1981/82:13y yttrat sig över lagligheten i den föreslagna åtgärden. Därvid har sju ledamöter funnit att förslaget är förenligt med regeringsformen. Sju ledamöter har funnit att det icke är godtagbart att utan ett bättre underlag tillgripa det förfarande som har anvisats i propositionen. Den femtonde ledamoten i utskottet har funnit det tveksamt att fonderna mot kassornas önskan skulle avvecklas genom att överföras till riksförsäkringsverket för att genom dess försorg avvecklas.

Herr talman! Det skulle kunna göras många kommentarer till propositionens förslag av både saklig och principiell innebörd och till det manipulerande som äger rum för att på papperet "spara" 475 milj. kr. – i realiteten sparas naturligtvis inte ett öre – men tiden medger tyvärr inte detta, därför bara ett par synpunkter.

Det sägs i det återopade utredningsförslaget att fonderna tillhör den allmänna försäkringen. Kan ett begrepp, en abstraktion, verkligen äga fast egendom? Det är såvitt jag förstår en juridisk nyskapelse som i varje fall aldrig har prövats av riksdagen.

I propositionen slås fast att försäkringskassorna är självständiga juridiska

Anslag till riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna m. m.

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

personer. Och det gör också konstitutionsutskottets majoritet i sitt yttrande, Arne Andersson i Gustafs. Fonderna finns upptagna i deras bokslut och svarar för kassornas förpliktelser. Jag är högst förvånad och en smula oroad av att den borgerliga utskottsmajoriteten, och jag förmodar också så småningom den borgerliga riksdagsmajoriteten, icke är oroad av att det genom ett "penndrag" går att beröva självständiga juridiska personer deras egendom.

Kyrkan anges också inta en offentligrättslig ställning. Det måste då också vara möjligt att införa dess tillgångar i statsbudgeten för att betala kyrkliga omkostnader och redovisa en fullföljd sparplan. Darrar inte konstitutionsutskottets ordförande på manschetten när han funderar över konsekvenserna av det förslag som han har givit sitt stöd? Tycker han inte att det förhållandet att åtta av ledmöterna i utskottet har uttalat sin tveksamhet över att i varje fall på nuvarande underlag bifalla propositionen är tillräckligt skäl för att mer noggrant pröva om åtgärden är förenlig med grundlagens anda och mening? Tycker han verkligen inte att en lagrådsremiss hade varit på sin plats? Nu kommer försäkringskassorna att tvingas göra den grundliga utredning som konstitutionsutskottet har underlåtit att göra för att klarlägga beslutets förenlighet med grundlagen.

Jag förstår att manöverutrymmet har varit litet. Regeringen har ju i förväg diskonterat beslutet genom att räkna av fondernas kapital mot socialförsäkringens driftkostnad. Men ändå, är det inte en för långtgående regeringslojalitet av den högste vårdaren av vår författning?

Skulle riksdagen bifalla propositionen får försäkringskassorna överväga vad som då skall ske. Jag förmodar att riks-försäkringsverket, som är tillsynsmyndighet över kassornas ekonomiska förvaltning, och kassornas egna revisorer har svårt att godta att kassorna avhänder sig 1,3 miljarder på så lösa grunder som det här är fråga om. Det kan inte heller uteslutas att vad som hände i Danmark i liknande sammanhang kan komma att smitta av sig.

Slutligen riktar jag mig direkt till den frånvarande socialministern och säger: Jag inser väl att det kan föras en diskussion om huruvida fonderna skall vara kvar eller disponeras för andra ändamål. Hade socialministern eller någon av hennes medarbetare funnit det mödan värt att byta ett enda ord med oss i förbundet, eller om det hade passat bättre direkt med kassorna, kanske vi gemensamt skulle ha kunnat finna en lösning som varit acceptabel för både kassorna och sparplanen.

Det är också, herr talman, bittert att socialministern, som tillhör ett parti vars folkrörelseförankring jag aldrig ifrågasatt, har visat så litet respekt och så litet intresse för den tradition och det starka lekmannainflytande som präglar försäkringskassorna att frågan icke varit värd ens det kortaste samtal. Jag kan försäkra, herr talman, att detta oroar försäkringskassorna mer än förslaget materiella innebörd.

I detta anförande instämde Gudrun Sundström, Åke Green, Sven Aspling, Gunnar Olsson, Doris Håvik, Anna-Greta Skantz, Lars-Erik

Lövdén, Hans Pettersson i Helsingborg, Kurt Ove Johansson, Ralf Lindström, Helge Karlsson, Per-Axel Nilsson, Tyra Johansson, Ulla Johansson, Maj-Lis Landberg, Ingegerd Elm, Nils-Olof Gustafsson och Lilly Hansson (alla s).

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

Anf. 42 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! I motion 1733 har Margareta Gard och jag hemställt om avslag på regeringens förslag att avveckla försäkringskassornas fonder och begärt att frågan om fonderna skall övervägas på nytt.

Vi hänvisar i motionen till bl. a. försäkringskassornas traditioner som självstyrande fria enheter och fondernas roll som buffert för sjukförsäkringsändamål.

Vi har också föreslagit den lösningen att fonderna skall ställas till statsverkets disposition, men att användningen därvid endast skall kunna gälla sjukförsäkringsändamål.

De fonder vi i dag diskuterar byggdes ursprungligen upp genom avkastningen från medlemsavgifter, kommunbidrag och statsbidrag. På detta sätt finansierades sjukförsäkringen på 1930-talet. De erkända sjukkassorna bildades 1931, och de medel som inte gick åt för att bestrida årets utgifter avsattes till en sjukhushjälpsfond som skulle utgöra reserv för det fall innevarande års medel inte förslog. Fonderna följde sedan med till de allmänna sjukkassorna då lagen om allmän försäkring trädde i kraft 1955. De allmänna sjukkassorna betraktades som offentligrättsliga personer, och den allmänna sjukförsäkringsavgiften finansierades genom sjukförsäkringsavgifter från medlemmarna, arbetsgivarbidrag och statsbidrag.

1961/62 beslutades om nuvarande organisation med allmänna försäkringskassor. Lagen om allmän försäkring kom till och förstatligande av kassorna diskuterades i samband med detta. Enligt AFL 18 kap. 15 § skall överskott i verksamheten avsättas till en fond för den allmänna sjukförsäkringen och kapital och avkastning får tas i anspråk endast i den mån kassans inkomster ej förslår till täckande av löpande utgifter.

Sedan 1974 äger finansieringen rum genom generella arbetsgivaravgifter och egenavgifter som beräknas på grundval av löne- och inkomstsumman, 85 %, och statsbidrag 15 %. Fonderna för den obligatoriska sjukförsäkringen består av avkastning på av staten utgivna förskott, de sjukhjälpfonder som övertagits av de erkända sjukkassorna samt överskott av avgifter från de försäkrade.

Genom den ramstyrning som skall tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1982 i försäkringskassorna kommer kassorna att i princip jämföras med statliga myndigheter. Ansvar för den allmänna sjukförsäkringens finansiering ligger numera helt på staten. De ursprungliga fonderna hade ett starkt inslag av privata medel. Genom att fonderna följt med vid samtliga omläggningar av sjukförsäkringssystemet har det privata, enskilda inslaget i fonderna alltmer spänts ut. Numera garanterar staten den utgiftsökning för sjukförsäkringen som kan behövas ett speciellt år.

Utskottet har stannat för att godkänna den i proposition 100 föreslagna

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

omläggningen, dvs. att överföra fonderna till staten. Tillvägagångssättet, att fonderna för ett enda år kommer att förstärka budgetens inkomstsida, är jag fortfarande kritisk emot. Någon besparing är det ju inte fråga om, och budgettekniskt är det tveksamt.

Principen att fonderna skall överföras till statsverket eller – som i realiteten sker – avvecklas är heller inte invändningsfritt ur laglig synpunkt, men med anledning av dels den omläggning av budgeteringssystemet som närmar kassorna till den statliga verksamheten, dels att statsverket ansvarar för även de extra tillskott som kan behövas för sjukförsäkringen något år, behövs inte fonderna som buffert. Med hänsyn härtill kan fondöverförandet accepteras.

I socialförsäkringsutskottets betänkande nr 12 behandlas också den moderata motionen nr 1268 av Nils Carlshamre m. fl. Där föreslås att en samrådsgrupp inrättas för att förbereda och följa rationaliseringsarbetet inom riks-försäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna. Det framhålls också i motionen att samtidigt med rationalisering och slopande av kontantutbetalningen av dagersättningen man i största möjliga utsträckning skall söka förbättra och effektivisera verksamheten på ännu eftersatta områden och att personal som frigörs i och med rationaliseringen överförs till andra områden, för att förbättra och effektivisera verksamheten, t. ex. till rehabiliteringsarbete eller, för att öka inkomsterna, till återkravsverksamheten.

Med hänsyn till de omställningssvårigheter som kan uppstå och den tid som kan behövas för rationaliseringsåtgärderna föreslår utskottet att anslaget Förvaltningskostnader ökas med 35 milj. kr. Därigenom förhindras omedelbara uppsägningar. Om storleken på anslaget, som således avses som hjälp under en övergångsperiod, är partierna i utskottet överens. Däremot föreligger olika förslag vad beträffar finansieringen.

Den socialdemokratiska gruppen föreslår att beloppet skall tas ur delpensionsfonden, vilken emellertid står på minus. Utskottets borgerliga majoritet har föreslagit att pengarna skall tas ur avkastningen av de försäkringskassafonder som nu föreslås överförda till staten. Avkastningen, som inte har medtagits i budget, uppgår till ca 100 miljoner den 1 juli. Statskassan förstärks således med ca 65 milj. kr. den 1 juli, trots att anslaget till försäkringskassan ökar för att förhindra omgående uppsägningar och i stället på ett konstruktivt sätt tillvarata personalens kompetens i andra uppgifter.

Samtidigt som försäkringskassorna får respit vad beträffar uppsägning av personal och omläggning av arbetet ligger det logik i att staten till kassornas disposition i det här sammanhanget ställer del av avkastningen just av de medel, fonderna, som avsetts för sjukförsäkringen och dess administration.

Herr talman! Ett enigt utskott har avstyrkt vår motion. Jag är trots allt glad för den hjälp till lösning beträffande kassornas omställningsproblem vi kunnat hitta, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Anf. 43 NILS CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Jag har med stigande förvåning lyssnat till denna debatt. Under en och en halv timme har fem talare med många ord och inte utan en viss hetta i huvudsak diskuterat allt det varom utskottet är i det närmaste enhälligt, men ytterst få ord har spillts på de rätt perifera ting, där reservanter och utskottsmajoritet faktiskt skiljer sig åt.

När det gäller första delen, om administrationsanslaget och rationalisering av försäkringskassornas verksamhet, är ju reservanter och utskottsmajoritet eniga. Resonemanget rörande den fortsatta rationaliseringen kan gått sammanfattas utifrån båda utgångspunkterna med de ord som majoriteten använder, nämligen att försäkringskassorna skall ha just den personal de faktiskt behöver. Det säger utskottsmajoriteten, och på samma sätt kan man läsa reservanterna.

Detta leder fram till samma slutsats: för att klara detta behöver kassorna i år 35 miljoner mer än vad regeringen beräknat. Det är vi också eniga om.

Vad skiljer oss? Jo, var vi skall ta dessa 35 miljoner. Skillnaden är egentligen att de socialdemokratiska reservanterna vill ta 35 miljoner på ett ställe där inga 35 miljoner finns, nämligen ur delpensionsfonden, som inte bara är tom, utan har underskott och är skuldsatt. Gör man på det sättet kan det såvitt jag förstår inte betyda någonting annat än att staten får låna ut ytterligare 35 miljoner till delpensionsfonden och så föra upp dem som en inkomst. Det är alltså en ren bokföringstransaktion, men det är faktiskt där vi skiljer oss, och det har man hört ganska litet om. Annars är alltså förslagen lika på båda sidorna.

När det gäller fonderna hade socialdemokraterna i sin motion inget annat önskemål än att lagligheten av det förutsatta beslutet skulle prövas innan beslutet fattades. Denna hemställan har utskottet varit i stånd att bifalla alldeles självt utan att behöva kammarens medverkan. Vi har gjort det som vi vanligen gör, genom att konsultera konstitutionsutskottet.

Nu är det uppenbart så, att socialförsäkringsutskottets socialdemokratiska ledamöter inte är nöjda med det utlåtande vi fått från konstitutionsutskottet. Därav skulle jag ha dragit slutsatsen att man rimligen borde yrka avslag på hela förslaget om fondöverförandet. Men det gör man inte. Det fanns ett enkelt tillfälle att göra det i utskottet, för även om man inte hade ett sådant yrkande själv fanns en moderat motion där det yrkades avslag på hela förslaget om att överföra fonderna till riks-försäkringsverket. Men den chansen tog man inte. I stället är man i reservationen noga med att understryka att det enda man vill är att uppskjuta beslutet.

Om man nu över huvud taget menar någonting med sina formuleringar, framgår det uttryckligen att reservanterna vill understryka att det endast gäller ett uppskjutande av beslutet. Jag kan inte läsa det på annat sätt än att man redan i förskott gått med på att beslutet blir det ifrågasatta. Det gäller endast att det skall fattas vid ett senare tillfälle.

På den punkten skiljer sig alltså reservanterna och utskottsmajoriteten, men detta är det hela.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Anslag till riks-
försäkringsverket
och de allmänna
försäkringskassor-
na m. m.*

Jag har mycket svårt att förstå att det kan utspinna sig en debatt kring de delar som vi är helt eniga om. Skillnaden är alltså den att utskottsmajoriteten har, både när det gäller att föra 5 miljoner till riksförsäkringsverket och att skaffa fram de 35 miljonerna till kassorna, velat ta pengarna någonstans där pengar finns. Reservenarna vill ta dem där pengar inte finns, där det bara finns skulder. Det är en skillnad som inte är alldeles betydelselös, men den är inte särskilt principiellt betonad.

Förslaget om de 5 miljonerna till riksförsäkringsverket skall väl ses som ett blygsamt socialdemokratiskt bidrag till besparingar i statsbudgeten. Någon annan motivering anges inte än att man kan spara 5 miljoner på anslaget genom att i stället plocka dem ur delpensionsfonden, märk väl plocka dem ur en fond där inga pengar finns, utan där statsverket får skjuta till pengar.

Herr talman! Vi har fått intressanta synpunkter, inte minst av Hans Gustafsson, som inte blott är ordförande i Försäkringskassoförbundet, utan mig veterligt också i den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Det enda som förvånar mig är att han inte i den senare egenskapen har varit i stånd att genomdriva att hans representanter i utskottet – i konsekvens med de förslag som han här så energiskt polemiserar emot – också skulle avstyrka dessa förslag. Det har man alltså inte gjort. Vi har i utskottet varit enhälliga på praktiskt taget alla punkter som har diskuterats. Det som vi varit oeniga om gäller finansieringsfrågor och dylikt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (ersättning från delpensionsfonden till riksförsäkringsverket)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 153 för reservation 1 av Sven Aspling m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 (medelsanvisningen till allmänna försäkringskassorna)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 18 för motion 547 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (fonder för den obligatoriska sjukförsäkringen och inkomstpost under anslaget Allmänna försäkringskassor)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 151 för reservation 2 av Sven Aspling m. fl.

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:47 om anslag till brottsförebyggande rådet m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 44 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 45 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! När utredningen om brottsförebyggande rådets framtida verksamhetsinriktning och organisation i augusti 1980 överlämnade sitt betänkande till dåvarande justitieministern Håkan Winberg var målsättningen klar: man ville utveckla det brottsförebyggande arbetet i rådet.

Utredningen föreslog bl. a. en utveckling av kontakterna med Folkhälsovetenskapliga och en utbyggd brottsförebyggande verksamhet på regional och lokal nivå.

Av detta fanns ingenting kvar i det regeringsförslag om inriktningen av BRÅ:s arbete som fogats till årets budgetproposition. Någon utveckling av BRÅ är det knappast fråga om – mera en avveckling. Regeringen har nämligen föreslagit att den styrgrupp och de verksamheter i BRÅ som varit avdelade i kampen mot den ekonomiska brottsligheten skall avvecklas. De skall ersättas med en samrådsgrupp i departementen.

Åtgärden är närmast ett hån mot det brottsförebyggande arbete som bedrivits för att försvåra den organiserade och ekonomiska brottsligheten.

Visst kan det vara riktigt att kampen mot denna brottslighet skall ledas av regeringen, men inte i den avvecklande form som föreslås i propositionen. När vi socialdemokrater i vårt kriminalpolitiska program har uttalat oss för en regeringsledd kamp mot dem som begår ekonomiska brott har vi avsett ett arbete i en utvecklande form jämfört med det som under senare år har bedrivits i BRÅ.

En regeringsledning kan utan hinder paras med en brett förankrad kamp mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet. Det har vi bevisat i vårt motionskrav om en kommission mot denna brottslighet. Kommissionen skulle, med ett miljonanslag som grundresurs, utveckla en bred samhällskompletterande åtgärdsverksamhet.

Än en gång är det ett blankt nej som vi möter från borgerligt håll. Det räcker med en samrådsgrupp av statssekreterare i regeringen som en markering av något som man vill ersätta arbetet i BRÅ med, menar justitieutskottets borgerliga majoritet. Det är djupt beklagligt och ännu ett bevis för den borgerliga oviljan att ta reella tag mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten.

Men värre än så är de borgerliga motions- och reservationskrav som vi har att ta ställning till.

---

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

Torsdagen den
13 maj 1982

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

Medan de i rättsväsendet verksamma kämpar en närmast hopplös kamp mot dem som begår ekonomiska brott, är moderaternas åtgärdskrav bara att få till stånd "en expertgrupp med uppdrag att kartlägga omfattningen och inriktningen av den ekonomiska brottsligheten".

Detta är en bedrövelse. Ta kontakt med knarkpolisen i det nu aktuella Huddinge, Bertil Lidgard! Hör med eko-rotlarnas folk runt om i landet! Tala med åklagarna och skattefolket, Bertil Lidgard! Alla kan berätta för moderaterna hur travarna när det gäller knarkbrott, skattebrott och annan ekonomisk brottslighet håller på att växa dem över huvudet.

Inte är det någon kartläggning av denna snabbt växande brottslighet som de i första hand vill ha av oss politiker. Nej, det är resurser, så att de kan arbeta av alla anmälningarna, och politikerhjälp för fortsatt brottsförebyggande arbete.

Centern har närmast kopierat den moderata partimotionen. De begär "en undersökning av orsaker till och effekter av den ekonomiska brottsligheten". Det är beklämmande, Åke Polstam, att centern inte förstår att det är konkreta insatser, inte menlösa utredningar, som vi politiker i dag måste hjälpa till med. Folkpartiet nöjer sig med regeringens avvecklingsförslag och har inget eget yrkande.

Redan innan vi har fattat beslut har de grupper i BRÅ som sysslat med mängder av lagförslag och andra åtgärder mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten börjat avveckla sitt arbete. Om en stund kommer moderater, centerpartister och folkpartister att besluta om denna verksamhets upphörande – utan att den ersätts med motsvarande åtgärder på annat håll. Det enda vi kan hoppas är att BRÅ skall ha ork att samla de organisationer och andra som är beredda att medverka i brottsförebyggande insatser mot den ekonomiska brottsligheten till gemensamma tag. Den brottsförebyggande kampen i BRÅ måste fortsätta, även om en borgerlighet tar bort värdefulla resurser för åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten.

I övrigt vill vi socialdemokrater beklaga att ett regeringsförslag om ny inriktning av styrelsen i BRÅ inte utformades som vi hade önskat, nämligen med en förstärkning av folkrörelseinslaget. Regeringen tycker att det räcker att man ersätter några statssckreterare med folk från några av rättsväsendets myndigheter.

Vi har på denna punkt nöjt oss med att i ett särskilt yttrande markera vår mening att BRÅ skulle ha varit bättre betjänt av flera representanter i styrelsen från samhället utanför myndigheterna. Men med en borgerlig riksdagsmajoritet och en borgerlig regering får vi för dagen finna oss i att det förslag som utskottet har skrivit ihop går igenom.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservationerna 1 och 2 som är fogade till justitieutskottets betänkande 47.

Anf. 46 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag får börja med att instämma i den kritik som Arne Nygren här har riktat gentemot den borgerliga regeringen och den borgerliga

riksdagsmajoriteten för deras slapphet när det gäller att vidta åtgärder för att motverka den ekonomiska brottsligheten. Däremot kan jag inte riktigt se någon konsekvens i Arne Nygrens agerande, när han i det ena fallet säger att han har nöjt sig med ett särskilt yttrande på punkten om inriktningen av BRÅ men i det andra fallet har reserverat sig på ett antal punkter. Det lär väl vara lika svårt, Arne Nygren, att vinna gehör på de punkterna, med den motiveringen.

Nå, det var inte detta jag skulle uppehålla mig vid. Den här frågan rör två saker. Den ena delen är BRÅ:s verksamhet och dess styrgrupp, som är en parlamentariskt sammansatt kommission, kontra regeringens förslag att slopa styrgruppen och i stället inrätta ett samarbetsorgan inom regeringskansliet. Den andra delen är frågan om en kommission, som är parlamentariskt sammansatt och som skall verka mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet.

Regeringens förslag att slopa denna styrgrupp inom BRÅ, och i konsekvens därmed också dess undergrupper, innebär, som vi ser det, ett slag mot den verksamhet som pågår för att motverka den ekonomiska brottsligheten. Styrgruppen har ju under de år som den verkat utfört ett gediget och bra arbete, och det har inte minst regeringen och utskottet understrukit i sin proposition resp. sitt betänkande. Därför kan det verka en aning underligt, när man säger att detta arbete har varit mycket bra och värdefullt men att man vill ta bort det.

Vad har då styrgruppen arbetat med? Gruppens arbete har bestått i att göra en översyn av lagstiftningen på det här området, och man har lagt fram förslag till ny lagstiftning. Gruppen har varit parlamentariskt sammansatt, och genom denna breda sammansättning har man kunnat väga samman många olika synpunkter vid utarbetandet av förslagen.

Om man avvecklar den här styrgruppen, går man miste om ett organ med just denna breda sammansättning och likaså den möjlighet till samverkan som finns. Jag vill påstå att denna samverkan kan ske på ett bättre sätt inom ramen för BRÅ:s verksamhet än om man splittrar det hela, så att BRÅ skall svara för forskningen och samarbetsgruppen inom regeringskansliet för lagstiftningsarbetet.

Styrgruppens arbete har så att säga bedrivits under samma tak som övrig verksamhet inom BRÅ, dvs. den forskningsverksamhet som gäller orsakerna bakom den ekonomiska brottsligheten, hur denna kommer till uttryck, vilka motåtgärder som är möjliga, osv. I samarbete med dem som arbetar med forskningsverksamheten och med utgångspunkt i de forskningsresultat och forskningsrapporter som BRÅ har presenterat har styrgruppen kunnat arbeta fram förslag till lagar på det här området. Just genom att gruppen varit parlamentariskt sammansatt har man dessutom fått en bred förankring för arbetet, som har kunnat tillföras många friska idéer utifrån. Styrgruppen har också haft en vidare spridning av sitt arbete i undergrupperna.

En av fördelarna med styrgruppen är, som sagt, att de olika forskningsrapporterna mycket snabbt har kunnat omsättas i lagstiftningsförslag. Det finns också andra fördelar. Som exempel kan jag nämna den konferens som

Torsdagen den
13 maj 1982

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

ägde rum den 6 maj förra året. Där diskuterades åtgärder mot ekonomisk brottslighet, och konferensen utmynnade i promemorian Dold ekonomi – kontrollnivå och samhällsmoral. Under konferensen, som var arrangerad av just den brett sammansatta styrgruppen, kom det fram många bra idéer, som styrgruppen direkt tog fasta på och arbetade vidare med i sitt lagstiftningsarbete. En annan konferens, som ägde rum i oktober 1980, utmynnade också i en promemoria, som handlade om den svarta sektorn.

Jag skulle kunna räkna upp mängder med exempel på initiativ som styrgruppen har tagit och som givit gruppen material för arbetet med att lägga fram förslag till lagstiftning. De lagförslag som BRÅ har presenterat har emellertid inte lett fram till att de olika regeringar vi haft sedan 1976 har ansträngt sig för att snabbt lägga fram förslag – i den mån de lagt fram några förslag över huvud taget. Att regeringen nu tänker avveckla styrgruppen och föra över arbetet till en samarbetsgrupp inom regeringskansliet leder omedelbart till tanken att de förslag som styrgruppen tidigare har presenterat nu inte kommer att presenteras alls. Man knyter så att säga ihop säcken, håller verksamheten inom de för tillfället verksamma regeringspartierna – eller regeringspartiet, om nu det är vad som gäller efter höstens val – och lämnar övriga utanför det här viktiga arbetet. Samtidigt kan man titta på hur de olika förslag som styrgruppen lagt fram har behandlats. I den mån de har kommit fram har det, som jag sade tidigare, tagit oerhört lång tid, innan de resulterat i ett regeringsförslag. Att döma av det arbetet kommer förslag från den här samarbetsgruppen – i den mån sådana förslag kommer fram – att innebära ytterligare tidsutdräkt när det gäller att få förslag till riksdagen.

Jag kan naturligtvis förstå om regeringen tycker att det är besvärligt med denna breda förankring och breda insyn i det här arbetet. Jag tänker då på det sätt på vilket regeringen har behandlat de olika förslagen från styrgruppen.

Men vad jag tycker är mer underligt, och då riktar jag mig till Arne Nygren, som är talesman för socialdemokraterna här i dag, är att socialdemokraterna på samma sätt som regeringen har skrivit under på att slopa styrgruppen. Vad som är väldigt förvånande i den socialdemokratiska reservationen 1 är att man skriver att det är angeläget "att regeringen tar ledningen i kampen mot den ekonomiska brottsligheten".

Arne Nygren har i sitt inlägg här för några minuter sedan sagt vad han tycker om regeringens och den borgerliga majoritetens brist på göranden och låtanden i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag finner det därför synnerligen underligt att socialdemokraterna kan gå ut och säga att det är bra att denna regering, som man så hårt kritiserar, tar ledningen i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Det kan möjligen vara på det sättet – låt mig anta det – att socialdemokraterna spekulerar i att ta hem valsegern i höstens val, så att de därefter själva får syssla med dessa frågor inom sitt regeringskansli och därmed kan utestänga de borgerliga partierna och vpk.

Vi har, som jag sade inledningsvis, gått emot förslaget att slopa styrgruppen. Vi har i vår motion föreslagit att styrgruppen skall få vara kvar

och verka. Vi yrkar därför avslag på regeringens proposition härvidlag. Jag yrkar, herr talman, bifall till vår motion.

Den andra frågan i betänkandet som jag vill belysa är den om en parlamentariskt sammansatt kommission mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet. Här må det tillåtas mig att rikta några ord gentemot det sätt varpå riksdagen behandlar olika förslag. I det här fallet tar justitieutskottet upp det socialdemokratiska förslaget till en sådan kommission, medan vänsterpartiet kommunisternas förslag i två olika motioner om en parlamentariskt sammansatt kommission mot skatteflykt inte tas upp i detta sammanhang. Det kan möjligen bero på att administrationen har hänvisat våra två motioner till något annat utskott. Men jag ser att det finns så pass stora likheter i förslagen att de borde ha fått en gemensam behandling.

Vi från vänsterpartiet kommunisternas sida har framfört krav om en parlamentariskt sammansatt kommission mot skatteflykt för att man därigenom skall kunna bredda och framför allt på ett bättre sätt följa de olika utvecklingsstadier som finns när det gäller den ekonomiska brottsligheten och skatteflykten. Alldenstund vår motion inte finns med i detta sammanhang finner vi anledning att stödja den socialdemokratiska reservationen härvidlag.

Anf. 47 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Tommy Franzén hade uppfattat mitt anförande så, att det är i fråga om inriktningen av BRÅ:s arbete som vi från socialdemokratiskt håll har avgett ett särskilt yttrande. Nej, yttrandet gäller sammansättningen av styrelsen i BRÅ.

Reservationen 1 handlar om den fråga som Tommy Franzén ägnade sitt inlägg åt, nämligen frågan om hur man från samhällets sida skall kunna intensifiera åtgärderna i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Det har varit många fördelar med att ha den verksamheten i BRÅ. Tommy Franzén har nämnt några. Men nackdelen har varit att regeringen inte haft något ansvar och inte kunnat påverka inriktningen av BRÅ:s arbete. Initiativen har kommit från BRÅ, och det är det vi tycker är felaktigt. Vi har i vårt kriminalpolitiska program klart sagt ifrån att kampen mot den ekonomiska brottsligheten är så viktig att den skall ledas av regeringen och inte av någon annan.

Sedan är det regeringen som skall ge direktiven till utredningar och ta fram material och annat som är nödvändigt för att kampen skall bli tillräckligt effektiv. Det är därför vi sagt att den kommission mot skatteflykt och annan ekonomisk brottslighet som vi föreslagit skall vara det organ som skall ge synpunkter utifrån på regeringens arbete. Det är därför vi accepterat att den nuvarande styrgruppen avvecklas och ersätts med ett organ som regeringen har direkt ansvar för. Det innebär att de förslag till åtgärder som regeringen beställer kommer att leda till resultat. Nu vet vi att många av förslagen hamnat i regeringens skrivbordslådor, och det är inte tillfredsställande. Jag är helt övertygad om att det här förutsätter en annan regering för att det skall

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

bli tillräckligt effektivt, och det får jag hoppas att vi har om några månader när det här beslutet har gått i verkställighet.

Anf. 48 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag har i och för sig ingen annan uppfattning om inriktningen än vad man säger i det särskilda yttrandet. Vad jag här ville påtala var inkonsekvensen hos Arne Nygren när han sade att man nöjt sig med ett särskilt yttrande, eftersom han ansåg att det inte var meningsfullt att göra en reservation då vi har en borgerlig majoritet i kammaren. Man har å andra sidan gjort reservationer i andra frågor, bl. a. i detta betänkande. I konsekvensens namn borde man kanske ha låtit bli att göra reservationer, eftersom de sannolikt inte kommer att vinna kammarens gehör. Men naturligtvis kan man inte jobba utifrån dessa utgångspunkter, utan man ställer de politiska förslag som man står för, vare sig man vet att de vinner riksdagens gillande eller inte.

Nu är det ju fråga om styrgruppen. Jag tror i likhet med Arne Nygren att det är och har varit väldigt stora fördelar med denna styrgrupp. Jag tror definitivt inte att dessa fördelar har upphört. Det finns mycket kvar att göra på detta område, och som jag ser det kan styrgruppen fortsätta med detta arbete.

Vad som är viktigt i Arne Nygrens resonemang är naturligtvis att regeringen rimligen borde ha ansvaret och leda det hela fram till verkliga åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Det kan den göra, oavsett om styrgruppen finns där eller inte. Fördelen med att ha styrgruppen kvar är väl ändå att det då i varje fall kommer fram någonting som inte bara hamnar inom regeringskansliet utan som kommer ut till en bredare allmänhet och till de oppositionspartier som Arne Nygren och jag representerar i riksdagen i dag. Vi har då möjlighet att ta del av detta arbete och lägga förslag på riksdagens bord, något som vi gjort vid flera tillfällen. Slopas man styrgruppen riskerar man att dessa frågor inte kommer till vår kännedom, och vi frånhänder oss alltså därmed möjligheten att ta del av detta arbete och lägga förslag i riksdagen med anledning härav. Jag vet i likhet med Arne Nygren att många av dessa förslag hamnat i skrivbordslådorna. Men, Arne Nygren, vi har tagit upp förslagen här och kunnat föra dem till en politisk bedömning i denna av borgerligheten styrda riksdag.

Anf. 49 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Jag har en känsla av att om Arne Nygren och Tommy Franzén hade fått fortsätta sitt meningsutbyte skulle jag, i varje fall i vissa delar, kunna nöja mig med att hänvisa till vad Arne Nygren sade för att yrka bifall till utskottets hemställan.

Men låt mig börja med att säga: I justitieutskottets betänkande 47 om anslag till brottsförebyggande rådet behandlar vi flera disparata frågor. Det gäller brottsförebyggande rådets förvaltnings- och utvecklingsanslag, kostnader för brottsskadenämndens förvaltning och kostnader för ersättning för skador på grund av brott.

Dessutom har vi i betänkandet tagit upp ett antal fristående motioner som handlar om narkotikahanteringen.

Just denna senare bit av vårt betänkande borde vara nyttig läsning för dem som i likhet med vissa deltagare i ett TV-program häromdagen tror att de s. k. politikerna inte är intresserade av narkotikaproblemen och inte har någon hygglig planering för sysslandet med dessa allvarliga ting. Jag tycker att vad utskottet har sagt och redovisat ger ett rätt bra perspektiv på hur de här frågorna hanteras i utskottet och i riksdagen och hur de faktiskt måste hanteras från den lagstiftande församlingens sida. Jag noterar också med glädje att vi inom utskottet har varit helt eniga i diskussionen när det handlat om narkotika.

När det gäller organisationsförändringen beträffande brottsförebyggande rådet är vi också eniga. Vi är eniga om att det bör finnas ett arbetsutskott inom rådets styrelse som skall förbereda sammanträdena, och vi är eniga om att den s. k. styrgruppen skall avvecklas nu när den slutfört sitt arbete. Möjligtvis skulle man med förstoringsglas kunna spåra en viss divergens mellan majoriteten och minoriteten i utskottet när det gäller värdet av en allsidig folkrörelseanknytning i styrelsen.

Majoriteten underskattar förvisso inte den erfarenhet som folkrörelserna kan tillföra brottsförebyggande rådet. Men vi är väl medvetna om vilket pussel det innebär att sätta samman en styrelse på 15–20 personer, där man redan från början har ett antal bundna platser och sedan skall gå ut och söka efter lämpliga personer med hänsyn till det arbete som skall utföras. Självfallet skall det vara folkrörelserepresentation i denna styrelse, men jag tror att man får laga efter läglighet och ta det från fall till fall och se vilka intressen som man vill ha representerade – och kanske framför allt se till samhällets intresse av att brottsförebyggande rådets styrelse tillförs så allsidiga kunskaper som möjligt.

Arne Nygren knöt i sitt anförande på ett kraftfullt sätt intresset till det socialdemokratiska förslaget om inrättande av en kommission mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet. Man får nästan intrycket att kampen mot den ekonomiska brottsligheten skulle hamna i träda, om man inte följer det socialdemokratiska receptet. Nu fick jag inte riktigt klart för mig doserna i det receptet. Men när jag läst motionen och tittat i övriga handlingar har jag funnit att det rört sig om ett anslag på 1 miljon som man ville ställa till förfogande. Det multiplicerade emellertid Arne Nygren med 1 000 i sitt anförande och var uppe i miljardklassen. Jag skulle gärna vilja få besked av Arne Nygren att det är fråga om 1 miljon och att man inte strör miljarder omkring sig i detta sammanhang.

Det är naturligtvis inte på det sättet att kampen mot den organiserade och den ekonomiska brottsligheten hamnar i träda, om man inte gör som Arne Nygren vill. Tvärtom finns det en risk för att man får ett dubbelarbete, att man får ett nytt BRÅ med begränsade arbetsuppgifter vid sidan om det hittillsvarande BRÅ. Alldeles uppenbart är att man får ett planeringsorgan vid sidan av den samrådsgrupp för insatserna mot denna brottslighet som regeringen fattade beslut om i februari.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

Jag tycker, herr talman, att det kan vara skäl att i den här diskussionen besvara kammaren med att tala om, att den här gruppens främsta uppgift bör vara att ta initiativ till fortsatta lagstiftningsåtgärder och att kanalisera de uppslag som kan komma. I gruppen bör man skaffa sig en överblick över det arbete som pågår på området och se till att behövlig samordning kommer till stånd mellan olika kommittéer. Det kan också vara lämpligt att diskutera mera övergripande frågor om lagstiftningens inriktning. Främst gäller det avvägningen mellan effektiviteten i kontrollen och risken för s. k. kontrollskador på enskildas integritet, näringslivets funktionsduglighet osv. Gruppen kan vidare vara ett organ för interdepartemental beredning av projekt som från olika synpunkter ter sig komplicerade. Denna grupp – det är uttryckligen sagt – skall inte fungera som något självständigt utredningsorgan. Beredningsarbetet skall bedrivas, som man säger, i sedvanliga former – dvs. inom justitiedepartementet och de andra departement som kan vara berörda av en viss fråga, i kommittéer och i utredningar av det slag som vi är vana vid i vårt land. Det är då också naturligt att BRÅ kan komma att engageras i de här frågorna. Från samrådsgruppens sida blir det fråga om att inspirera ett arbete på olika nivåer, att fånga upp idéer och föra dem vidare.

Det fina med denna samrådsgrupp är – som Arne Nygren själv sade – att den är ett uttryck för regeringens vilja att ta hand om och direkt och omedelbart ta ansvar för att det sker någonting på detta område. Såvitt jag förstår har vi från riksdagens sida ingen anledning att klaga, för vi får möjligheter till en mera direkt kontakt med regeringens ledamöter för att i enskilda ärenden, i interpellationer och annat kontrollera och få veta vad som händer. När det gäller brottsförebyggande rådet har vi inte – som Tommy Franzén sade – så nära till uppgifterna, i varje fall inte under arbetets gång.

Jag ser alltså i det förslag som föreligger en fördel när det gäller den samlade kampen mot den här aktuella brottsligheten. Jag har uppfattningen att vi t. v. bör nöja oss med att se vad denna grupp kan åstadkomma. Vi bör se om de goda intentionerna leder till det resultat som vi vill ha, innan vi – som föreslås i vissa reservationer – gör en del beställningar, uttalar önskemål. Jag tycker att vi i detta läge inte skall prioritera någonting.

Med detta, herr talman, hemställer jag att kammaren måtte godta utskottets förslag.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 50 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! Nackdelen med det arbete som har bedrivits i BRÅ har varit att man har utfört en hel del uppgifter som inte har lett till några åtgärder från regeringens sida. Om arbetet hade letts av regeringen hade det mer eller mindre varit fråga om beställningar. Man hade vetat vad regeringen ville. Det är därför vi menar att det är riktigt att föra över huvudansvaret för

kampen mot ekonomisk brottslighet på regeringen.

Fördelen med det arbete som bedrivits i BRÅ har varit att man har haft en bred förankring – i styrgrupp och i arbetsgrupper – genom folk med god erfarenhet, som har tillfört BRÅ-arbetet mycket av värde.

Vi vill nu ersätta den här breda förankringen – uppsamlingen av myndighetserfarenhet och erfarenhet från arbetsliv och annat – med den kommission mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet som skall kunna vara ett organ för att tillföra regeringen tips och uppslag om lämpliga åtgärder som den inte själv direkt kommer på.

Vi tror att en sådan kombination kommer att innebära att ett arbete liknande det som bedrivits i BRÅ kan utföras i framtiden – med regeringsledning och med alla de fördelar som styrgruppsarbetet i BRÅ har medfört. Det är självklart att man i brottsförebyggande rådet kommer att fortsätta arbeta med åtgärder mot den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Och vi har redan tagit kontakt med arbetsmarknadens parter för att se om vi tillsammans skall kunna utföra ett utredningsarbete, där det är möjligt att ta vara på den rika erfarenhet och det kunnande vad gäller åtgärder mot ekonomisk brottslighet som finns på det området.

Vi arbetar också intensivt med att försöka få forskare att ägna sig åt arbete som berör ekonomisk brottslighet och därmed sammanhängande problem. Men där har vi i dag svårigheter. Den forskning utanför BRÅ som kan sägas ha anknytning till ekonomisk brottslighet är alltför blygsam. Forskare vill hellre ägna sig åt brottslighet i Norden på 1700-talet och liknande saker än nutida brottslighet. Vi försöker åstadkomma en förändring på den punkten.

Till sist: Om jag sade miljard i stället för miljon vill jag ha det rättat. Det sker naturligtvis en väldig penningvärdeförsämring, men så kraftig har den inte varit sedan vi skrev detta yttrande.

Anf. 51 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Det är kanske inte speciellt mycket att tillägga med anledning av det Bertil Lidgard sade – med utgångspunkt i den diskussion som Arne Nygren och jag förde tidigare. Men jag tror att det ändå är angeläget att peka på ett par saker.

Det är givetvis bra att utskottet och regeringen säger sig vilja ta ledningen i kampen mot den ekonomiska brottsligheten och att man därför har tillskapat det nya samordningsorganet. Men jag vill hävda att det är en konstig regering som inte har sett som sin uppgift att ta ansvar och leda det här arbetet utan att man behöver tillskapa ett samordningsorgan. Det ligger väl ändå i konstitutionen att det är regeringens ansvar att ta ledningen i kampen mot ekonomisk brottslighet – alltså brottslighet som riktar sig mot samhället, samhällsmedborgarna och samhällsmoralen – utan att det skall vara nödvändigt att inrätta några speciella samarbetsorgan. Det ansvaret har regeringen ändå.

Jag tycker inte att det behöver stå i motsättning till vart annat att ha en viss samordning mellan de olika departement som har med bekämpandet av den

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

ekonomiska brottsligheten att göra och att ha en styrgrupp som arbetar på det sätt som den tidigare har gjort – vilket varit mycket förtjänstfullt – med utgångspunkt från den breda sammansättning den haft.

Jag tror inte vi skall vara rädda för dubbelarbete, Bertil Lidgard. Även om det skulle bli en del dubbelarbete är det bättre än att det blir avsevärt mindre arbete gjort i framtiden än hittills. Jag är rädd för att de direktiv som samordningsgruppen tydligen har fått och som Bertil Lidgard här läste upp kan vara svåra att omsätta i verkligheten. De låter nog bra på pappret, men jag tar mig friheten att betvivla att dessa vackra ord kommer att omsättas i praktisk handling.

Om det hade varit så att arbetet redan hade bedrivits genom att regeringen gjort beställningar hos BRÅ är det möjligt att dessa beställningar snabbare och i varje fall i större omfattning än nu lett till åtgärder. Men jag är rädd för att de inte lett till ytterligare åtgärder vare sig i riksdagen eller i regeringen – snarare tvärtom. Då hade nämligen de olika förslagen inte fått offentlighet.

Sedan bara helt kort, herr talman, till frågan om samarbete med andra parter och med fackföreningsrörelsen. Jag vill bara peka på att Målarettan i Stockholm haft ett seminarium där man ställde frågan: Är framtiden svart eller vit? Man fick där fram en hel del bra erfarenheter. Målarettan har också från sitt dagliga arbete erfarenhet av kampen mot ekonomisk brottslighet, och sådan erfarenhet är det viktigt, tycker jag, att man knyter till sig.

Anf. 52 BERTIL LIDGARD (m) replik:

Herr talman! Dubbelarbete kan man naturligtvis fördrå, om man har råd till det. Men vad man inte kan acceptera är en dubbel planering – det kan föra åt divergerande håll och leda till besvärligheter när man skall dra slutsatser av ett utfört arbete.

Både Arne Nygren och Tommy Franzén har här talat om att somt har hamnat i byrålådan. Jag vill då erinra om att det under de senaste fem åren verkligen gjorts en kraftfull satsning på bekämpandet av den organiserade och ekonomiska brottsligheten. Man har genomfört ett trettiotal större lagstiftningsprojekt. Man har gjort ingripande förändringar i hyreslagstiftningen, i valutalagstiftningen, i konkurslagstiftningen, i skattelagstiftningen, i tulllagstiftningen och i lagstiftningen om yrkesmässig trafik. Vi har företagit en stor mängd ändringar i brottsbalken: de har gällt häleri, de har gällt arbetsmiljöbrott och dobbleri, osv. Jag skall inte räkna upp allt.

Jag vill bara konstatera att det finns en viss gräns för vad en riksdag under en period kan sluka, om man skall behandla frågorna seriöst. Vi har på detta område förvisso haft mycket att göra under de gångna åren, så om något mer eller mindre tillfälligt hamnat i en byrålåda är det ingenting som vi skall beklaga oss över. Annars hade vi inte kunnat hantera de andra frågorna så seriöst som vi vid alla tillfällen har försökt göra.

Anf. 53 TOMMY FRANZÉN (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror nog, Bertil Lidgard, att vi kan kosta på oss ett visst dubbelarbete i detta fall. För det är ingen liten omfattning som den ekonomiska brottsligheten har. Enligt mångas beräkning uppgår den till ca 10 % av bruttonationalprodukten – några har beräknat att den är litet lägre. Det rör sig alltså om summor på 50–55 miljarder årligen. Det är nästan dubbelt så mycket som staten får in i inkomstskatt. Den miljon som ett eventuellt dubbelarbete skulle kosta är alltså en spottstyver i detta sammanhang.

Bertil Lidgard räknade upp en rad åtgärder som regeringen har vidtagit. Men jag skulle kunna räkna upp åtskilligt fler förslag till åtgärder som har hamnat i byrååldan eller, för att citera en tidigare arbetsmarknadsminister, i papperskorgen. Sedan kan man ha olika uppfattning om innebörden av de olika förslagen. Men huvudparten av de åtgärder som Bertil Lidgard räknade upp har varit otillräckliga. I många fall har förslagen lagts bara för att det utåt skulle verka som om man vidtog åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. I sin praktiska tillämpning har förslagen emellertid inte betytt ett skvatt.

Anf. 54 ARNE NYGREN (s) replik:

Herr talman! För en vecka sedan diskuterade vi vilka åtgärder riksdagen skulle vara beredd att vidta mot narkotikabrottsligheten. En knapp vecka därefter kom ett ganska skakande TV-program som berättade för svenska folket om läget när det gäller narkotikabrottsligheten. Jag är säker på att om man hade lyssnat på de borgerliga motargumenten mot vad vi ville göra och hade vetat resultatet av voteringarna i riksdagen, hade man inte varit särskilt imponerad av majoritetens åtgärder.

Visst har det gjorts en del lagändringar, men vad som är avgörande när man skall mäta problemet i dag är ju det faktum att den ekonomiska organiserade brottsligheten bara ökar, att travarna av ärenden som man inte hinner åtgärda blir allt större. Då är det svårt att säga till dem som arbetar med dessa frågor att allt som går att göra är gjort. Våldigt mycket mer skulle behöva göras. De åtgärdsförslag från oss socialdemokrater som utskottsmajoriteten har styrkt är långt fler än de åtgärder som regeringen har vidtagit.

Anf. 55 BERTIL LIDGARD (m) replik:

Herr talman! Tommy Franzén är så materialistiskt inriktad att när jag talar om vad vi inte har råd med tänker han omedelbart på pengar. I det här sammanhanget tänkte jag på den högt kvalificerade arbetskraft som går åt när man skall göra utredningar i dessa frågor. Min uppfattning är att vi inte har råd med så mycket dubbelarbete. Denna kvalificerade arbetskraft får nog tas i anspråk för speciella arbetsuppgifter.

Anf. 56 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Torsdagen den
13 maj 1982

*Ekonomisk brotts-
lighet, m. m.*

Anf. 57 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! I januari i år inlämnade min partikamrat Stig Josefson och jag en motion om åtgärder mot ekonomisk brottslighet. Motionen har nu utskottsbehandlats, och i några punkter är den redovisad i justitiekommitténs betänkande nr 47.

Utskottet avstyrker motionsyrkandet om undersökning och forskning när det gäller orsaker till och effekter av ekonomisk brottslighet. Likaså avstyrker man kravet på en kampanj mot ekonomisk brottslighet.

Utskottet delar våra synpunkter att det är värdefullt med ökade kunskaper på det här området men tycker att det är tillräckligt med det lagstiftnings- och utredningsarbete som redan pågår inom BRÅ och som vi har hört en del om i debatten. Detta kan jag delvis hålla med om, men det saknas ändock bitar, som vi vet alltför litet om.

Vi vet väl en del om den biologiska faktorn såsom en av flera orsaker till många traditionella brott. En medfödd eller förvärvad kroppslig defekt eller allmän fysisk utrustning hos en person kan exempelvis nedsätta kontrollen över det egna beteendet och vara en orsak till vissa brott. De själsliga funktionerna är inte heller alltid så väl utvecklade hos många brottsbenägna människor och kan vara en annan anledning till brott. Den sociala faktorn kan vara en tredje orsak till brott och innebär att den brottslige har dåliga relationer till sin omvärld.

Så långt vet vi en del om orsakerna till den traditionella brottsligheten, men vi vet inte om de gäller också för ekonomisk brottslighet. Något vetenskapligt material har vi mig veterligt mycket litet av.

Vi vet inte heller hur skattetrycket påverkar brottsutvecklingen på den ekonomiska sidan. Är det skattetrycket eller en allmänt bristande samhällssolidaritet i övrigt, som kan vara en orsak till ekonomisk brottslighet? Det vet vi inte med någon grad av säkerhet. Om man upplever samhället som orättvist, finns det ingen anledning att följa lagar och regler – så resonerar många som begår traditionell brottslighet.

Jag kan i sammanhanget nämna att vi var några riksdagsledamöter, som gick över Norrmalmstorg häromkvällen. Där höll ett ungt par på med att gräva upp nyplanterade hyacinter ur en urna för att ta dem med sig hem i en plastpåse. När vi påtalade det brottsliga i deras handlande, svarade ynglingen att hyacinterna minsann var litet värda i förhållande till alla skattefuskares tillgrepp. Därför hade han inga betänkligheter när det gällde tillgreppet av växterna. Jag behöver kanske inte säga att vi återställde ordningen.

Är det denna mentalitet som har fortplantat sig till den ekonomiska brottsligheten? Det vet vi ingenting om ännu. Är det skattesystemet som är orsaken till ekonomisk brottslighet? Det vet vi inte heller. Vi bara gissar oss fram.

Även om BRÅ också i fortsättningen kommer att ägna sin uppmärksamhet åt de här problemen, finns det anledning att också på annat sätt söka sig fram till större säkerhet om orsakerna för att bättre kunna möta och förebygga nya ekonomiska brott. Vi tycker därför att utredning och forskning på det här området är mycket angelägna uppgifter, och de kan mycket väl sättas i gång

parallellt med andra angelägna uppgifter i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Vi tycker också att den nybildade samrådsgruppen inom departementet skall ta de initiativ som behövs för att den här forskningen skall komma till stånd. Därigenom blir det också regeringen som leder arbetet. Forskningspengar anslås ju redan nu och finns med i BRÅ:s budget. Där gäller det kanske i första hand att finna intresserade och kompetenta forskare. Vi hoppas, Arne Nygren, att inte det blir den svåraste biten. Vi har dock haft vissa bekymmer i det avseendet.

När det sedan gäller kampanjen mot ekonomisk brottslighet är utskottet inte så negativt som det kan framstå av avslagsyrkandet. Man inser tydligen värdet av information på området för att om möjligt stärka rättsmedvetandet och samhällsmoralen. Det är bara pengar som saknas, och samhällsökonomin är ju som bekant inte den bästa. Men vi har inte krävt några nya pengar för ändamålet. Vi tycker att man skall utnyttja möjligheterna till medverkan från näringslivsorganisationerna. Likaså kan man utnyttja pengar, som redan finns anslagna för rättsinformation inom brottsförebyggande rådet, riksskatteverket, rikspolisstyrelsen och riksförsäkringsverket. Viss del av de pengarna kan mycket väl tas i anspråk för den här informationskampanjen. Vi har också pekat på möjligheterna att utnyttja erfarenheterna från andra kampanjer som har dragits i gång, t. ex. kampanjerna mot langning och drogmisbruk samt butiksstölder.

Till Arne Nygren vill jag säga att den motion som jag nu har talat för har utarbetats av en arbetsgrupp inom centerns riksdagsgrupp. Det är ingen kopia av något annat partis motion. Om den hade varit en kopia av t. ex. moderaternas motion, hade vi väl också fått med moderaterna på reservationen. Det har vi som bekant inte.

Jag tror att vad vi än föreslår eller gör från vårt håll för att motverka ekonomisk brottslighet, skulle det få samma betyg av Arne Nygren. Vi är vana vid det nu, och vi vet att det lönar sig föga att bemöta Arne Nygrens inlägg. Om vi lägger oss helt för Arne Nygrens förslag, kanske vi till nöds kan få godkänt, men då skulle kritiken antagligen få någon annan inriktning. Kritik bleve det säkert.

Det bästa vore annars att vi gemensamt försökte åstadkomma konkreta åtgärder utan att ständigt snekla på politiska vinster. Frågan är litet för allvarlig för det. Men då gäller det att inte ensidigt hålla på de egna principerna och de egna förslagen.

Som Bertil Lidgard redan har sagt är det inte bara socialdemokraterna som kan lösa de här problemen. Då borde de ha lösts redan före 1976. Det var först när den borgerliga regeringen tillträdde som arbetet att bekämpa den organiserade och ekonomiska brottsligheten startade.

Jag skulle vilja tillägga något utöver det Bertil Lidgard nämnde om vad som egentligen har gjorts och om att man anklagar regeringen för att ha en massa BRÅ-promemorior i skrivbordslådan. Bertil Lidgard redovisade en del, och i min motion har jag angivit 19 olika promemorior med förslag till åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten som vi har presenterat från BRÅ. Det går bra att läsa innantill i motionen.

Fram till nu har alltså 19 promemorior med förslag mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten presenterats, och i de allra flesta fall har BRÅ:s förslag också lett till lagstiftning. Bland dem som helt eller delvis har lett till lagstiftning i enlighet med förslagen märks Sakhäleri, Revisors verksamhet, Åtalsprövning vid vållande till kroppsskada m. m., Aktiebolagslagen – förstärkt skydd för det bundna kapitalet m. m., Kriminalisering av föreningar av miljön m. m., Advokatverksamhet, Likvidationsförfarandet enligt Aktiebolagslagen samt Informationsutbyte mellan myndigheter.

Det här är inte tillräckligt, Arne Nygren, det tycker inte jag heller. Men det är ändå väldigt mycket. Det är kolossalt mycket gjort, om man jämför med vad som gjordes före 1976. Och kom ihåg: Lagstiftningen fortsätter!

Herr talman! Med det här ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3 och 4 vid justitieutskottets betänkande nr 47.

Anf. 58 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag betvivlar inte alls att det är en arbetsgrupp i centern som har tagit fram motionen. Men för den skull behöver jag inte ta tillbaka mitt påstående att det yrkande som den arbetsgruppen har kommit fram till i det närmaste exakt motsvarar vad moderaterna har yrkat.

Centern begär en undersökning om orsaker till och effekter av den ekonomiska brottsligheten. Moderaterna vill ha en expertgrupp för att kartlägga omfattning och inriktning av den ekonomiska brottsligheten. Det är en likhet som gör att det verkar som om det vore fråga om en kopia.

Åke Polstam säger att det är först sedan en borgerlig regering kom till som kampen mot ekonomisk brottslighet begynt. Det är väl ändå att ta i, Åke Polstam.

Under 1970-talets första del bedrevs ett mycket aktivt arbete, varvid man tillgrep skatterazzior, som gav ett gott resultat – även allmänpreventivt. Det var under den tiden som deklaraionskontrollen byggdes upp och byggdes ut. Det var under den tiden som förslag till skatteflyktsklausul och flera andra åtgärder togs fram som sedan kom att få vänta i åtskilliga år.

Därför tror jag att vi bör försöka att nyansera historieskrivningen en aning.

Anf. 59 ÅKE POLSTAM (c):

Herr talman! I jämförelse med den redovisning som Bertil Lidgard och jag gjorde var den redovisning Arne Nygren nu presenterade tämligen mager.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 4 (avveckling av BRÅ:s styrgrupp)

Hemställa

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 17 för motion 1578 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 153 röster mot 136 för den i reservation 1 av Lisa Mattson m. fl. anförda motiveringen. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (inrättande av en kommission mot skatteflykt och ekonomisk brottslighet)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 151 för reservation 2 av Lisa Mattson m. fl.

Punkt 2

Mom. 3 (undersökning av bl. a. orsaker till den ekonomiska brottsligheten)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 54 för reservation 3 av Ella Johnsson m. fl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (kampanj mot den ekonomiska brottsligheten)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 54 för reservation 4 av Ella Johnsson m. fl.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1981/82:48 Tullverkets medverkan vid polisiär övervakning m. m. (prop. 1981/82:114)

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Kriminalvård i anstalt, m. m.

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:49 om ändring i lagstiftningen om kriminalvård i anstalt m. m. (prop. 1981/82:141).

Anf. 60 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! En viktig del av bakgrunden till den proposition som kammaren nu skall behandla är narkotikasituationen på kriminalvårdens anstalter. Trots att de åtgärder som har vidtagits för att man skall kunna

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

komma till rätta med narkotikaproblemen på anstalterna under de senaste åren utan tvivel har gett en hel del goda resultat, är läget i dag långtifrån tillfredsställande.

De problem som kriminalvården ställs inför hänger givetvis samman med att en förhållandevis stor andel av dem som tas in på kriminalvårdsanstalterna är missbrukare. Vidare har antalet personer som dömts för narkotikabrott ökat kraftigt de senaste åren. Grunden är naturligtvis att vi har satsat mycket på kampen mot narkotikabrottsligheten och därför fått fler narkotikabrottslingar på våra anstalter.

Narkotikasituationen är inte likartad vid alla kriminalvårdsanstalter. Vid en del av de avdelningar och anstalter där långtidsdömda kvalificerade narkotikabrottslingar är placerade får problemen betraktas som mätliga. Vid vissa andra riksanstalter och en del lokalanstalter, särskilt i storstadsområdena där inslaget av missbrukare är stort, finns det emellertid otvivelaktigt en fortlöpande tillgång på narkotika. På övriga anstalter är förhållandena varierande, huvudsakligen beroende på klientelsammansättning och anstaltens geografiska läge. Den vanligast förekommande drogen är cannabis, men även amfetamin och i viss utsträckning heroin förekommer.

Regeringen har bedömt läget så, att ingripande åtgärder behövs för att man i ökad utsträckning skall kunna motverka såväl missbruk på anstalterna som langning och annan brottslighet inom och utom anstalterna bland de intagna.

En huvudpunkt i det förslag som läggs fram är att möjligheterna till sårbehandling av särskilt brottsbenägna långtidsdömda ökas. De bestämmelser som nu finns om detta skärps och stramas upp i flera hänseenden. Innebörden blir bl. a. att den som har dömts till fängelse i lägst två år i princip skall placeras i en slutna riksanstalt, om det med hänsyn till arten av hans brottslighet eller annars kan befaras att han är särskilt benägen att fortsätta en brottslig verksamhet av allvarlig karaktär, innan verkställigheten i anstalten har avslutats. Vid bedömningen skall särskilt beaktas om straffet avser grov narkotikabrottslighet.

Den nu aktuella kategorin av dömda skall företrädesvis placeras på sådana slutna riksanstalter som är särskilt lämpade att tillgodose kraven på hög säkerhet. För dessa intagna skall också gälla särskilda restriktioner i fråga om permissioner och andra former av vistelse utanför anstalt. För att det särskilda behovet av kontroll och behandling beträffande denna grupp bättre skall kunna tillgodoses föreslås att mindre bostadsavdelningar på vissa slutna riksanstalter successivt inrättas.

Beträffande intagna i allmänhet föreslås skärpta regler om granskning av brev och andra försändelser, skärpningar i kontrollen vad avser telefonsamtal och mottagande av besök samt en bestämmelse som ger möjlighet att ta hand om pengar som de intagna har i strid mot gällande regler. Möjligheterna att företa kroppsvisitation och kroppsbesiktning utökas.

Bland andra viktiga punkter i propositionen vill jag särskilt peka på att urinprovskontrollen effektiviseras. Permissioner och andra former av

vistelse utom anstalt skall kunna vägras vid narkotikamissbruk eller vägran från den intagnes sida att underkasta sig urinprovskontroll.

Jag är medveten om att de föreslagna skärpningarna till en del kommer att få ingripande betydelse, inte bara för de långtidsdömda som kan misstänkas vara särskilt brottsbenägna under verkställighetstiden, utan också – fast i mindre grad – för övriga anstaltsintagna. Vid en avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande på området har regeringen emellertid funnit det nödvändigt att föreslå relativt långtgående åtgärder.

Jag vill i sammanhanget peka på att den särbehandling som vissa särskilt brottsbenägna långtidsdömda skall kunna underkastas enligt propositionen inte har begränsats till att avse uteslutande narkotikabrottslingar. Det finns uppenbarligen andra brottslingar för vilka en särbehandling är motiverad av hänsyn både till allmänheten och till de medintagna. Det finns anledning att fästa uppmärksamheten på att de regler om särbehandling som i dag finns ändrades så sent som år 1978 i det uttalade syftet att markera att inte bara narkotikabrott och andra brott med internationell anknytning avsågs utan också exempelvis väpnade bank- eller postrån i en del fall. Som jag ser det måste man hysa förståelse för att det ibland väcker stor upprördhet både hos de närmast drabbade och bland allmänheten när personer som är intagna för brottslighet av det slaget återfaller i sådan kriminalitet efter rymning eller i samband med permission. Jag har svårt att förstå den ändring som utskottet – vars skrivning här är dikterad av de socialdemokratiska ledamöterna – gjort och som enligt lagtexten innebär att man inte beaktar de risker som är förknippade med brottslighet av det slag som jag nu nämnde.

Regeringens förslag avviker på en del punkter från det utredningsförslag – den s. k. permissionsutredningen – som ligger i botten. Enligt detta skulle en domstol i samband med att den utdömde straff på minst fyra års fängelse för särskilt allvarlig brottslighet redan i själva domen kunna förordna om en särskilt sträng verkställighetsform.

Med regeringens förslag blir åtgärderna mindre drastiska, men de kan vid behov sättas in mot en betydligt större och mer rationellt avgränsad grupp av intagna. En särskild fördel ligger, som jag ser det, i att man också får större möjlighet att beakta hur den dömde förhåller sig under verkställighetstiden.

Jag vill i sammanhanget också särskilt framhålla att de mindre bostadsavdelningar som enligt förslaget skall inrättas på en del slutna rixsanstalter – och som, enligt vad som uttryckligen sägs i propositionen, inte skall utformas som specialavdelningar – bör medverka till en väsentlig förbättring av klimatet på de anstalter det här gäller. Både behandlings- och kontrollsynpunkter tillgodoses. Det är – inte minst i nuvarande budgetläge – fråga om en betydande satsning på kriminalvården, men regeringen har bedömt saken så, att det kommer att betala sig i längden.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det är min förhoppning att de förslag som nu är framlagda – om de godtas av riksdagen – skall innebära att man kommer ett långt stycke på väg mot målet att få bort narkotikan från kriminalvårdsanstalterna och förhindra brottslig verksamhet bland de

Torsdagen den
13 maj 1982

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

anstaltsintagna. Målet måste vi alltid hålla klart, och det är att ingen narkotika skall förekomma på våra anstalter.

Till sist vill jag, herr talman, fästa uppmärksamheten på att det i propositionen föreslås att maximistraflet för brottet övergrepp i rättssak i brottsbalken höjs från två till fyra år. Åtgärden skall naturligtvis ses mot bakgrund av den oroande utveckling som det innebär att vittnen och tilltalade i bl. a. mål om narkotikabrott av allt att döma ibland inte vågar tala fritt av fruktan för lagstridiga repressalier. De problem som det här gäller kommer att få ytterligare belysning när rättegångsutredningen vid halvårsskiftet lägger fram sitt betänkande.

Anf. 61 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar rör en helt avgörande punkt i samhällets kamp mot narkotikabrottsligheten. Det gäller det sätt på vilket straffet skall verkställas för i första hand en liten grupp utomordentligt förhärdade narkotikaförbrytare, och det gäller att förhindra fortsatt brottslig verksamhet under straffverkställighetstiden.

Propositionen och utskottsbetänkandet har föregåtts av utredning, den s. k. permissionsutredningen, och – vilket förtjänar att understrykas i detta sammanhang – flera skarpa uttalanden från justitieminnskottets sida de senaste åren om narkotikasituationen inom kriminalvården.

I ett betänkande från förra året uttalade utskottet:

”En självklar strävan inom kriminalvården måste enligt utskottets mening vara att intagna utan narkotikaproblem inte skall behöva komma i kontakt med narkotika. Lika självklart är att missbrukare avskärs från tillförsel av droger och i stället får vård för sitt missbruk.”

I ett annat betänkande uttalade utskottet:

”I sammanhanget bör slås fast att det inte är godtagbart att intagna som är dömda för grova narkotikabrott under anstaltstiden inte kan avhållas från att bedriva narkotikahandel ute i samhället. Av det sagda följer att utskottet hyser förståelse för de motionsönskemål som går ut på att fängelsestraffet måste utformas så att de som är dömda för särskilt grova brott, i synnerhet grova narkotikabrott, inte har möjlighet att fortsätta sin verksamhet under pågående straffverkställighet. En sådan skärpning kan dock komma i konflikt med de principer som präglar svensk kriminalvård och som går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd och differentiering, främja de intagnas samhällsanpassning och att motverka de skadliga följderna av fängelsestraffet.”

Den avvägning mellan de intressen som utskottet pekat på har nu gjorts i propositionen. Justitieministern har därvid – och han har fått utskottsmajoriteten med sig – gått på en skärpning av reglerna men avisat det förslag till särskild straffverkställighet som permissionsutredningen förde fram. Jag kan – och det gör också moderaterna i utskottet – i allt väsentligt instämma i det förslag som justitieministern har lagt fram, men det tråkiga är att vi tror att det inte räcker.

Skälen till att justitieministern inte har velat följa utredningen anger han

själv i propositionen vara för det första att de humanitära aspekterna noga förtjänar att beaktas, för det andra att permissionsutredningens förslag är tveksamt från synpunkten att komma åt narkotikahandlingen på anstalterna, för det tredje att det är den höga beläggningen på anstalterna som ger upphov till problemen och att förslagen från permissionsutredningen inte ger någon lösning på detta problem samt för det fjärde att långa straff med avskildhet och hård bevakning kan ge upphov till våld.

Moderata samlingspartiets representanter i utskottet har reserverat sig till förmån för ett förslag som huvudsakligen ansluter sig till permissionsutredningens förslag. Skälen härtill är att en analys av den situation som råder vad gäller narkotikabrottslighetens utveckling och struktur i vårt land entydigt pekar på följande allvarliga tendenser:

För det första: Brottsligheten blir alltmer internationaliserad och maffialiknande.

För det andra: Omsättningen av tung narkotika såsom heroin och kokain ökar med åtföljande dramatiskt stegrad omsättning av stora penningbelopp, oftast i mångmiljonklassen.

För det tredje: Våld eller hot om våld och beslag av vapen i samband med polisens gripanden blir allt vanligare.

Överdriver jag faran och omfattningen av denna kriminalitet? Alls inte.

Herr talman! Låt mig anföra några exempel, hämtade från det verkliga livet, på dessa utvecklingstendenser när det gäller den grova narkotikabrottsligheten.

I två domar i Svea hovrätt från 1978 resp. 1979, som vunnit laga kraft, dömdes en heroinliga med grekisk anknytning till hårda straff. Vad hade då ligan gjort sig skyldig till?

Huvudmannen dömdes för grova narkotikabrott, bestående i att han under åren 1976–1978 i Stockholm sålt sammanlagt ca 4,5 kg heroin, köpt i Thailand och Holland, för ett pris av mellan 500 och 1 000 kr. per gram. Intäkterna bör alltså ha legat på mellan 2,2 och 4,5 milj. kr. Domstolen har bedömt huvudmannens personliga vinning till nära 1 milj. kr. Huvudmannen dömdes vidare för varusmuggling, försök till varusmuggling, brott mot valutalagen och försök till brott mot valutalagen. Han dömdes till sammanlagt tio års fängelse och kan enligt nuvarande regler frigges när två tredjedelar av strafftiden avtjänats, dvs. i oktober 1984.

En kvinna i ligan dömdes för grovt narkotikabrott, varusmuggling och försök till varusmuggling till fem års fängelse och förvisning ur landet. Brotten bestod i att hon under 1977 från Holland smugglat in till Sverige 24 kg amfetamin och 85 gram heroin och, tillsammans med andra ligamedlemmar, ytterligare 2,5 kg heroin.

Ytterligare en ligamedlem dömdes till två år och sex månaders fängelse för grovt narkotikabrott och varusmuggling. Han hade härbärgerat mellan 1 och 1,5 kg heroin i sin lägenhet för försäljning.

I dom i Stockholms tingsrätt, sedermera fullföljd i Svea hovrätt och högsta domstolen 1980–1982, dömdes en liga bestående av 18 medlemmar till långa

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

fängelsestraff för grova narkotikabrott, grova varusmugglingsbrott, grovt häleri, olaga vapeninnehav, grovt valutabrott, stöld, koppleri och grovt koppleri. Ligan bestod av åtta svenskar och fyra amerikanska medborgare. I ligan ingick också finska, norska, senegalesiska och sydafrikanska medborgare, en marockan och en medborgare från Trinidad. Vinsterna av deras verksamhet med hasch och heroin kan inte fastställas fullt ut, men domstolens bedömning av vad som skulle förklaras förverkat som vinning av försäld narkotika stannar på över 1 milj. kr.

Jag kan inte underlåta att för kammaren också redovisa att den av ligamedlemmarna som dömdes för koppleri och grovt koppleri förmådde två flickor, i ett fall med grovt våld, till prostitution under flera år, varvid hans ekonomiska vinning av deras prostitution uppgått till över en kvarts miljon kronor.

I domar 1980 i Solna tingsrätt och Svea hovrätt dömdes en narkotikaliga bestående av fem turkiska medborgare till mellan fem och tio års fängelse och utvisning för en enahanda, lång serie av grova narkotikabrott, bestående av insmuggling och försäljning av upp till minst 10 kg heroin. Då 1 gram heroin på gatan, i vart fall då, torde ha betingat ett pris av ca 1 000 kr., har omsättningen under de ca tre år verksamheten pågick rört sig om minst 10 milj. kr. Också i dessa mål togs vapen i beslag. Vinsterna har av domstolen bedömts till totalt ca 3,8 milj. kr.

I domar i Göteborgs tingsrätt, hovrätten för Västra Sverige och högsta domstolen 1980 dömdes en narkotikaliga, också med turkisk anknytning, till fängelse i tolv år för en av medlemmarna och i fyra år för de övriga. Brotten var grova och gällde heroin- och kokaininsmuggling för miljontals kronor. Domstolen har bedömt vinningarna till i runt tal 2,5 milj. kr.

De domar jag här har kort refererat och som bara är några exempel ur högen visar entydigt vad det handlar om. Den film om Huddingepolisens verksamhet som visades i TV i måndags ger bara ytterligare belägg för detta.

Brotten är vidriga i sin cyniska och kallhamrade attityd till ungdom och människoliv. Samtliga brottslingar det här handlar om har indirekt åtskilliga människoliv på sina samveten. De har inte visat återhållsamhet. De har tjänat miljoner på andras sjukdom, förtvivlan och ångest. De har inte brytt sig om någonting annat än att tjäna pengar och mycket stora pengar.

Att gentemot denna grupp förbrytare som första och viktigaste argument mot ett effektivt frihetsstraff, som hindrar dem att fortsätta sin brottslighet, anföra humanitära principer är inte en försvarslinje som jag anser håller gentemot ett allmänt förankrat rättsmedvetande.

Låt mig dock understryka att jag självfallet, liksom justitieministern och övriga utskottsledamöter, anser att vår kriminalvård skall präglas av humanitet och aktning för de intagna.

Men vi talar här inte om de intagna i allmänhet utan om en grupp som begått sådana brott att samhällets skyddsintressen måste bli avgörande. Att därvid något av vår humanitära lagstiftning måste vika är självfallet tragiskt. Men den som har satt sig in i heroinets härjningar bland våra ungdomar och

den tragik som där utspelas kan inte tycka annat än att den långtgående omsorg samhället hittills visat dessa grova förbrytare måste vika för kravet på medborgarnas skydd.

Vad är då skälet till att en särskild verkställighetsform behövs för dessa långtidsdömda grova narkotikaförbrytare? Jo, skälet ligger i att dessa brottslingar är ledare på olika nivåer för formliga knarksyndikat med betydande resurser i form av pengar och medhjälpare, resurser som finns kvar även sedan huvudmännen tagits in på anstalt. Dessa syndikats struktur och funktionssätt har sin yttersta grund i narkomanernas ständiga behov av och jakt efter narkotika. Detta behov leder dem till att, vare sig det är utanför eller innanför murarna, underordna sig eller underkasta sig vem det vara må som kan erbjuda dem narkotika.

Dessa narkotikaförbrytare, oftast inte själva narkomaner, är inte sena att utnyttja denna miljö.

Marknaden för narkotika underhålls inte minst genom att fängelsemiljön utnyttjas. Narkomaner, som döms för olika brott, underhåller sin narkomani – det har t. o. m. förekommit fall där de tvingats underhålla den – under fängelsevistelsen. *Kriminalvården har inte fått bukt med vare sig insmugglingen av narkotika på anstalterna eller ens fall av tvångsnarkomanisering under hot om våld eller verkligt våld som förekommer i dag.*

I senaste numret av tidningen Statsanställd uppger kriminalvårdsverkets chef Bo Martinsson att narkotikamissbrukarnas andel av de intagna mycket väl kan vara så hög som 60 %.

På goda grunder kan alltså antagas att i vart fall ca hälften av kriminalvårdens intagna missbrukar narkotika i större eller mindre utsträckning. Det är mot denna bakgrund man måste bedöma utvecklingen av narkotikabrottslighet inne i anstalterna och det kraftigt ökade missbruket av permissioner och det ökade antalet rymningar som kunnat noteras sedan början på 1970-talet. På detta vis har narkotikamissbruket kunnat fortsätta och langarkedjorna hållas i stort sett intakta.

Det råder säkert allmän enighet om att permissionsinstitutet för de allra flesta intagna är ett värdefullt medel i behandlingen och ett betydelsefullt inslag i en modern kriminalvård. Samtidigt måste det givetvis vara så, att detta institut inte tillämpas på ett sådant sätt, att t. ex. grova narkotikaförbrytare härigenom själva eller genom andra med anknytning till narkotikabrottsligheten kan fortsätta med sin verksamhet.

De nuvarande bestämmelserna om placering i slutna anstalt, avskildhet och permission grundar sig på vissa riktlinjer som drogs upp i en proposition från 1972. Då anförde dåvarande justitieministern statsrådet Geijer bl. a. följande:

”Det gäller en grupp brottslingar som i många avseenden skiljer sig från majoriteten av dem som vi återfinner på våra fångvårdsanstalter. Det är personer som vid planeringen av sin brottsliga verksamhet noga kalkylerar med såväl riskerna för upptäckt som möjligheterna att genom avvikande undandra sig verkställigheten av det frihetsberövande som väntar om de blir upptäckta. Många är till skillnad från det övriga brottslingsklientelet inte

Torsdagen den
13 maj 1982

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

åtkomliga för en aktiv kriminalvård, baserad på sociala stödåtgärder m. m.

Ett väsentligt syfte med att döma dessa personer till långvariga frihetsberövanden måste därför vara – förutom att tillgodose allmänpreventiva hänsyn – att för avsevärd tid hindra dem att fortsätta sin brottsliga verksamhet. Frihetsberövandet måste med andra ord i första hand få karaktären av en skyddsåtgärd.”

Detta sade alltså statsrådet Geijer 1972.

Den målsättning som då drogs upp, att till skydd för samhället hindra denna grupp från att fortsätta med brottslighet, har inte uppfyllts.

Genom att polisen under de senaste åren – och det var också justitieministern inne på i sitt anförande – har lyckats få fast ett antal grova narkotikaförbrytare, som nu avtjänar relativt långa fängelsestraff, finns i dag dessa långtidsintagna på de slutna rixanstalterna. De har i viss utsträckning kunnat fortsätta sin brottsliga verksamhet även innanför de slutna rixanstalternas murar. Permissionsutredningen ger exempel på detta.

Det svenska samhället håller alltså i själva verket handlarna i narkotika med en marknad också på våra fängelser. På grund av den ordning som råder och länge rått inom kriminalvården är det precis vad som sker genom den olyckliga blandningen av de intagna. Icke missbrukande storhandlare, genomgående något äldre, blandas tillsammans med gravt beroende narkomaner, de flesta yngre som kommit på kant med rättvisan tidigt i tonåren. Det rädlans psykologiska klimat som uppstår mellan de intagna i denna situation utnyttjas mycket skickligt av storhandlarna. De behöver inte öppet visa sin makt, eftersom den är så självklar i kraft av narkomanernas beroende och underkastelse av rädsla för att inte stå på god fot med dem som de är beroende av.

Vi moderater anser att det är denna blandning av fångar som är orsaken till problemen och inte beläggningssituationen som sådan.

Utifrån de cyniska brott de icke missbrukande storhandlarna begått, kan man sluta sig till att det är de som utgör faran och problemet. Enligt vår mening får denna blandning av intagna allvarliga konsekvenser för narkotikaproblemet i samhället. Vår tes är att det oundvikligen leder till att narkotikaproblemet trappas upp. För det första sker det genom att de narkotikamissbrukande brottslingarna kommer att lämna fängelserna som lika stora narkotikamissbrukare som de var när de kom dit – det finns i vart fall allvarliga risker för det. För det andra sker det genom de stora skulder de ofta har till storhandlarna när de kommer ut. De kommer alltså att svara för en större efterfrågan, särskilt genom de kunskaper i storhandel som de har fått i fängelset. För det tredje kommer storhandlarna att efter sina fängelsestraff lämna fängelserna med ett fast, stort och etablerat kundunderlag, eftersom samhället via kriminalvården hållit dem med en viss marknad även under den tid som de suttit inne.

Ett första och verkligt avgörande steg är följaktligen att skilja av de grova narkotikaförbrytarna från de övriga och genom en sådan kontroll av dem under deras verkställighetstid förhindra varje form av kontakt med

narkotikabrottsligheten.

Herr talman! Att man kan avhållas från att göra någonting genom hot om bestraffning är straffrättens uppenbart obestridliga utgångspunkt. Men vad skall man göra med dem som har blivit bestraffade och under strafftiden i anstalt fortsätter sin brottsliga verksamhet? Det har ett modernt och av humanitet präglat samhälle inget entydigt svar på. Men fullt klart är att allmänhetens tilltro till vårt rättssystem kan lida allvarlig skada, om vi inte kan få bukt med dessa förhärdade grova narkotikabrottslingars spel med liv och hälsa. Detta är utgångspunkten för den moderata reservationen.

Jag yrkar bifall till den moderata reservationen i justitieutskottets betänkande nr 49.

Låt mig också, herr talman, innan jag slutar ge en eloge till landets poliskår för dess outtröttliga och självupppoffrande arbete i kampen mot narkotikabrottsligheten. Den behöver allas vårt stöd i denna otäcka uppgift.

I detta anförande instämde Sten Svensson, Elisabeth Fleetwood och Barbro Nilsson (alla m).

Anf. 62 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Självfallet ser jag lika allvarligt som Björn Körlof på utvecklingen av narkotikabrottsligheten. Jag vill först och främst ta upp några siffror som Björn Körlof nämnde. Han sade att kanske 60 % av dem som var intagna på anstalt skulle missbruka narkotika. Så är det inte enligt de uppgifter jag har, utan de uppgifterna ger vid handen att ungefär en tredjedel av dem som tas in på anstalt före intagningen missbrukade narkotika. Detta innebär ju självfallet inte att det inte förekommer missbruk på anstalt, men där är missbruket mindre. Som jag sade i mitt inledningsanförande varierar emellertid missbruket mycket från anstalt till anstalt.

Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna, till vilka Björn Körlof hör, är att reservanterna vill att de ungefär 70 personer som döms till längre straff än fyra år skall behandlas på ett särskilt sätt.

De personer som det gäller här är de allra mest allvarliga brottslingarna. De missbrukar ofta inte själva narkotika, utan de har bedrivit ekonomisk verksamhet och haft vinning av sin verksamhet.

Man måste alltså hålla dem åtskilda från missbrukarna. Men att hålla dem från narkotikahandeln är inte en fråga om att ta bort missbruket utan om att hålla dem under sådan kontroll att de inte i något hänseende kan ha kontakt med narkotikahandeln. Det menar vi att de förslag som är framlagda i propositionen ger god möjlighet till. Propositionen innebär ju att ett större antal personer kontrolleras än vad som föreslogs av permissionsutredningen.

Jag menar att man med det förslag om differentiering som läggs fram i propositionen effektivt kan kontrollera detta klientel. Och det är huvudanledningen till att vi lägger fram förslag. Det räcker alltså. Man skall inte lägga fram förslag som så att säga fördubblar en kontroll som i och för sig kan vara nödvändig.

Torsdagen den
13 maj 1982

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

Anf. 63 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Justitieministern refererar till siffror om hur många av de intagna som är aktiva narkotikamissbrukare, och det antalet brukar ofta av kriminalvården uppges till 25–30 %. Men den siffra som jag angav har kriminalvårdsverkets högste chef själv angett – att det mycket väl kan vara så att närmare 60 % missbrukar narkotika i olika former. Det är i så fall nästan en fördubbling av siffran och belyser hur allvarligt problemet är.

Skälet till – och jag underströk det – att vi anser att denna relativt lilla grupp, som kan röra sig om 50, 70 eller 100 personer olika år, måste hållas i särskilda anstalter är just att dessa personer inte får vistas i samma anstalt som de övriga – då kommer de nämligen att kunna träffa dem. Det förekommer alltid ett inre liv på en anstalt, och så länge det finns narkomaner i samma etablissemang som det finns stora narkotikahandlare kommer kriminalvården inte att kunna bryta narkotikastrukturen.

Hjärnorna bakom knarksyndikaten, som – precis som justitieministern säger – inte själva är narkomaner, måste hållas i särskild anstalt för sig. Jag tror alltså inte att man kommer att lyckas om man går fram på den väg som föreslås av justitieministern i propositionen och av majoriteten i utskottet.

Jag vill också understryka att moderata samlingspartiets förslag i vår reservation inte bara är permissionsutredningens och vårt förslag. Permissionsutredningens förslag har i remissomgången tillstyrkts eller lämnats utan erinran av överåklagarna i samtliga våra storstäder – som har de stora problemen, både i Stockholm, Göteborg och Malmö –, rikspolisstyrelsen, domstolsverket, Sveriges domareförbund, TCO/S, LO, Föräldraföreningen mot narkotika, Riksförbundet för ett narkotikafritt samhälle och flera andra. Det finns alltså en stark opinion bakom precis det förslag som vi försöker få igenom, att de grova narkotikaförbrytarna – hjärnorna bakom de stora syndikaten – måste hållas åtskilda för sig, så att de inte kan få kontakt med övriga intagna. Det är en av de viktiga punkterna i kampen mot narkotikabrottsligheten.

Jag tror tyvärr att justitieministern kommer att få anledning att återkomma till riksdagen efter ett eller ett par år – om han sitter kvar efter höstens val – med förnyade förslag på det här området. Knarkstrukturen kommer inte att brytas med det förslag som är lagt.

Anf. 64 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Den syn på just narkotikabrottslingar som Björn Körlof redovisade tror jag att de flesta här i kammaren kan ansluta sig till. De grova narkotikabrottslingarna, de som leder narkotikabrottsmyndigheten, tar vi starkt avstånd från och har inte mycket medkänsla med.

Men när kammarens ledamöter läst det här betänkandet från justitieutskottet bör det ändå stå klart att det är bra att det finns mittenpartier som den balanserande kraften här i riksdagen vad gäller åtgärder för att komma till rätta med den grova narkotikabrottsligheten och framför allt den som finns inne på fängelserna. I betänkandet förordas en allvarlig förändring i

behandlingen av dem som är dömda till längre straff än två år och som befaras fortsätta att ägna sig åt allvarlig brottslighet under verkställighetstiden. Som lagstiftare kan vi näppeligen acceptera att personer som dömts för grova brott skall ha sådana möjligheter under anstaltsvistelsen att han eller hon kan fortsätta att från eller i fängelset och via besök eller på permissioner bedriva allvarlig brottslig verksamhet. Det vore synnerligen stötande för rättsmedvetandet men också oacceptabelt ur alla andra synvinklar.

Av detta skäl föreslås förändringar av kraven vad gäller anstaltsplacering samt permissioner, liksom när det gäller kontrollen och frekvensen av besök och telefonsamtal. Detta innebär en hårdare behandling och ger tyvärr mindre utrymme för human behandling än tidigare. Men det begränsas till några få i stället för att man skulle låta alla intagna på anstalterna drabbas av hårdare tag. Moderaterna vill gå ännu längre, men ur humanitära synpunkter kan majoriteten i utskottet inte acceptera detta. Även om de som tillhör den här kategorin intagna begått allvarliga brott och är till fara för andras liv och lem, så måste vi veta att den dag de avtjänat sitt straff och skall ut i samhället får inte anstaltsvistelsen ha skadat dem så att en rehabilitering är fullkomligt omöjlig.

Socialdemokraterna vill begränsa särbehandlingen till dem som begått grova narkotikabrott. Jag tror att man skall akta sig för att förändra narkotikalagstiftningen så att narkotikabrotten inte kommer att ligga i paritet med andra lika grova brott. Att ägna sig åt narkotikahandel innebär ett hot mot människors – framför allt unga människors – hälsa, mot människors liv. Att ägna sig åt bankrån och postrån innebär också hot mot människors psykiska och fysiska hälsa och deras liv om än i mindre omfattning. Vi vill förhindra också att bankrån som kan kosta människor livet inte planeras på anstalt och genomförs av en intagen, därför att kontrollen av besökare, av samtal och av permissioner inte var tillräcklig.

Jag skulle vilja sammanfatta den c-fp-reservation som finns i betänkandet på det här sättet: Vi vill ha en något humanare och därmed effektivare behandling, till skillnad från moderaterna, och likvärdig behandling av grova narkotikabrottslingar och grova bankrånare, till skillnad från socialdemokraterna. Det är en kort sammanfattning av denna reservation, som också grundar sig på regeringsförslaget, vilket justitieministern noggrannare har redogjort för.

Herr talman! Jag nöjer mig med detta och yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 65 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! Bonnie Bernström sade att det är lyckligt att det finns balanserande krafter, och det skulle väl bakom det ligga en tanke på kompromiss mellan olika krafter som verkar när det gäller narkotikabrottsligheten. Nu tror jag inte att man just där behöver balanserande krafter, utan jag tror faktiskt att man behöver kraft för att ingripa.

Bonnie Bernströms funderingar påminner mig om vad som i de gamla tågagnarna stod om hur man skulle ställa in värmen. Det var kallt när man

ställdes visaren på Kallt och det var varmt när man ställde den på Varmt. Men så stod det att mellanläge ger ingen effekt alls.

Det här visar väl på litet av det som man inte behöver när man arbetar mot narkotikabrottsligheten.

Anf. 66 BONNIE BERNSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag tror det är viktigt att betona att balans sannerligen inte är lika med kompromiss. Det fanns en gång i tiden en slogan om sans och balans – jag tror att den förekom på moderaternas valaffischer. Men det hör inte till den här saken. Att nå balans i det här sammanhanget handlar om att balansera de känslor av avsky vi har inför narkotikabrottsligheten mot de nödvändiga metoder som vi måste använda för att bekämpa den. Vi får inte låta känslorna rusa i väg på ett sådant sätt att vi tillämpar hårdare instrument i behandlingen av narkotikabrottslingar än nöden kräver.

Vi måste använda sådana instrument som ger effekt, och det är vad regeringens förslag gör. Däremot tror jag att moderaternas förslag åstadkommer långt mer skada än nytta.

Anf. 67 BJÖRN KÖRLOF (m) replik:

Herr talman! För att lämna det skämtsamma åt sidan – det är väl i det sista som sades som vi skiljer oss åt, Bonnie Bernström och jag. Vi tror fullt och fast att vårt förslag är det som ger effekt. Det är inget självändamål att som det ibland uttrycks, "klämma åt" de intagna, utan ändamålet är naturligtvis att åstadkomma effekt gentemot narkotikabrottsligheten.

Anf. 68 BONNIE BERNSTRÖM (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att man skall komma ihåg att det ursprungliga förslaget handlade om dem som var dömda till längre straff än fyra år. Men regeringsförslaget och c-fp-reservationen handlar om att man också ser allvarligt på de personer som har dömts till straff på två år och däröver. Också den som är dömd till två års straff kan ägna sig åt allvarlig brottslighet inom anstalten – och vi vill bekämpa även den brottslighet som de i detta sammanhang relativt sett korttidsdömda ägnar sig åt.

Jag tror att det här förslaget är mycket väl avvägt. Man skall inte använda mer våld än nöden kräver.

Anf. 69 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! De lagförslag som läggs fram i proposition 141 och som tillstyrks i det betänkande som nu behandlas innebär enligt vår mening att avsteg tas från de kriminalpolitiska principer som under lång tid varit vägledande för den svenska lagstiftningen, principer som innebär att behandlingen på fångvårdsanstalterna skall inriktas på rehabilitering och återanpassning.

Det är därför med stor tveksamhet vpk ändå godtar de flesta av propositionens förslag. Tveksamheten baseras främst på att vi inte är helt säkra på om detta är den riktiga vägen att gå för att komma till rätta med

narkotikamissbruket på anstalterna. Vi är också oroliga för de sidoeffekter dessa skärpningar av lagarna kan komma att innebära – sidoeffekter i form av ökade motsättningar på anstalterna mellan intagna och personal liksom i form av ökade motsättningar mellan intagna och samhället i stort – som då i sin tur kan innebära fortsatt avståndstagande från samhällets lagar och regler och därmed också fortsatt brottslighet.

Att vi ändå i vår behandling av propositionen stannat för att i stort godkänna de framlagda förslagen beror på att vi, liksom övriga partier, anser att narkotikasituationen på anstalterna är ett så allvarligt problem att de förslag som läggs fram kan vara värda att prövas. Vår tveksamhet manifesteras i de ytterligare förslag vi lägger fram i vår motion och som jag vill återkomma till.

I vår motion 2228 har vi yrkat avslag på de lagändringar som föreslås i 29 och 30 §§ kriminalvårdslagen och som behandlar kontroll av besökande.

I 29 § föreslår propositionen, och dess värre också ett enhälligt utskott, följande tillägg:

”Till underlag för bedömningen av om den som är intagen i slutna rixanstalt skall i ett särskilt fall få ta emot besök skall i förväg undersökas om den besökande har dömts eller är misstänkt för allvarlig brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs och lämpligen kan ske skall upplysningar också inhämtas om hans personliga förhållanden i övrigt. Vad som har sagts nu gäller ej, i den mån det är uppenbart obehövt på grund av att den besökande är känd eller av annat skäl.

Till underlag för bedömningen av om den som är intagen i annan anstalt än slutna rixanstalt skall i ett särskilt fall få ta emot besök får en sådan kontroll som avses i andra stycket göras i den mån det är påkallat av säkerhetsskäl.”

I 29 § föreslås vidare att man som villkor för besök av säkerhetsskäl nu också skall kunna föreskriva att den besökande skall underkasta sig s. k. yttlig kroppsbesiktning.

I 30 § föreslås tillägget att man skall kunna vidta de i citatet omnämnda kontrollerna f. n. också beträffande den som en intagen önskar samtala med per telefon.

Detta innebär alltså att den som skall besöka en intagen eller samtala med en intagen per telefon får utsättas för en ingående undersökning från kriminalvårdens sida. Riksdagen ger, om dessa lagändringar bifalls, kriminalvårdstjänstemännen långtgående rättigheter att gå in och på olika sätt kontrollera människor som önskar besöka eller per telefon samtala med intagen på kriminalvårdsanstalt. Man får t. o. m. lov att undersöka dessa personers personliga förhållanden i övrigt, som det heter, förutom att man skall undersöka om den besökande har dömts eller är misstänkt för allvarlig brottslig verksamhet.

Detta är enligt vår mening ett utomordentligt allvarligt intrång i den personliga integriteten.

Dessa undersökningar skall regelmässigt göras beträffande besökande till intagna på slutna rixanstalter, men får företas också i fråga om besökande

till intagna på andra anstalter, om det är påkallat av säkerhetsskäl. Likaså får man som sagt göra sådana undersökningar av personer som intagna önskar tala med per telefon, i den mån det anses behövt. Och här har inte gjorts åtskillnad mellan olika slags anstalter.

Många frågor reser sig inför tillämpningen av dessa nya lagparagrafer. Långtifrån alla besvaras vare sig i propositionen eller i utskottets betänkande.

Vad som sägs är att man får hämta uppgifter ur det centrala kriminalvårdsregistret, hos frivården och hos polisen liksom genom telefonsamtal med polismyndigheten på orten eller med rikspolisstyrelsen.

Hur man skall kontrollera besökandes personliga förhållanden i övrigt framgår inte av propositionen. Inte heller framgår det om kriminalvårdsanstalten skall ha rätt att lägga upp besökanderegister för att underlätta arbetet med besöksgodkännanden. Det är väl mycket troligt att man kommer att göra det. Likaså är det oklart vilken instans som har att ge besökstillstånd.

Propositionen säger i stället att kriminalvårdsstyrelsen i samråd med rikspolisstyrelsen bör meddela verkställighetsföreskrifter, liksom att man bör undersöka i vad mån stöd för kontrollen i övrigt kan lämnas från centralt håll. Vad dessa föreskrifter kan komma att innehålla är alltså okänt i dag när riksdagen skall fatta sitt beslut.

Vpk kan på dessa grunder inte acceptera ändringsförslagen i 29 och 30 §§. Vi anser att de innebär ett alltför stort ingripande i den personliga integriteten. Dessutom kan det komma att skapas en inte obetydlig rättsosäkerhet i tillämpningen av dessa paragrafer.

Utskottet har inte heller på ett övertygande sätt argumenterat till förmån för dessa lagändringar. Man nöjer sig med att konstatera att de behövs för att förbättra narkotikasituationen på anstalterna och förhindra brottslighet från de intagnas sida.

Men det finns ju redan utan dessa tillägg möjligheter att visitera besökande, liksom att låta tjänsteman vid anstalten vara närvarande vid besök. Likaså har man redan nu rätt att i vissa fall avlyssna samtal. Man kan alltså fråga sig om det verkligen förhåller sig på det sätt som anges i propositionen, nämligen att huvudparten av den narkotika som finns på anstalterna införs via besökande – och detta då med tanke på de möjligheter lagen redan nu ger till kontroll på olika sätt. Men personalen har kanske inte använt sig av dessa kontrollmöjligheter. Om det vet jag ingenting. I så fall bör man kanske använda de möjligheter till kontroll av ganska långtgående art som redan nu står till buds, innan man inför nya och för den besökande än mer kränkande bestämmelser.

Jag går nu över till de förslag i övrigt som vi har ställt i vår motion. Vi föreslår här liksom i motion under allmänna motionstiden att riksdagen beslutar om en utbyggnad av systemet med s. k. narkotikafria avdelningar.

Utskottets avstyrkande av motionen motiveras med att man behöver ytterligare kunskaper på området. Man vill avvakta utvärderingen av

verksamheten på Österåker, innan man fattar beslut om en utökad satsning på drogfria avdelningar.

Jag har svårt att ta övriga partiets engagemang för att komma till rätta med narkotikaproblemen på allvar när jag läser utskottets skrivning på denna punkt. Det är väl ställt utom allt tvivel att dessa avdelningar är ett mycket positivt inslag i kriminalvården. Många intagna har vittnat om detta i olika massmedia, senast i måndags kväll kunde vi höra det i TV-debatten. Vad jag gärna skulle vilja veta är vilka ytterligare kunskaper utskottet anser sig behöva. Vad exakt är det som är oklart och som omöjliggör en sådan satsning redan nu?

Säg i stället som det är: När det gäller att öka kontrollen och repressionen på anstalterna ställer ni gärna upp, men när det gäller åtgärder som kostar pengar är viljan inte lika stor att ta krafttag för att komma till rätta med narkotikaproblemet på anstalterna. Det vore hederligare att säga det än att krypta bakom en utvärdering som i det här fallet enligt vår mening inte behövs – speciellt med tanke på att ni avstyrker vpk:s andra förslag om en parlamentarisk utredning.

För min del anser jag det helt klart att narkotikafria avdelningar är ett positivt inslag i narkotikabekämpningen. Men i övrigt finns det en hel del som behöver kartläggas ytterligare när det gäller narkotikahandlingen på anstalterna. Det har förekommit olika uppgifter om hur stort problemet i verkligheten är, och vi hörde nyss en ordväxling mellan justitieministern och Björn Körlof om detta. Vi menar också att man kanske behövde undersöka ytterligare hur narkotikan kommer in på anstalterna.

Det är också viktigt, menar vi, att de åtgärder som riksdagen fattar beslut om följs upp och att andra alternativa åtgärder också diskuteras. Och vi anser att just en parlamentarisk utredning bör tillsättas för dessa uppgifter. De uppföljningar på tjänstemannanivå som utskottet hänvisar till är inte tillräckliga. Det är ju ändå riksdagen och politikerna som skall fatta beslut om fortsatta åtgärder. Det är därför viktigt att riksdagen också medverkar aktivt när underlaget för besluten tas fram.

Som argument för detta kan också nämnas den proposition som nu behandlas. Den utredning som låg till grund för propositionen kördes ju över på väsentliga punkter av regeringen – till all lycka skulle jag vilja tillägga. Det var i det fallet fråga om en expertutredning utan parlamentarisk förankring.

Om övriga partier vill ta sitt ansvar för det fortsatta arbetet med narkotikabekämpningen borde de bifalla vpk:s förslag om en parlamentarisk utredning. Den behöver inte ligga vid sidan av övriga åtgärder, som utskottet skriver, utan måste förstås samordnas med övriga åtgärder som pågår. Och det är ju fullt möjligt.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk-motionen 2228.

Den del av vpk-motion nr 519 som behandlas i detta betänkande har i stort tillgodosetts i propositionen, och jag har därför inget yrkande på den punkten.

Torsdagen den
13 maj 1982

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

Anf. 70 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Ett förslag till ändring i lagen om kriminalvård i anstalt som vi nu behandlar har initierats av permissionsutredningen. Men åtgärderna kan också i vissa delar ha sin rot i andra utredningar, bl. a. den s. k. isoleringsutredningen som för ett par år sedan pekade på de små avdelningarna som ett led i kampen mot bl. a. vårdproblemen på anstalterna.

Det är viktigt att påpeka att det vi nu behandlar är åtgärder i syfte att komma till rätta med narkotikamissbruk och därmed sammanhängande brottslighet från de dömdas sida under anstaltsvistelsen.

Anledningen till att vi socialdemokrater har reagerat mot regeringens förslag är att vi anser att det strider mot de strävanden som sedan lång tid har präglat kriminalpolitiken i vårt land. Under de socialdemokratiska regeringsåren kunde vi humanisera verkställighetsreglerna för de dömda och lägga grunden till en brett omhuldad vård- och behandlingsideologi. Skulle man genomföra de vittgående förändringar som permissionsutredningen har föreslagit, skulle det skapa allvarliga svårigheter inte bara för de berörda internerna utan också för personalen på anstalterna. Det är en svår balansgång mellan vår strävan att slå vakt om den humanitära och rehabiliteringsorienterade behandlingen inom kriminalvården å ena sidan och behoven att motverka narkotika och narkotikahandel på anstalterna å den andra.

Det är i den avvägningen vi kommit fram till att den av regeringen föreslagna särbehandlingen får accepteras för den grupp intagna som dömts för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika. Men att – som regeringen begärt – i samma veva skärpa verkställigheten för andra långtidsdömda anser vi inte att det finns skäl för, åtminstone inte i de ställningstaganden som vi nu gör och som har en direkt inriktning mot narkotikabrottslingar.

Nu har de tre borgerliga partierna inte kunnat enas om ställningstagandet till regeringens förslag. Det finns två reservationer: en från folkpartiet och centern, som i stort kan acceptera regeringens förslag, och en från moderaterna, som vill gå längre än regeringen har föreslagit.

Jag har ingen anledning lägga mig i den borgerliga tråtan. Jag skall nöja mig med att ytterligare motivera vårt ställningstagande.

Vi är medvetna om att det finns starka skäl för att söka åtgärder, som kan minska och om möjligt stoppa den narkotikahandel och det narkotikamissbruk som förekommer på anstalterna. Men dessa krav på skärpningar måste vägas mot det intresse som vi socialdemokrater inte ger avkall på, nämligen att upprätthålla de principer som präglar svensk kriminalvård och som går ut på att, så långt det är möjligt med hänsyn till kravet på samhällsskydd och differentiering, verka för de intagnas återanpassning i samhället och motverka de skadliga följderna av fängelsestraffet.

Av detta följer att vi inte kan acceptera att de som dömts för andra brott än de nu aktuella omfattas av de skärpta bestämmelserna. Vi anser att det är ett sätt att skärpa anstaltsstraffen, som vi inte nu skall ta ställning till.

Men jag vill också påpeka, som vi sagt i utskottets betänkande, att bara den

omständigheten att någon har dömts för grov narkotikabrottslighet inte utan vidare skall innebära att han eller hon är att hänföra till den kategori som i propositionen avses i 7 § tredje stycket kriminalvårdslagen. En bedömning av det särskilda fallet måste alltid göras. Bedömningen kan också ändras under den tid anstaltsvistelsen pågår.

Jag vill så göra en liten kommentar till förslaget om mindre bostadsavdelningar vid vissa slutna riksanstalter. Vi ansluter oss helt till det förslaget. Men det kan vara värt att påminna om att förslaget har framförts tidigare av den statliga isoleringsutredningen med ungefär de motiv som regeringen nu anför.

Den gången avvisade dåvarande justitieministern förslaget av statsfinansiella skäl. Hade regeringen då satsat, hade vi i dag haft det bekymret borta på anstalterna. Med detta vill jag bara påminna justitieministern om att vi skall vara försiktiga med att ta till det statsfinansiella läget i så angelägna frågor som kampen mot narkotikabrottsligheten. Här har vi ett bevis på att åtgärderna måste till förr eller senare. Om man dröjer kan ytterligare skador inträda.

Inte minst, herr talman, på grund av den i debatten framförda tveksamheten beträffande innebörden av vårt förslag till särbehandling vill jag ta kammarens tid i anspråk för att ge en närmare belysning av vårt förslag.

En utgångspunkt för oss socialdemokrater när det gäller särbehandlingen av vissa långtidsdömda är den nuvarande regleringen enligt 7 § tredje stycket kriminalvårdslagen. En annan utgångspunkt är att vi socialdemokrater omöjligt kan ställa upp på att förverkliga permissionsutredningens förslag på det sätt som regeringen och de borgerliga ledamöterna vill. Det kriminalpolitiska klimatet har under den borgerliga regeringstiden redan hårdnat tillräckligt för att vi skulle vilja vara med om en så långtgående reglering.

Borgerligheten vill bl. a. att för alla dem som i dag kan falla under 7 § tredje stycket generellt skall gälla att de placeras på slutna riksanstalt med särskilda krav på hög säkerhet. Detta skulle föra alldeles långt och definitivt bryta med de humanitära principerna för svensk kriminalvård som lades fast genom reformerna i början av 1970-talet. Detsamma gäller det föreslagna kategoriska förbudet mot så gott som alla former av vistelse utom anstalt och annan automatisk skärpning av verkställigheten.

Som anges i vår motion 2321, kan dessa allvarliga skärpningar bara få gälla de särskilt farliga intagna, som intresset nu riktar sig mot, nämligen dem som har dömts till långa straff för grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika. I övrigt bör läget förbli i stort sett oförändrat.

Den lagtekniska lösning som vi föreslår tillgodoser detta syfte. Den extrema hårdhet i verkställigheten som borgerligheten vill införa mera generellt för en stor grupp intagna begränsar vi till den mindre kategori särskilt samhällsfarliga dömda som jag nyss nämnde.

Som utskottet säger på s. 20 i betänkandet, måste i dessa sammanhang alltid göras en bedömning i det enskilda fallet. Detta gäller självfallet när man skall besluta om anstaltsplacering enligt 6 § och 7 § andra stycket liksom om olika former av vistelse utom anstalt o. d. Dessa bestämmelser är

formulerade så att de i den praktiska tillämpningen medger att man tar samma hänsyn som i dag till sådana risker som kan föreligga med hänsyn till tidigare brottslighet och till fara för rymning och fortsatt brottslighet.

Vad jag nu har sagt innebär således att vi socialdemokrater med en enkel lösning behåller i stort sett nuvarande reglering för sådana intagna som i dag omfattas av 7 § tredje stycket och samtidigt beträffande det särskilt farliga narkotikaklientelet går ett steg längre och skärper regleringen.

Vår reglering motsvarar bättre den sammanvägning av intresset av samhällsskydd och humanitetens krav som måste göras än de olika långtgående lösningar som de inbördes splittrade borgerliga partierna för fram.

Härmed är förmodligen inte sista ordet sagt. Utvecklingen kan medföra att det blir anledning att göra jämkningar i både mildrande och skärpande riktning.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till justitieutskottets hemställan i betänkandet nr 49, som bygger på den socialdemokratiska utskottsgruppsmotionen 2321.

Anf. 71 Justitieministern CARL AXEL PETRI:

Herr talman! Jag vill först konstatera att den uppfattning som socialdemokraterna här har fört fram såvitt avser grovt narkotikabrott överensstämmer med den som har förts fram i propositionen. Det innebär att man i varje enskilt fall skall göra en prövning, där man särskilt skall beakta det allvarliga i grov narkotikabrottslighet.

Men i ett avseende skiljer sig uppfattningarna, och det gäller annan grov brottslighet än grov narkotikabrottslighet, alltså i första hand grov våldsbrottslighet av typen bankrån av allvarlig beskaffenhet. Där innebär det socialdemokratiska förslaget enligt lagtexten att man skall ha en mildare behandling än enligt nu gällande, år 1978 införda regler.

Vi hörde här av Karl-Gustaf Mathsson att det egentligen inte är detta socialdemokraterna avser, men då borde de ha utformat lagtexten på ett annat sätt. Jag menar att det är mycket viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt att det man avser också kommer till uttryck i lagtexten. Dessutom tycker jag att man måste se allvarligt just på sådana brott som grova bankrån. Nuvarande bestämmelser i 7:3 kom faktiskt till med tanke på just den grova brottsligheten av det slaget.

Anf. 72 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Som jag anförde finns det här allmänna bestämmelser som vi kan använda vid bedömningarna från fall till fall. Vi socialdemokrater anlägger här humanitära aspekter, behandlingsaspekter osv. Det innebär enligt vår mening att så få som möjligt bör särbehandlas. Om det behövs särbehandling av andra än dem som dömts för grovt narkotikabrott, exempelvis av dem justitieministern nämnde, nämligen dynamitarder, kan detta ske enligt regeln om att placering inte får ske vid öppen anstalt, om det är påkallat med placering vid slutna anstalt på grund av flyktfara eller av

säkerhetsskäl.

Beträffande nuvarande s. k. 7:3-or som inte är grova narkotikabrottslingar kommer med vår lösning placering, med tillämpning av 6 § och 7 § andra stycket, att precis som f. n. ske på slutan anstalt. Det behöver alltså inte bli någon som helst ändring i förhållande till det läge som vi har nu beträffande den kategorin. Vår reglering erbjuder enligt vår mening en nödvändig flexibilitet, samtidigt som den också ger tillräckliga möjligheter till en säker placering.

Anf. 73 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag väntade avsiktligt med att begära ordet för att se om någon i utskottet skulle ta ansvar för hela utskottets betänkande och inte enbart för de delar där det föreligger reservationer och där socialdemokraterna står för utskottsmajoritetens skrivning. Men det är tydligen ingen som tänker ta ansvaret för övriga skrivningar, ingen som mer ingående tänker förklara hur man ser på den ytterligt skärpta kontrollen av besökare, vilken vi från vpk går emot därför att vi anser att detta går långt utanför vad man kan acceptera i ett demokratiskt samhälle.

Det är heller ingen som tänker förklara vad man måste veta mer för att kunna satsa på de s. k. narkotikafria avdelningarna. Justitieministern nämnde att hans mål är att det inte skall finnas någon narkotika på anstalterna. Det kan väl alla instämma i. Vpk anser att en satsning på flera narkotikafria anstalter skulle vara ett steg på den vägen.

Det är heller ingen i utskottet som tänker svara på varför man inte vill tillsätta en parlamentarisk utredning. Man anser tydligen att det är riktigt att lämna över utvärderings- och utredningsarbetet när det gäller narkotikaproblemet till tjänstemän och experter.

Jag beklagar det, för jag tycker att det delvis visar att de som senast i måndags kväll i TV kritiserade politikerna för brist på intresse, faktiskt åtminstone delvis har rätt. Narkotikaproblemet anses ju av många i dag som ett av de största samhällsproblemen. Då kan man fråga sig varför det är överflödigt med en parlamentarisk utredning just på detta område. Är det möjligtvis därför att det är ett vpk-förslag? Det är det enda skäl som jag kan se.

Jag beklagar att jag inte på något sätt blivit bemött på de punkter som jag har tagit upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls. (Se dock mom. 2!)

Mom. 2 (särbehandling av vissa långtidsdömda)

I kontrapositionsvoteringen biträdades reservation 1 av Hans Petersson i Röstånga m. fl. med 87 röster mot 68 för reservation 2 av Bertil Lidgard m. fl. 148 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Kriminalvård i
anstalt, m. m.*

I huvudvoteringen avgavs 152 röster för utskottets hemställan och 152 för reservation 1 av Hans Petersson i Röstånga m. fl.

Kammaren beslöt med 153 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 151 röster avgavs för att mom. 2 skulle avgöras omedelbart genom lottning.

15 § Villkorlig frigivning

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:51 om vissa ändringar rörande straffverkställighet (prop. 1981/82:153).

Anf. 74 GÖTE JONSSON (m):

Herr talman! I proposition 1981/82:153 föreslås bl. a. en ändring av regeln i brottsbalken i vad gäller villkorlig frigivning. Den ändring som föreslås innebär att den tid som minst skall avtjänas i kriminalvårdsanstalt innan sådan frigivning får äga rum avkortas från tre till två månader.

Förslaget grundas på ett delbetänkande från fängelsestraffkommittén, vilket varit ute på remiss. Remissvaren hade emellertid inte inkommit när propositionen skrevs. Utskottet har inte heller haft tillgång till remissinstansernas synpunkter.

Vi från moderata samlingspartiet har inte kunnat biträda förslaget i propositionen beträffande ändring i regeln om villkorlig frigivning. Till betänkandet är fogad en moderat reservation, och jag ber att få yrka bifall till denna. Jag vill också framföra en del synpunkter och motiv när det gäller vårt ställningstagande.

Vi moderater anser att det är högst anmärkningsvärt att regeringen inte har avvaktat remissomgången i vad gäller fängelsestraffkommitténs betänkande. Om det gäller frågor av mindre vikt, kan man i och för sig lägga fram en proposition utan att avvakta remissvar, men i detta betänkande finns viktiga principiella ställningstaganden, som måste få behandlas i ett sammanhang. Jag vill också understryka att kommittén inte var enig. Den moderate representanten i kommittén har reserverat sig mot bl. a. det förslag som finns i propositionen. Frågan huruvida tiden för villkorlig frigivning skall sänkas från tre till två månader har stor principiell betydelse, och den får ökad aktualitet om man ställer frågan i samband med övriga förslag från kommitténs sida, t. ex. förslaget om en generell halvtidsfrigivning. Det är fel att, som görs i propositionen, bagatellisera denna fråga. Det är trots allt ca 1 500 personer som påverkas av den nya regeln.

Remissinstanserna, som fått meddelande om att regeringen tänkte föregripa remissarbetet på denna punkt, måste givetvis ha påverkats av detta förfarande och därmed upplevt det som meningslöst att över huvud taget yttra sig i denna del av ärendet. Vi kanske således inte får reda på vad remissinstanserna tycker i denna viktiga fråga – vi får väl avvakta och se.

Den villkorliga frigivningen har varit föremål för debatt, inte bara i

fängelsestraffkommittén, utan också i andra sammanhang. Jag vill hänvisa till BRÅ-rapporten Ett nytt påföljdssystem, som väckt stort intresse. Genom att man nu föregriper en helhetsbehandling av ärendet, försvaras en omfattande och vid samma tidpunkt genomgående analys och debatt beträffande den villkorliga frigivningens ställning i vårt rättssystem.

Den villkorliga frigivningen var tidigare ämnad att vara ett bidragande och verkande instrument i återanpassnings- och frigivningsarbetet. Enligt nuvarande praxis är denna frigivning i mycket hög grad generell tillämpad. Detta gäller inte minst vid kortare frihetsstraff. En ytterligare sänkning medför automatiskt att detta instruments generella prägel ytterligare förstärks. Är det då inte hög tid att fråga sig om inte hela påföljdssystemet skall ändras utifrån de frågeställningar som väckts i den allmänna debatten? Jag vill bl. a. hänvisa till vad riksåklagaren säger beträffande detta i den promemoria som han skickat till departementet med anledning av en förfrågan i ärendet:

”De av domstolarna utmätta straffen kommer att i sådan utsträckning och så regelmässigt avvika från den faktiska strafftiden att domstolarnas straffmätning kan komma att te sig både missvisande och meningslös. I det långa loppet kan en sådan utveckling undergräva allmänhetens förtroende för domstolarnas rättstillämpning. En alltför långt driven schablonisering av straffnedsättning vid villkorlig frigivning inrymmer också en risk för att domstolarna skärper sin straffmätningsspraxis för att därmed möta de nyss berörda olägenheterna.”

I en övergripande debatt om villkorlig frigivning måste man också ta med frågan om straffets preventiva verkan. Det rör sig dock om brott av allvarlig karaktär, t. ex. vållande till annans död, misshandel, våld mot tjänsteman – på den punkten vill jag hänvisa till den debatt som jag i förra veckan hade med justitieministern – , narkotikabrott, skattebrott och valutabrott.

Frågan om straffmätning och villkorlig frigivning måste vara förankrad i det allmänna rättsmedvetandet, och jag tvivlar för min personliga del starkt på att föreliggande förslag har en sådan förankring. Förslaget innebär en genomgripande förändring i påföljdssystemet, och det minsta man måste kräva i samband med diskussioner om sådana förändringar är att frågan beretts på ett i lagstiftningssammanhang vedertaget sätt. Till detta kommer att det i propositionen inte har anförts några från rättslig eller kriminalpolitisk synpunkt bärande skäl till denna förändring. Att schablonmässigt hänvisa till att detta förslag med hänsyn till frihetsstraffens skadeverkningar ligger i linje med en övergripande kriminalpolitik räcker inte. Ett sådant resonemang kan ju drivas praktiskt taget hur långt som helst.

Till sist, herr talman: Det verkar som om det ekonomiska läget och den hårda beläggningen på anstalterna har varit bärande skäl för brådskan när det gäller denna proposition. Jag vill med anledning av detta understryka att vi inte kan ha en konjunkturpassad kriminalpolitik här i landet. Kravet på besparingar finns, och det finns också anledning att noggrant pröva olika åtgärder. Men att man förändrar viktiga kriminalpolitiska regler med anledning av vissa toppbeläggningar på anstalterna, det kan vi inte acceptera.

Torsdagen den
13 maj 1982

Villkorlig frigivning

Vi kan inte bygga upp ett rättssystem utifrån ett sådant tankesätt. Vi har från moderata samlingspartiet tidigare i ett par motioner till årets riksmöte påpekat just detta.

Jag ber, herr talman, att med anledning av vad jag har anfört än en gång få yrka bifall till den moderata reservationen.

Anf. 75 HELGE KLÖVER (s):

Herr talman! Justitiekottet föreslår i detta betänkande att reglerna för villkorlig frigivning ändras så att minimitiden för verkställighet i anstalt minskas från tre månader till två månader. Bakgrunden är som bekant ett delbetänkande från fängelsestraffkommittén, som föreslår en mycket genomgripande förändring i tillämpningen av villkorlig frigivning varvid minskningen av minimitiden är en del.

Fängelsestraffkommitténs betänkande är nu ute på remiss, och vi kan naturligtvis säga: Låt oss vänta tills vi får se vad remissinstanserna säger om förslaget i dess helhet. Men vi socialdemokrater i justitiekottet har ändå ställt oss bakom detta förslag, av några skäl som jag vill redovisa här.

För det första har vi den uppfattningen att fängelsestraffet inte är ägnat att medföra några positiva effekter över huvud taget för den intagne. Tvärtom medför det ofta direkta skadeverkningar. Detta har också sagts av många, bl. a. av departementschefen i direktiven till fängelsestraffkommittén. Därför anser vi att det är ett steg i rätt riktning att minimitiden för villkorlig frigivning förkortas.

För det andra är det viktigt att eftersträva en rättsenhet i Norden. I det reformarbete som pågår i de nordiska länderna eftersträvas en minskning av minimitiden. Jag vill här referera vad som i SOU 1981:92 skrivs i en sammanfattning om nordiska straffrättskommitténs överväganden och förslag. Det står bl. a. följande:

”Det kan enligt kommitténs uppfattning varken med hänsyn till allmänpreventionen eller individualpreventionen anföras avgörande invändningar mot en sänkning av minimitiden vid verkställighet av frihetsstraff. Vare sig man upprätthåller huvudregeln om verkställighet av två tredjedelar av straffet eller inför en allmän halvtidsregel, anser kommittén att väsentliga betänkligheter inte är förknippade med att sänka minimitiden till två månader.”

Dessa är de viktigaste skälen till att vi ställer oss bakom den här begränsade reformen. Det är ett litet steg, men det är ett steg i rätt riktning mot en fortgående humanisering av fängelsestraffsystemet.

Denna reform medför andra positiva effekter, som har anförts i debatten. Men jag tycker att det vore olyckligt om allmänheten skulle bibringas den uppfattningen att viktiga kriminalpolitiska reformer genomförs med större brådska när de kan ge besparingar i statens kassa eller när de kan hjälpa till att lösa problem med en besvärlig beläggningssituation på våra kriminalvårdsanstalter. Jag anser att arbetet med att humanisera och förbättra kriminalvården, i syfte att minska fängelsestraffens skadeverkningar, alltid måste fortgå utan att man sneglar för mycket på bieffekter.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 67 för reservationen av Bertil Lidgard m. fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Parlamentarisk
kontroll i fråga
om telefonav-
lyssning*

16 § Parlamentarisk kontroll i fråga om telefonavlyssning

Föredrogs justitieutskottets betänkande 1981/82:54 om parlamentarisk kontroll i fråga om telefonavlyssning.

Anf. 76 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Detta betänkande är föranlett av ett utskottsinitiativ. Det föreligger alltså inte någon proposition eller motion som grund för betänkandet.

I betänkandet föreslås att riksdagen årligen skall få en redovisning rörande användningen av telefonavlyssning. Vi från vpk har inget att invända emot detta. Tvärtom hälsar vi förslaget med tillfredsställelse.

Anledningen till att jag begärt ordet är att jag vill ställa några frågor till utskottets talesman. Som alla vet har vi från vpk inte haft möjlighet att delta i utskottets behandling av ärendet. Jag vill gärna från utskottets sida få bekräftat att jag tolkat dess förslag på rätt sätt.

I utskottets betänkande finns citerat vad som anförts i frågan dels av 1974 års utredning om telefonavlyssning, dels i proposition 1975/76:202. Utskottet redogör också för tvångsmedelskommitténs syn på frågan. Denna kommitté har – f. ö. enligt utskottet – inget att invända emot de båda nyss återgivna uttalandena, dvs. vad som anförts i frågan av utredningen om telefonavlyssning och i proposition 1975/76:202. Det är litet egendomligt, tycker jag, eftersom dessa båda uttalanden delvis är motsägelsefulla.

Hur som helst så är det ju viktigast vad utskottet har att föreslå.

Enligt utskottets betänkande skall riksdagens insyn i fråga om telefonavlyssning ske i form av en årlig redovisning i proposition eller skrivelse till riksdagen. Jag tolkar utskottets skrivning så, att man avvisar de tankegångar som fördes fram i proposition 202 från 1975/76 om att informationen borde lämnas till vederbörande riksdagsutskott. Men eftersom det i utskottsbetänkandet står att riksdagens möjligheter till insyn i denna fråga *om möjligt* bör byggas ut och att insynen *bör* ske i form av en årlig redovisning i proposition eller skrivelse till riksdagen, skulle jag gärna vilja att utskottets talesman här i debatten bekräftar och understryker att redovisningen skall ske på sådant

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Parlamentarisk
kontroll i fråga
om telefonav-
lyssning*

sätt som framgår av utskottets betänkande.

Vad sedan beträffar arten av uppgifter som bör lämnas skriver utskottet att det "bör beaktas vad 1974 års utredning om telefonavlyssning enligt det föregående anfört därom". Denna utredning ansåg att riksdagen skall ges en uppfattning om bl. a. antalet ärenden om telefonavlyssning, antalet meddelade tillstånd, vilka tillståndstider som förekommit samt i vilken mån telefonavlyssningen fyllt avsett ändamål.

Också på denna punkt skulle jag vilja ha klargjort hur pass tvingande utskottets skrivning är. Den bilaga som är fogad till betänkandet uppfyller enligt min mening inte alls kravet på en fullödig redovisning till riksdagen. Man kan av bilagan enbart utläsa att antalet telefonavlyssningar ökar, och det i ungefär samma takt som antalet narkotikabeslag. Om det finns något samband däremellan framgår inte. Den viktiga upplysningen om i vilken mån telefonavlyssningen fyller avsett ändamål framgår inte alls. Det borde vara möjligt att, utan att äventyra någon sekretess, i statistikform ange i hur många fall telefonavlyssningen har inneburit något positivt när det gäller narkotikabekämpningen. Sådana uppgifter är ju nödvändiga för att vi som riksdagsledamöter skall kunna bedöma om detta för integriteten så känsliga instrument skall användas som led i narkotikabekämpningen.

Jag hoppas alltså att bilagan till dagens betänkande inte är ett exempel på hur kommande redovisningar till riksdagen kommer att utformas. Den parlamentariska kontrollen blir ju i så fall ganska illusorisk.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 77 BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! De frågor som Marie-Ann Johansson har ställt kommer Bertil Lidgard senare att svara på.

Det allra största hotet mot vår personliga integritet är den grova narkotikabrottslighet som vi har. Förutom att knarket driver de beroende till en mänsklig förnedring utan like, ibland till prostitution och till att inte kunna ta vara på sig själv, så kränker knarkbrottsligheten integriteten också därför att den leder till ökad samhällskontroll. Det tar sig uttryck i utökad kroppsvisitering och kroppsbesiktning vid tullkontroller och vid anstaltsbesök. Det tar sig också uttryck i bestämmelserna om telefonavlyssning. Men vi måste tyvärr acceptera en ökad kontroll och därmed i och för sig också en ökad kränkning av den personliga integriteten.

Däremot bör vi inte acceptera de mycket långtgående förslag som tvångsmedelskommittén har diskuterat. De skulle leda oss in i ett samhälle som är helt främmande för oss, till samma kontrollsamhälle som Sovjet och en del andra diktaturer. Därför var det mycket välkommet att regeringen nu sagt nej till att lägga fram förslag på basis av tvångsmedelskommitténs promemoria.

Rätten till insyn i användningen av de tvångsmedel som ändå måste finnas är viktig, och eftersom 1969 års lag slutade gälla i och med att förutsättningarna för telefonavlyssning vid förundersökning av grova narkotikabrott osv. reglerade i de allmänna bestämmelserna i rättegångsbalken, lämnas inte längre redovisning på samma sätt som tidigare till riksdagen. Detta initiativ

från utskottet har kommit till för att få en årlig redovisning till kammaren. Jag tycker det är ett mycket lovvärt initiativ som utskottet har tagit här, och jag tror att det är en viktig början till en ökad insyn i en nödvändig samhällskontroll.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Anf. 78 BERTIL LIDGARD (m):

Herr talman! Som Marie-Ann Johansson redan har påpekat – och Bonnie Bernström också för resten – är det ett så till vida litet ovanligt ärende vi behandlar just nu som det är ett initiativ från utskottet. De båda föregående talarna har redan talat om vad det rör sig om och förklarat varför vi har tagit upp denna fråga.

Jag vill bara tillägga att utskottet under det senaste året vid olika tillfällen har haft anledning att fundera på integritetsfrågor. Vi har funnit det nödvändigt att diskussionen om enskilda människors förhållande till myndigheterna och den därmed sammanhängande diskussionen om integriteten alltid hålls levande – inte minst mot bakgrund av den utveckling på det tekniska området som vi har fått och som innebär att möjligheterna till integritetskränkningar nu är mycket större än tidigare.

En minskad vaksamhet när det gäller integritetsfrågor kan leda till en avtrubning i den allmänna uppfattningen att integritetskränkningar endast undantagsvis kan godtas i ett samhälle av den typ som vi vill ha. Vi från utskottets sida tycker att det är mycket angeläget att detta framhålls – jag skulle nästan vilja säga: så ofta som man har tillfälle till det.

Sedan direkt till Marie-Ann Johanssons skickliga konstaterande. Det är alldeles riktigt att i fråga om de båda citaten om utredningen av telefonavlyssning resp. propositionen stöder vi oss på vad utredningen har sagt.

Beträffande de uppgifter som utskottet anser att riksdagen skall få i sin hand, är det så utförliga uppgifter som möjligt. Det är de uppgifter som finns omtalade i utredningen och som Marie-Ann Johansson själv citerade. Naturligtvis kan vi inte, när vi från utskottet på detta sätt har tagit ett initiativ, alldeles noggrant räkna upp varje uppgift som skall förekomma, men vår uppfattning är att det skall vara så vida och omfattande uppgifter som det med hänsyn till enskilda människor, rikets säkerhet och annat är möjligt att ge.

Anf. 79 MARIE-ANN JOHANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill med detta konstatera att utskottets vilja är god, och det är vi nöjda med från vpk:s sida. Det gäller då bara att avvakta och se på de förslag och redovisningar som kommer – om de uppfyller de krav på information som vi har här i riksdagen.

Än så länge är vi nöjda med det besked som vi har fått.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

Vissa yrkestrafik- frågor

17 § Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1981/82:33 Vissa upphovsrättsliga frågor vid spridning av TV-program bland utlandssvenskar

1981/82:37 Skärpta åtgärder mot upphovsrättsintrång (prop. 1981/82:152)

Kulturutskottets betänkanden

1981/82:25 Förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt gäller kulturändamål (prop. 1981/82:125)

1981/82:26 Förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1981/82 såvitt gäller idrott och friluftsliv (prop. 1981/82:125)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

18 § Vissa yrkestrafikfrågor

Föredrogs trafikutskottets betänkande 1981/82:30 om vissa yrkestrafikfrågor (prop. 1981/82:78).

Anf. 80 KURT HUGOSSON (s):

Herr talman! Den ekonomiska brottsligheten har ökat lavinartat och blivit till något av en varböld i det svenska samhället. Inom kommunikationsområdet är det främst inom åkerinäringen och taxiverksamheten man har problem med ekonomisk brottslighet. Åkarna liksom de anställdas organisationer har länge larmat politikerna och krävt att åtgärder skulle vidtas för att man skall komma till rätta med s. k. svartåkning och annan ekonomisk brottslighet som hotar hela branschens existens och utgör en i allra högsta grad illojal konkurrens mot den seriösa delen av näringen.

För att belysa omfattningen av problemen kan jag nämna att mer än var tionde lastbil som framförs på våra vägar kör olagligt. Staten förlorar mångmiljonbelopp varje år på att skatter och avgifter inte betalas av dessa svartåkare. Det finns alltför många kryphål i lagen, som gör att svartåkarna på detta sätt kan hota och hotar hela branschens existens.

Tre undersökningar har nyligen visat att 12 % av alla kontrollerade fordon inte hade klara papper. Mer än var tionde bil körde olagligt. Konsekvensen är att de seriösa åkarna får allt svårare att hävda sig. Mer än var fjärde åkeriägare i min egen hemort, i Göteborgsområdet, har stora problem och svårigheter som en följd av den illojala konkurrensen.

Olagligheterna inom yrkestrafiken är enligt min mening ytterst allvarliga, då det rör sig om företagare som medvetet och systematiskt överträder gällande lagar och förordningar.

Det rör sig om åkerier som drivs helt utan trafiktillstånd och som även på andra sätt undviker att redovisa för rörelsen. Man deklarerar inte inkomst av

sin rörelse, registrerar sig inte för moms, redovisar inte källskatt för anställda och betalar inte arbetsgivaravgift. Vidare besiktigas och försäkras oftast inte de i rörelsen använda fordonen – i varje fall inte alla –, gällande arbetstidsregler efterlevs inte osv.

Det är självklart, herr talman, att en näringsverksamhet som bedrivs under sådana förutsättningar medför betydande nackdelar för samhälle och anställda, liksom den ytterst också utgör en allvarlig illojal konkurrens för de seriösa företagen, som givetvis – det vill jag understryka – utgör den dominerande delen inom näringen.

Problemet är således uppenbart. Både Åkeriförbundet, som företrädare för arbetsgivarsidan, och Transport, som företrädare för de anställda, har därför länge krävt åtgärder från samhällets sida för att komma till rätta med de allvarliga olägenheter som jag i korthet har beskrivit.

Herr talman! Den proposition om yrkestrafikfrågor som vi nu har att behandla har alltså varit begärd sedan lång tid tillbaka såväl av branschens företrädare som från vårt håll. Tyvärr kunde vi konstatera att propositionen, när den presenterades för riksdagen, var ett ganska ofullbordat opus. På flera punkter saknades förslag till kraftfulla åtgärder. Från socialdemokratiskt håll förde vi därför fram ytterligare förslag motionsledes, förslag som bygger på krav som ställts såväl från arbetsgivarsidan som från arbetstagarnas organisationer. Det är, herr talman, med stor tillfredsställelse jag kan konstatera att de allra flesta av våra förslag fått en positiv behandling i utskottet och att ett enhälligt utskott på flera punkter begär att regeringen skall skärpa lagstiftningen för att man skall komma till rätta med de problem som i dag kännetecknar åkeribranschen.

Nuvarande sanktionsbestämmelser är allför milda. Vi har därför krävt skärpta ekonomiska påföljder för att man skall komma till rätta med den olaga yrkesmässiga trafik som förekommer. Ett enigt utskott kräver att regeringen skall utreda möjligheterna att utforma avgifter och ekonomiska sanktioner som på ett effektivare sätt än nuvarande bötesstraff och brukandeförbud kan motverka olaga yrkesmässig trafik. Det är min förhoppning att regeringen mycket snabbt skall efterkomma utskottets krav och utan dröjsmål återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad vi förordat från socialdemokratiskt håll och som ett enhälligt utskott ställt sig bakom.

Den kanske bästa åtgärd man kan vidtaga, när man i en trafikkontroll upptäcker brott mot yrkestrafiklagstiftningen, är att förhindra fortsatt färd med fordonet. Det är för åkeriägaren en ytterst allvarlig sanktion, inte minst ur ekonomisk synpunkt sett. Utskottet har ställt sig bakom detta krav från vår sida, liksom vårt krav på skärpt kontrollverksamhet över huvud taget. Detta är bra, och särskilt viktigt är att kontrollerna blir heltäckande, dvs. att de omfattar efterlevnaden av samtliga bestämmelser – inte minst i fråga om skatter, avgifter och arbetstider – som utövare av yrkesmässig trafik måste iaktta. Ett enigt utskott ställer sig också bakom det socialdemokratiska kravet att regeringen snarast skall presentera förslag för riksdagen när det gäller regleringen av arbetstiderna för yrkesförare, så att man kommer ifrån

Torsdagen den
13 maj 1982

*Vissa yrkestrafik-
frågor*

nuvarande system med två olika principer, där man tillämpar maximerad arbetstid för nationell trafik och maximerad körtid för internationell trafik. Vi måste få ett enhetligt system för såväl den nationella som den internationella trafiken.

Herr talman! En viktig orsak till att vi har så stora problem inom åkerinäringen är den överetablering som föreligger. Vi har alltför många företag, och branschens struktur med ca 70 % enbilsägare leder till stora problem. Att vi hamnat i denna situation torde till icke ringa del bero på att man i propositionen 1977/78:137 föreslog att behovsprövningen vid beställningstrafik för godstransporter skulle tas bort. Riksdagen följde den borgerliga regeringens förslag, trots att de fackliga organisationerna varnade för detta. I dag är samtliga i branschen involverade eniga om att starka skäl föreligger för att på nytt införa en samhällsekonomisk prövning vid tillståndsgivning för beställningstrafik för godstrafik.

Tyvärr har vi inte fått gehör för detta krav, som vi har fört fram i den socialdemokratiska motionen. Vi har därför i reservation 1 följt upp detta krav, vilket jag härmed yrkar bifall till. Regeringen går emellertid ett steg längre i propositionen när den dessutom föreslår att den ekonomiska lämplighetsprövning som i dag förekommer skall avskaffas. Departementschefen anser att värdet av den ekonomiska lämplighetsprövningen inte motsvarar det arbete och de kostnader som uppstår. Detta måste vara fel. Självfallet skall den ekonomiska lämplighetsprövningen inte behöva utgöra något tungrovt byråkratiskt system, men att man i ett läge gränsande till anarki inom näringen skall ta bort den ekonomiska lämplighetsprövningen har vi från socialdemokratiskt håll inte kunnat acceptera. Självfallet bör – det vill vi gärna understryka – formerna för den ekonomiska lämplighetsprövningen ses över och kompletteras, men att den bör bibehållas anser vi liksom berörda myndigheter och organisationer. Men vi vill inte heller ha något tungrovt byråkratiskt system. Vi vill ha en ekonomisk lämplighetsprövning, som är effektiv. Detta krav återfinns också i reservation 1, som är fogad till utskottets betänkande. Jag yrkar således än en gång bifall till den reservationen.

Herr talman! I propositionen behandlas också vissa taxifrågor. Dessa kommer senare i debatten att tas upp till behandling, och Lars Hedfors kommer att utveckla bakgrunden till det socialdemokratiska ställningstagandet, som vi har presenterat i reservation 4.

Herr talman! Jag ber att med detta få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 som är fogade vid trafikutskottets betänkande och på övriga punkter bifall till utskottets hemställan.

Anf. 81 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Till trafikutskottets betänkande nr 30 är fogade två reservationer av mig, föranledda av tidigare väckta motioner.

I den ena reservationen yrkar jag att samma transportköparansvar skall gälla beträffande persontrafik som beträffande godstrafik. Den bekämpning av svart åkeriverksamhet som har bedrivits är bra, och den måste ha varit

effektiv, eftersom det finns ett beställaransvar. Samma förhållande gäller inte bestämmelserna om personbefordrande buss.

Det är orimligt att riksdagen skall godkänna svartåkeri i någon form.

Den andra reservationen avser prövning av tillstånd för uthyrning av bussar. I allt större omfattning skaffar nu icke etablerade företag och föreningar bussar för uthyrningsverksamhet. Det finns i de seriösa etablerade företagen inom bussbranschen tillräckligt med bussar som också är tillgängliga för uthyrning, varför det inte finns någon som helst anledning att bevilja det stora antal tillstånd till uthyrning som olika länsstyrelser nu beviljar.

Givetvis skall exempelvis en idrottsförening ha rätt att skaffa buss och att med godkänd förare transportera sina egna medlemmar till olika tävlingsplatser. Men man måste reagera mot att en förening som inte har användning av en buss mer än en mindre del av året annonserar ut den till allmän uthyrning under övriga delar av året.

Om riksdagen menar allvar med sitt tal om att bekämpa olagligheter i bussbranschen borde jag inte vara ensam om reservationerna 2 och 3.

Kurt Hugosson har tidigare utvecklat synpunkter på andra delar av svartåkeriverksamheten och talat om att socialdemokraterna delar de fackliga representanternas synpunkter i en mängd frågor. Det är märkligt att man då har hamnat så kolossalt vid sidan om i den här frågan – också de fackliga organisationerna reagerar mycket bestämt mot att deras medlemmar kommer i kläm i den här verksamheten, som nu börjar bli alldeles för stor till sin omfattning.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservationerna 2 och 3 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 82 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande om vissa yrkestrafikfrågor behandlas också ett antal frågor som berör taxinäringen. Det rör sig främst om det enskilda taxiföretagets anslutning till en för kommunen gemensam beställningscentral.

Denna fråga behandlades i riksdagen så sent som för två år sedan. Då rådde det en utbredd enighet om att taxiföretagen *regelmässigt* skulle vara anslutna till gemensamma beställningscentraler och att det i allmänhet skulle finnas en *sådan* beställningscentral i varje kommun. Det rådde enighet också om att man endast i undantagsfall skulle kunna medge befrielse från kravet på att tillhöra sådana beställningscentraler. Som exempel på undantagsfall angav man glesbygdsområden med mycket stora avstånd mellan de enskilda trafikutövarna.

Nu – bara två år senare – motionerar tre borgerliga ledamöter, som för övrigt var med om att fatta det tidigare nämnda riksdagsbeslutet, om "klart uttalade vidgade dispensmöjligheter" från tvånget att tillhöra beställningscentral. Den borgerliga utskottsmajoriteten delar motionärernas uppfattning och tillstyrker alltså motionen.

Och man gör det bl. a. med den motiveringen att begreppet glesbygd har

medfört stora tolkningsvårigheter för länsstyrelserna. Det är ett minst sagt märkligt påstående. Begreppet glesbygd förekommer ju som bekant ofta i beslut från denna kammare – inte minst efter förslag från centerpartistiska kammarledamöter. Varför skulle det vara svårare att tolka detta begrepp här än i alla andra sammanhang där det förekommer? Sanningen är väl snarare att eventuella tolkningsvårigheter uppstått, inte på grund av att man använt begreppet glesbygd utan på grund av att dåvarande kommunikationsministern Ulf Adehlson gjorde ett antal uttalanden som i stort sett gick ut på att ingen taxiägare skulle kunna åläggas att vara med i en beställningscentral och att beställningscentraler egentligen bara skulle vara en storstadsföreteelse. Det var alltså uttalanden som gick stick i stäv med förslagen i hans egen proposition. Det var dessa uttalanden som skapade en närmast total förvirring när det gäller arbetet med att bygga upp effektiva beställningscentraler ute i kommunerna, med påföljd att detta arbete på sina håll fortskrider mycket långsamt.

Och det är ytterst beklagligt, eftersom sådana centraler är en viktig förutsättning för en god service åt allmänheten. De är också nödvändiga för att taxi skall kunna hävda sina intressen gentemot ansvariga huvudmän för den kollektiva trafiken. Till yttermera visso kommer ett system med beställningscentral att förbilliga och förbättra de samhällsbetalda uppdrag som ofta utförs av taxi. Det gäller t. ex. sjukresorna, där samåkningen underlättas genom att samtliga beställningar görs på ett enda ställe. Det gäller också skolskjutsarna som på detta sätt både kan förbilligas och organiseras på sådant sätt att eleverna får kortare res- och väntetider.

Vi socialdemokrater kan inte acceptera att själva grunden för beställningscentralerna rycks undan genom de vidgade dispensmöjligheter som föreslås av motionärer och utskottsmajoritet, dispensmöjligheter som särskilt hårt drabbar de mindre kommunernas möjligheter att bygga upp effektiva beställningscentraler. Detta har vi framfört i reservation 4. Jag ber till sist att få yrka bifall till den.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

19 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1981/82:224 Försöksverksamhet med brevröstning i Förbundsrepubliken
Tyskland

20 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1981/82:2545 av *Per Bergman*

1981/82:2546 av *Erik Hovhammar m. fl.*

1981/82:2547 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:2548 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:2549 av *Olof Palme m. fl.*

1981/82:2550 av *Lars Tobisson m. fl.*

1981/82:2551 av *Lars Tobisson m. fl.*

1981/82:2552 av *Lars Tobisson m. fl.*

1981/82:2553 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

1981/82:2554 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:2555 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:2556 av *Lars Werner m. fl.*

1981/82:2557 av *Lars Werner m. fl.*

Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1982/83, m. m.
(kompletteringsproposition) (prop. 1981/82:150)

1981/82:2558 av *Sven Andersson*

Reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. (prop. 1981/82:209)

1981/82:2559 av *Lars Werner m. fl.*

Grundgaranti för nybildade kommuner (prop. 1981/82:211)

1981/82:2560 av *Kerstin Ekman* och *Kerstin Sandborg*

Vissa sjöfartsfrågor (prop. 1981/82:217)

21 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 13 maj

1981/82:389 av *Hans Nyhage* (m) till statsrådet *Ulla Tillander* om självstudier i gymnasieskolan:

Enligt tillförlitliga uppgifter går skolöverstyrelsen/länsskolnämnder ut med information om att det föreligger *skyldighet* för gymnasieskolorna att införa självstudier i form av s. k. lärlösa lektioner.

Anser skolministern detta vara i enlighet med riksdagens beslut?

Vilka åtgärder avser skolministern vidtaga med anledning härav?

1981/82:390 av *Ingvar Carlsson* (s) till arbetsmarknadsministern om Storstockholms elförsörjning:

Med anledning av de farhågor generaldirektören för statens vattenfallsverk uttalat för störningar i Storstockholms elförsörjning, anhåller jag att statsrådet *Eliasson* få ställa följande fråga:

Delar regeringen uppfattningen att den försenade ledningsdragningen från *Forsmark* till södra Stockholm innebär risker för svåra störningar i Storstockholms elförsörjning?

1981/82:391 av *Åke Gustavsson* (s) till justitieministern om det planerade polishuset i *Nässjö*:

Torsdagen den
13 maj 1982

*Meddelande om
frågor*

Riksdagen har under våren uttalat att byggnadsarbetena med polishus i Nässjö bör sättas i gång snarast möjligt. Trots detta fanns ej polishuset med i det s. k. sysselsättningspaket som regeringen offentliggjort.

Detta är förvånande mot bakgrund av riksdagsuttalandet, men också därför att yrkesinspektionen riktat allvarliga anmärkningar mot nuvarande lokaler som polisen tvingas att arbeta i. Till detta skall läggas de mycket allvarliga prognoser som gäller för byggsysselsättningen i Jönköpings län. Sker inga drastiska förbättringar, kommer länets byggnadsarbetare att drabbas av rekordarbetslöshet.

Mot denna bakgrund anholder jag om kammarens tillstånd att till justitieministern få framställa följande fråga:

När avser regeringen att bevilja tillstånd för nybyggnation av polishus i Nässjö?

1981/82:392 av *Pär Granstedt* (c) till jordbruksministern om det radioaktiva avfallet från vissa brandvarnare:

Brandvarnare med radioaktiva komponenter börjar bli allt vanligare. Sedan 1974 har uppskattningsvis 700 000 sålts. Någon mer noggrann kontroll av hur uttjänta brandvarnare hanteras tycks inte finnas, trots att de utgör lågaktivt radioaktivt avfall. Endast en mindre del återlämnas till leverantören.

Är statsrådet beredd att ta initiativ till ett mer effektivt omhändertagande av uttjänta brandvarnare med radioaktiva komponenter?

1981/82:393 av *Pär Granstedt* (c) till ekonomi- och budgetministern om en samordning av skattereglerna med den statliga energipolitiken:

Byte av oljepanna i en jordbruksfastighet betraktas i skattehänseende enligt praxis som reparation, medan övergång till alternativ energikälla som t. ex. värmepump räknas som förbättring. Detta har fått den egendomliga följderna att omedelbart skatteavdrag medges i det förra fallet men enbart årligt värdeminskningsskatt i det senare. Skattereglerna, som de tillämpas, motverkar således strävan efter oljeersättning.

Är budget- och ekonomiministern beredd att vidta åtgärder så att inte avdragsreglerna i detta hänseende motverkar statsmakternas energipolitiska strävanden?

1981/82:394 av *Tore Nilsson* (m) till kommunikationsministern om aviserad höjning av avgifterna för lokalsamtal:

Enligt uppgift avser televerket att höja avgiften för lokalsamtal avsevärt genom att införa periodavgifter.

För de flesta ensamstående pensionärer, för rörelsehindrade och för sjuka är telefonen den enda möjligheten att hålla kontakt med yttervärlden, och därför socialt av enastående betydelse.

Jag frågar kommunikationsministern om det av regeringen anses socialt

försvårbart och ekonomiskt nödvändigt för televerket att fördyra lokala telefonsamtal och försämra möjligheten för svaga och mer eller mindre isolerade att behålla en för dem värdefull kontakt med anhöriga och andra.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Meddelande om
frågor*

1981/82:395 av *Ella Johnsson* (c) till socialministern om riksförsäkringsverkets utredningstider:

Upp till fem år eller mera kan det ta att göra en utredning vid riksförsäkringsverket enligt yrkesskadeförsäkringslagen för att fastställa bullerskador. De långa utredningstiderna innan ersättning fastställs är bl. a. orsakade av den omfattande handläggningen vid försäkringskassan och riksförsäkringsverkets yrkesskadeavdelning, medicinska bedömningar och kompletterande läkarbesök och utredningar.

Givetvis är det av stor vikt att man gör omfattande utredningar. De långa handläggningstiderna innebär dock att den hörselskadade förutom den långa tiden i ovisshet också gör ekonomiska förluster.

Med anledning av det anförda hemställer jag att få ställa följande fråga till socialministern:

Vilka åtgärder är socialministern beredd att vidta för att förkorta utredningstiderna vid riksförsäkringsverket?

1981/82:396 av *Curt Boström* (s) till arbetsmarknadsministern om den planerade bron över Pitsundet:

Arbetsmarknadssituationen i Norrbotten har successivt försämrats under de senaste åren och antalet människor som i dag står utanför den ordinarie arbetsmarknaden inger mycket stor oro för framtiden.

Omedelbara regional- och arbetsmarknadspolitiska insatser framstår som helt nödvändiga om man skall kunna förhindra ytterligare försämringar.

Enligt tidningsuppgifter har regeringen vid en nyligen genomförd fördelning av beredskapspengar till olika län reducerat anslaget till Norrbotten, innebärande bl. a. att byggande av bro över Pitsund i Piteå kommun inte kan genomföras i enlighet med av vägverket upprättad plan. Projektet bedöms ha stor industri- och sysselsättningspolitisk effekt.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Avser statsrådet ta initiativ som gör det möjligt att i år starta byggandet av ny bro över Pitsundet?

1981/82:397 av *Kurt Hugosson* (s) till industriministern om ACO:s läkemedelstillverkning i Göteborg, m. m.:

Det statliga läkemedelsföretaget ACO har planer på att lägga ned sin verksamhet i Göteborg. En nedläggning av Göteborgsfabriken, som visar god lönsamhet, innebär att 160 personer ställs utan arbete i en region som har stora sysselsättningsproblem. Speciellt för kvinnor är arbetsmarknaden i

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Meddelande om
frågor*

Göteborgsområdet utomordentligt kärvt, och huvudparten av ACO:s anställda är kvinnor. En nedläggning av läkemedelstillverkningen i Göteborg innebär vidare en ytterligare koncentration av verksamheten till Stockholm-Uppsala-regionen. Göteborgs sjukvård är forskningsinriktad och utvecklingsinriktad. Genom ökat samarbete mellan ACO och den göteborgska sjukvården bör produktutvecklingsarbetet ytterligare kunna stimuleras.

Jag vill mot bakgrund av vad jag anfört ställa följande frågor till industriministern:

1. Avser statsrådet vidta några åtgärder för att förhindra att ACO:s läkemedelstillverkning i Göteborg läggs ned?

2. Anser statsrådet det önskvärt att all läkemedelstillverkning i vårt land koncentreras till Stockholm-Uppsala-regionen?

1981/82:398 av *Arne Lindberg* (c) till industriministern om åtgärder för en bättre lönsamhet vid ASSI i Karlsborg:

ASSI i Karlsborg har i sin verksamhet två särskilt svåra problem för att kunna nå ett gott resultat. Det ena är kapitalförsörjningen och det andra är råvaruimporten.

Enligt prop. 1978/79:25 beviljades ett lån på 275 milj. kr., men amorteringsvillkoren blev så stränga att generering av medel för egen utveckling omintetgjörs. Det är bl. a. fråga om ett vinstgivande och oljebesparande projekt.

Beträffande råvaruförsörjningen måste ca 300 000 m³ årligen importeras till en merkostnad av 40-50 milj. kr. i förhållande till normala virkespriser.

Med anledning härav vill jag ställa två frågor.

1. Har industriministern möjlighet att åstadkomma en ändring i industridepartementets beslut den 12 juni 1980 (1252/80) så att amorteringskravet lindras?

2. Vill industriministern medverka till att ASSI i Karlsborg får större del av sitt råvarubehov tillgodosett från domänverket och därigenom bättre konkurrenskraft?

1981/82:399 av *Britta Hammarbacken* (c) till industriministern om lokaliseringen av det planerade internationella centret för gen- och bioteknik:

I motion 1981/82:722 hemställdes att regeringen skulle undersöka förutsättningarna för ett svenskt initiativ till att stå som värdland för ett av FN:s industriorgan UNIDO planerat center för genteknik och bioteknik (IC-GEB).

Lokaliseringsfrågan skall avgöras av UNIDO:s styrelse i oktober 1982. Centret skall arbeta på icke kommersiell bas och är därför av stor betydelse för att minska det kommersiella trycket på bio- och gentekniken samt för att tekniken ges en sådan inriktning att u-ländernas behov inom t. ex. hälsovård, jordbruks- och energisektorn särskilt uppmärksammas. Sverige skulle kunna

medverka till att främja en helhetssyn på bio- och genteknikens utveckling samtidigt som den svenska kunskapsbasen på dessa områden skulle förstärkas. En lokalisering av UNIDO-centret till Sverige skulle leda till en stimulans och ett värdefullt utbyte för svenska forskare.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga:

Kommer regeringen inför kommande beslut i UNIDO:s styrelse om inriktning, lokalisering och finansiering av ett center för genteknik och bioteknik att ta initiativ till ett förslag om lokalisering av centret till Sverige?

1981/82:400 av *Olof Palme* (s) till statsministern om de fördelningspolitiska konsekvenserna av regeringens sparplaner:

I massmedia har förekommit uppgifter om att det inom regeringskansliet utarbetats en promemoria om de fördelningspolitiska konsekvenserna av regeringens sparplaner, men att regeringen beslutat att inte publicera den.

Med anledning av detta vill jag fråga statsministern:

Är dessa uppgifter riktiga, och vill statsministern i så fall redovisa innehållet i promemorian?

1981/82:401 av *Rune Rydén* (m) till ekonomi- och budgetministern om viss momsbefrielse för periodisk skrift:

Skillnaderna i ekonomiska villkor för utgivning av olika periodiska publikationer har blivit alltmer iögonfallande. Det stöd i olika former, som kommer dagstidningar och organisationstidskrifter till del, medför i praktiken en favorisering av det slags lektyr som dessa erbjuder, framför fackpress och populärpress i allmänhet.

Återkommande höjningar av mervärdesskatten, från vilka dagstidningar och organisationstidskrifter är helt eller delvis undantagna, har ökat spännvidden och därmed snedvridningen av konkurrensen med andra pressalster.

Den negativa utveckling av upplagorna, som veckopressen och specialpressförlagen har fått registrera under 1970-talet, har under 1980-talet förstärkts. Det kan med stor sannolikhet visas att de prisökningar som förlagen varit tvungna att vidta väsentligen bidragit till den negativa upplageutvecklingen.

I detta sammanhang är momsens en stor och kanske avgörande faktor.

Nu skulle ett generellt slopande av momsbeskattningen medföra att s. k. herrtidningar och pornografiska tidningar och tidskrifter också skulle få momsbefrielse. En generell skatteändring med denna konsekvens kan inte anses rimlig. Om momsbefrielse endast utgår till tidningar och tidskrifter, som till minst 20 % är abonnerade, och momsbefrielse endast gäller den abonnerade delen av upplagan, skulle detta problem undvikas.

Nr 147

Torsdagen den
13 maj 1982

---

*Meddelande om
frågor*

Är budgetministern beredd att verka för en ändring av mervärdeskatten i
enlighet med det här nämnda förslaget?

22 § Kammaren åtskildes kl. 17.51.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert